

תוכן העניינים

תורה ומועדים

ה	שבת בראשית.....
ה	לעיני כל ישראל - בראשית.....
ט	סעודה ג' ונעילת החג.....
ט	מעלת הזמן.....
ט	שבת בראשית - חלק משמחת התורה.....
ט	שבת בראשית - המשכת השמחה.....
יב	עוד בענין סמיכות סיום התורה עם תחילתה.....
יז	וירא.....
יט	תולדות.....
כג	ליל שבת קודש.....
כה	ויצא.....
כה	מעשה אבות סימן לבנים, לעשות כל מעשינו בלתי לשם לבדו.....
כט	ליל שבת קודש ויצא.....
כט	לחם לאכול וגו' 'לי לאלקים'.....
כט	ביאור במדרש פליאה.....
לא	בדרכי האבות.....
לג	וישלח.....
לג	שיחתן של אבות מפתח לגאולתן של בנים.....
לח	יתרו.....
מא	ביום הזה באו מדבר סיני.....
מו	ויקרא.....
מו	אדם כי יקריב מכם.....
נ	תזריע- מצורע.....
נ	מעור- 'לאור' מאדם' - 'לאיש' ומ'נגע' - 'לעונג'.....
נה	קדושים.....

נה	קדושים תהיו - כי קדוש אני
ס	בהר בהקותי
ס	אמונה - זה סדר זרעים
סד	במדבר
סד	הכנה לקבלת התורה
סט	נצבים וילך
עד	'שבת סליחות'
עו	מועדים
עו	ניסוך המים
עו	שמחת בית השאיבה
עט	ליל שבת קודש
פב	שבועות

תשובות

פז	סימן א
פז	לגרום פטור מסוכה
צב	סימן ב
צב	בנין לצורך המעוד
צז	סוגית הש"ס
צז	גדר החיוב בנוקי בור ואש
קד	מנא תבירא תבר

שבת בראשית

ליל שבת

לעיני כל ישראל - בראשית

בספרים הקדושים האריכו לבאר הקשר וסמיכות סוף התורה 'לעיני כל ישראל', לתחילתה 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ' (עיין בספר זכרון דוד מהביתאטטער רב, שכתב הרבה דרכים לזה, ועיין בס"ג זילאוי הדב"ר). וראיתי מהרב ר' צבי פסח פראנק זצ"ל שיצא לדון בדבר החדש, על פי מה דאיתא שטרם שברא הקב"ה העולמות התחתונים ברא העולמות העליונים. ולפי דבריו, מן התימה הוא למה אם כן העלימו הכתובים בענין ההסתר את סיפור מעשה בריאת העולמות העליונים, שקדמו לבריאת העולמות התחתונים. וכי לא היה ראוי לכאורה שהתורה תתחיל בהם סיפור היאך נבראו.

ויש לומר, שהתירוץ לזה נרמז בסמיכות סיום התורה לתחילתה. דהנה איתא בחז"ל בגמ' (מגינה ריש פ"ג) 'אין דורשין במרכבה בשלשה', ובמדרש (צ"ט ט, א) איתא, וירא אלקים את כל אשר עשה וגו', רבי לוי פתח (משלי כה) כבוד אלקים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר, רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא אמר, מתחלת הספר ועד כאן כבוד אלהים הוא הסתר דבר, מכאן ואילך כבוד מלכים חקור דבר וכו' עיי"ש, וכמו שביאר בהרחבה המהר"ל (בהקדמתו לספר גזרות הט"ז), וזהו הסבה שלא נזכר בתורה בפירוש עולם הבא או השארת הנפש אחר המיתה כו' שהתורה היא דברי אלקים חיים ביד הנביא, לכך הדברים שבתורה לפי השגת הנביא, והדברים האלו הם נבדלים מן האדם הגשמי ואינם עמו במציאות וכו' ולפיכך אי אפשר שיבא כלל ענין עולם הבא והשארת נפש בנבואה, כיון שלא שייך בזה רואה או חוזה, כי דבר זה נבדל מן האדם, ולפי שהוא

נברל לגמרי מן האדם לא תפול הנבואה בו וכו', ואיך אפשר להיות נכתב בתורה ענין עולם הבא, שאין זה מענין הנבואה, כי מי שידע החלוק אשר יש בין החכם ובין הנביא, ידע כי אי אפשר דבר זה, כי הנביאים היו מתדבקים בדבר שהם מתנבאים עליו וכו', אבל שיזכר עולם הבא מצד עצמו, לא מצד הנמצא בעולם הזה, לא יתכן, מפני שהעולם הבא מצד עצמו נברל מן האדם שהוא בעולם הזה, וכמו שהוא נברל מן האדם כך נברל מהשגתו, ואין חבור לנביא לשם ואיך יתנבא עליו. וזהו הפירוש האמיתי מה שלא נזכרו דברים אלו בתורה ובנביאים, עכ"ל.

ומטעם זה לא רצה הקב"ה לכתוב בתורתו מעשה בריאת העולמות העליונים, לפי שהתורה ניתנה לרבים, לכלל ישראל, ואין ראוי לכתוב בה מעשה בריאת עולמות עליונים, כמעשה מרכבה וכדומה, שאין זה לפי מדרגת כל ישראל.

וזה הפירוש 'לעיני כל ישראל' - בראשית', פי' היות והתורה ניתנה לעיני כל ישראל, לכן מתחלת התורה רק מבראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ולא מבריאת העולמות העליונים.

אמר רבי יצחק לא היה צריך התורה להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (תהלים ק"א) 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים', שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. (רש"י בראשית א, א).

ביאור דברי רבי יצחק

לכאורה דברי ר' יצחק צריכים ביאור במה ששאל לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם, וכמו שעמד על כך הרמב"ן בפירושו (ע"ט), שהרי צורך גדול הוא להתחיל התורה בבראשית ברא אלקים, כי הוא שורש האמונה, ושאינו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון, הוא כופר בעיקר ואין לו תורה כלל, עיי"ש. זאת ועוד, הלא ידוע הוא שאין בתורתנו הקדושה ח"ו אפילו אות אחת מיותרת (כלאיתא בסנהדרין לט:), ואם כן בודאי גדולים מעשה אלוקינו ויש ענין גדול בפירוט סדר ומעשה בריאת העולם, ומה קושיא הוא למה הוצרך להתחיל בה התורה.

אלא שאלתו הוא, שהרי עיקר התורה הוא קיומה ועשיית מצוותיה, וכידוע דתורה מלשון הוראה, להורות לנו הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו, לכן היה מן הראוי להתחיל התורה מן 'החודש הזה לכם', כי שם מתחיל עיקר גופי התורה שהן המצוות, (מזכירי, גוד אכיה, ועוד). ועל זה מתרץ, 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים', כל מעשה בראשית נכתב כדי להוכיח לאומות העולם שארץ ישראל שייכת לעם ישראל.

אך אכתי דבריו צריכים לימוד. דהנה עדיין יש להקשות, שאין זה עיקר התורה ולמה התחיל בזה. וכמו שכתב על זה המורחי ז"ל, 'ונראה לי שלא שאלתו הוא שאלה, ולא תשובתו הוא תשובה' (עיין בגור אריה מה שתייך בזה).

ונראה לבאר דברי רש"י על פי שהאירו לנו בספרים הקדושים לבאר הענין שמתחילה היה קידוש החודש על ידי בית דין, ולאחר מכן בא הלל האחרון ותיקן לנו את הלוח אשר בידינו שבו מסודרות השנים כפי שאנו נוהגים היום (מוכח במינוך צמחות קידוש החודש), לפי שאז כאשר היו השנים כתיקונם, היה בבית דין כח ממש לקדש החודש והיה מקודש, דהיינו שהיה בידם הכח לקדש החודש, שעל ידי דיבורם היה נתקדש החודש במציאות. אך כאשר ראו חז"ל כי הדורות מתמעטים ומתמוטטים ולא יהיה עוד ביד בית דין כח זה לקדש החדש באופן הנ"ל, עמדו וקבעו וקידשו את כל החדשים לכל השנים לימים ולשנים עד ביאת גואל צדק בב"א.

ולפי זה אתי דברי רבי יצחק בפנים חדשות, דעיקר שאלתו היה, הלא היתה התורה יכולה להתחיל ממצוה הראשונה, מצות קידוש החודש, ואעפ"כ היה מתגלה לעין כל לעיני האומות שהעולם לא נברא אלא בשביל ישראל שנקראו ראשית, שהרי זה כח ויחוד מצוה זו, שעל ידה מתגלה ומתברר לפני כל מעלת עם ישראל, ושהעולם נברא בשביל ישראל, בזה שניתן ביד ישראל לקדש הזמנים ולקבוע סדר השנים והחודשים, ואף לשנות מבעי בני אדם (כלאיתא בחז"ל שנתולי קטנה חוזקים אס עינכו ציד את החודש), ואם כן תו אין צורך להתחיל את התורה מבריאת העולם.

ועל זה תירץ 'כח מעשיו הגיד לעמו' וכו', כי לעתיד לבוא כאשר יהיו השנים שלא כתיקונם, לא יוכלו להוכיח על ידי קידוש החודש וכו', לכך היה צריך להתחיל את התורה מבראשית. והוא כדוגמת דברי חז"ל 'בתחילה עלה במחשבה לפניו לבראו במידת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, עמד ושיתף עמו מידת הרחמים וכו', פי' שבתחילה כאשר היו השנים כתיקונם היו במידת הדין, ולאחר שחטאו שיתף עמה מידת הרחמים, דרך אחרת, ודוק.

סעודה ג' ונעילת החג

מעלת הזמן, לשאוב ממנו כוחות לכל השנה, העולם נברא בשבילנו שנקיים התורה, להתחזק בזה - ענין התחלת התורה מיד עם סיומה, ולנעוץ סופה בתחילתה

שבת בראשית - חלק משמחת התורה

א. אנו עומדים כעת בזמן גבוה ומרומם של סיום השבת, רעווא דרעוין של שבת הראשון בשנה, 'שבת בראשית', שהוא גם נעילת החג לשמחת תורה, והראיה שהרי עם סיום התורה התחילו תיכף ומיד בקריאת פרשת בראשית, מכאן ששמחת תורה כלול הן מסיום התורה - פרשת הברכה, והן מתחילת התורה - פרשת בראשית, ואין היקש למחצה, אלא אף שבת זו שייך לשמחת תורה. וממילא נמצאים אנו כעת בנעילת החג של שמחת תורה.

שבת בראשית - המשכת השמחה

ב. בחתם סופר (דקטות לסיום התורה) [כעת חל יומא דהיולולא שלון] מבאר דהנה אין ראוי להיקרא שמחה אמיתית אלא לזו שיש לה קיום לנצח. דהנה בגשמיות, אם יש לאדם דבר מסויים ששואף בכל מאודו להשיגו, ומשקיע בזה את כל זמנו ואונו על מנת להגיע לזה, וסוף סוף אלקים אנה לידו והחפץ המיוחל הגיע לידיו. הנה לכאורה אין מאושר ממנו, אין קץ להנאתו ושמחתו העצומה. אך לא כן, זו היא שמחה בת חלוף. בן רגע היה ובן רגע אבד, שכן כמה זמן אפשר לו לשמוח עם זה, כבר קיבל, כבר שמח, ומה הלאה. במשך הזמן השמחה נגוזה כלא היה. נמצא כי אין זו המשחה האמיתית ולא לה ראוי להתהדר בשם 'שמחה'. כי האמת לעולם קיימת. שמחה אמיתית היא רק זו שיש לה המשך וקיום. וכן הוא באמת בעבודת ה'. כאשר אדם משיג ומגיע לאיזה מצוה, המצוה הזאת אינה עוברת ממנו ומעמה והרושם שלה עליו נשאר אצלו לעולם, והיא נותנת בו כוח

והמשיך למצוה הנגזרת ממנה, כמ"ש חז"ל 'מצוה גוררת מצוה', והרי אם עבירה מכבה מצוה, מידה טובה מרובה שמצוה מכבה עבירה, ובודאי פועלת בנפשו ומכבה את העבירה ומאירה נשמתו. וכאשר עושה מצווה לאחר מכן, הוא ממשיך את ההשגה והשמחה של עשיית המצוה, ולשמחה זו אכן ראוי להיקרא שמחה אמיתית.

לכן ביום 'שמחת התורה', שהוא 'יום השמחה' הגדול שבו אנו שמחים עם התורה, אנו מתכיפין התחלה להשלמה בתדירה, מתחילים מיד התורה מחדש, כדי לעשות מיד קיום והמשכה לשמחה, למען תעמוד לנצח, ללמדינו כי אין שמחה בעולם אלא זו שיש לה המשכה וקיום. וכן נאמר (אבות פ"ב מ"ח) אודות תורתנו, אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, כי לעולם יש לאדם ללמוד עוד תורה, ולקיים עוד מצוות, ולהמשיך המצוות שעשה, לעשות להם 'חפץ', כפי' הרמב"ן (כתבי רמב"ן פרק י"ט) 'עד שתחפץ', לעשות לכל התעוררות קיום וכלי וחפץ. וכן נרמז בסיום התורה, שלכל התעוררות יש לעשות המשכה, בכתוב הנ"ל 'לעיני כל ישראל', ר"ת כל"י, רמז שיש לעשות מן התורה כלי.

ולכן תכלית ומטרת זה היום, יום 'שמחת התורה', הוא שבת בראשית, כי בזה אנחנו ממשיכים לעשות כל"י מהימים הגדולים, בזה שאנו מתחילים ללמוד התורה מתחילתה מחדש. והנה מה טוב ומה נעים הוא כאשר שבת בראשית חל מיד למחרת שמחת תורה, שממש 'מתכיפין התחלה להשלמה', תיכף לסיום התורה מיד למחרת מתחילים התורה, שאין למעלה ממנה, כדי להמשיך השמחה לנצח, ולזאת ראוי להיקרא שמחה אמיתית.

ג. בגמ' (מועד קטן 77 ט.) איתא, תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר, צריך ליפטר ממנו פעם אחרת, שנאמר (מלכים א' ח, טו) ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך, וכתוב (ד"ה ב' ז, י) וביום עשרים ושלושה לחדש השביעי שלח את העם, אלא מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר, צריך ליפטר ממנו פעם אחר, עיי"ש. ולכאורה תימה, מדוע בקשו ישראל ברכה מאת שלמה המע"ה ביום טוב, אשר אין להם בו כלל אפשרות

קול שבת בראשית רינה יא

ללכת ולצאת חוץ לתחום, וכן משום מה הוא ברכם באותו יום, ומה טעם באמת חזר וברכם למחרת כיון שכבר ברכם מאתמול. אכן נראה ביאור הדבר, כי הם רצו לראות את המלך וליטול רשות ממנו, לברך ולהתברך מן המלך בעצומו של חג שמחת התורה דייקא, הואיל והברכה אשר חלה על ראשם ביום קודש מסוגלת להאיר להם ביתר שאת מקדושת וברכת החג, אבל אח"כ חזרו וביקשו ברכה גם ביום חול, כדי שיעמוד להם ברכת המלך גם ליום חול, בבחינת 'ביום טובה היה בטוב' לקחת כוחות לכל השנה מן הרגעים הגדולים והנשגבים. (ועיין נשכט הלוי מה שכתב לנדלר כפילות הפסוקים, ולהג"ל א"ש).

והנה כידוע מעשה אבות סימן לבנים, יש לנו לנצל רגעים האלו, להתעורר ולאסוף מלוא הפניים כוחות לכל החורף הבא עלינו לטובה ולשלום, ולקבל על עצמנו קבלות כפה ובלב לימים החשוכים והקשים בהמשך ימי החורף, שיאירו לנו הימים האלו 'יתרון האור מן החושך', להתגבר על כל ההסתרות ולהתעלות מעלה מעלה בעבודתו לעבדו ולשמרו, עד כי נזכה ל'זמלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים' בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

והנה כאמור, נמצאים אנו ביום הגדול שיש לו שייכות לשמחת תורה, ע"י שאנו מתחילים התחלת התורה הקדושה מחדש, עי"ז ביום הזה אנו עומדים ברוח חדשה זכה ונקיה ובנפש חפצה לעבודת הבורא יתברך שמו, ובו מתאספים כל הכוחות של כל הימים, ובהם אנו יוצאים בעוז ותעצומות לקראת השנה החדשה, שנת תשס"ח הבאה עלינו לטובה, להתעלות במעלות התורה ויראה.

והנה לפי דברינו מבואר היטב על מה טרחו רבותינו גדולי הדורות לחבר סוף התורה לתחלתה, מתכיפין התחלה להשלמה בתדירה, דבר שלא מצינו כוותיה בשאר שבתות השנה, שסמוך ונראה לסיום התורה, מיד מתחילים מחדש ללא הפסק שבוע, והוא לרמוז שתורתנו היא מקשה אחת ואין לה תחילה וסוף, שאין לך רגע של סיום התורה בלי התחלתה, התורה

קיימת ועומדת לעד, בכל רגע ומצב. התורה מלווה לאדם כל ימי חייו ואין רגע אחד שאין עליו חיוב לקיים התורה והמצוות, קיץ וחורף יום ולילה לא ישבותו, ערב ובוקר וצהריים אשיחה ואהמה בלימוד התורה, כולם שווים לטובה, בכולם עלינו לקיים מצוות לימוד וקיום התורה ביתר שאת וביתר עוז. וכמו שנרמז במה שנעוץ סופה בתחילתה וכנ"ל.

* * *

עוד בענין סמיכות סיום התורה עם תחילתה

עוד חשבתי לבאר, על פי מה שפרש"י הקדוש בפסוק (דברים, לו יג) 'לעיני כל ישראל', שנשארו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר (לעיל ט, יז) ואשברם לעיניכם וכו'. והנה יש להתבונן הרבה בדבר, מנין לקח משה רבינו הורמנא ורשותא לשבור את הלוחות, הלא הלוחות מעשה אלקים המה, שקיבלם מאת קוב"ה לאחר ארבעים יום שלא אכל ולא ישן, ואיך לקח דבר שעשה הקב"ה ונתן לו בציווי מפורש ליתנם לישראל, ואיך מלאו לבו ליקח דבר קדוש ואלוקי ולשבר אותו. ולשבר אזנינו בדרך משל, אם מלך בשר ודם היה עושה כמו ידיו דבר חשוב ויקר ערך, ונותנו לשליח להולכה, והשליח היה שוכרו אפילו במעות ובשגגה, הלא פשיטא כי אחת דתו להיענש, ומה ראה משה רבינו ע"ה על ככה לשבור את הלוחות. זאת ועוד, גם אם ניחא לן אמאי שבר, למה עכ"פ שבר 'לעיני כל ישראל' דייקא.

וניתן להבין זאת על פי מה דאיתא ברש"י על הפסוק 'בראשית ברא אלוקים' וגו', פירש"י בראשית ברא, אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת (משלי ח כג) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (יחמיה ב ג) ראשית תבואתו, עכ"ל. והיינו ע"ד הכתוב (ישעיהו מג כא) 'עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו', פי' לכך יצרתי אותם למען יספרו תהילתי. וכן איתא בחז"ל (שבת פח.). תנאי התנה הקב"ה אם מעשה בראשית, אם ישראל מקבלים את התורה מומב ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובהו, כי אם בני ישראל אינם שומרים את

קול שבת בראשית רינה יג

התורה, אין צורך בכל העולם ואפשר להחזירו לתהו ובהו, ומקרא מלא דיבר הכתוב 'ואם לא בריתי יומם חקות שמים וארץ לא שמתו'.

והשתא א"ש דמזה למד משה לעצמו לשבור את הלוחות, דכאשר ירד מן השמים ומתנה טובה זו היתה בידו - שני לוחות הברית, וראה בעיניו כי בני ישראל המאו ועשו מה שעשו שלא ככתוב בתורה, אמר לעצמו אם כן אין צורך בכל התורה ובכל העולם כולו, ולכך שבר את הלוחות לעיני כל ישראל דייקא, למען ישמעו ויראו, לעוררם שלא לעשות עוד כדברים האלה, למען ישמעו ולמען ילמדו, ויאמרו לנפשם, אם משה רבינו ע"ה רעיא מהימנא אשר קיבל מאת הקב"ה את הלוחות, עושה דבר חמור ביותר כזה, בודאי המעשה שאנו עשינו קשה שבעתיים, ויתנו אל נפשם כי בזה ששבר הראה לכלל ישראל, שאם הם אינם משמרים את התורה אין לכל התורה ולעולם שום צורך, כי לא נברא העולם אלא בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית, למען ילמדו ויקיימו התורה והמצוות, ואם לא יעשו כן אין לעולם קיים וצורך כלל. ובה יעזבו דרכם וישובו בתשובה שלימה אל ה' ויקבלו על נפשם שלא לעשות עוד כדבר הזה וכיוצא בו אפילו אחד מאלף.

וכאשר מתבוננים אנו עם בני ישראל בדברים האלה, הרי הדברים הללו מצד אחד מעורדים כל אדם, שיודע כי 'בשבילי נברא העולם' שלא נברא העולם אלא בשבילו שיקיים את התורה, שזה מורה על גודל ועצם חשיבותו. מצד שני זה מחייב את האדם גם כן לקיים ולקבל על נפשו עול מלכות שמים ועול מצוות בשלימות לקיים את כל דברי התורה הזאת עד תומם. 'ואם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת'. זהו חובת האדם בעולמו, ואז טוב לו שנברא משלא נברא.

וכן נוהג הדבר הזה בכל יום ויום אשר אנחנו פה חיים על האדמה, כי הקב"ה מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, ואם כן ודאי אין זה אלא בשביל ישראל והתורה שנקראו ראשית, דהיינו 'למען תשמור לעשות ככל הכתוב בה' כאמרם (ברכות ז:): 'כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה'.

אך זאת עלינו לשום אל לבנו, להיזהר מאוד מאוד שלא לשוב ח"ו להיות כדוד שהוא אשר היו מבין כלל ישראל שנכשלו בחמא. ואף אנו בדורנו, עם הניסיונות שנתן לנו הבורא להתגבר עליהם, עלינו להתגבר עליהם בכל הכוח, שלא לגרום ח"ו למה שגרמו אנשי המבול רח"ל, רק להיפך להתעורר מאוד ברגעים הגדולים האלו, להינתק כליל ממעשינו המועים שנעשו לנו כהיתר, ולומר אל ליבנו ונפשנו, 'כל העולם כולו נברא בשבילי' שאני יקיים את התורה, ואם כן איך אני יכול להעיז נגד המקום ב"ה לעבור על רצונו ח"ו, רק אדרבה אקיים רצונו ואעשה נחת רוח לפניו, שברא העולם ואותי.

וירא

כתיב בתחילת הפרשה (ית, ט) "וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל כחום היום, ויש לדקדק, מהו הלשון 'כחום היום', הרי השמש היא המחממת ולא היום, ומן הראוי היה לכתוב כחום 'השמש', מהו 'כחום היום'.

עוד יש לדקדק, דלהלן (פסוק יא) כתיב "ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה אורח כנשים", לאיזה צורך הוסיפה התורה תיבות אלו "ואברהם ושרה זקנים, באים בימים", לכאורה היה די לכתוב "חדל להיות לשרה אורח כנשים".

זאת ועוד, כבר תמהו המפרשים ז"ל בפי' הכתוב לקמן (פסוק יג) "ותצחק שרה בקרבה" וכו', "ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה" (פסוק טו), ועל כרחק אין הכתוב אומר אלא דרשני. וכי יעלה על הדעת כי שרה אמנו לא האמינה בהבטחת השי"ת, ולא עוד אלא שכחשה לאמור לא צחקתי. (עיין צלוח החיים שציאלר הענין על פי דרכו, אך מקום הגיח לנו להתגדר צו).

אכן יתבאר הענין בהקדים קושיא אחרת, זכר אותה האור החיים הק' (הזכר לעיל) במרוצת דבריו ליישב קושיא הנ"ל, דבאמת מצינו בפרשה הקודמת כי אברהם גם כן צחק כשאמר לו ה' בשורת הזרע, דכתיב (לעיל יז) ויפול אברהם וגו' ויצחק, ולא ראינו שהקפיד ה' על שצחק אברהם. ויאמר האומר מה נשתנית צחיקת שרה מצחיקת אברהם, עיי"ש.

ובאמת מצינו בפי' הרמב"ן ז"ל (כלאשית, טו ו) על הכתוב שנאמר בשעה שנתבשר אברהם אאע"ה בבשורת הזרע, "והאמן בה" ויחשבה לו צדקה", ופירש"י, הקדוש ברוך הוא חשב לו צדקה וזכות על האמונה שהאמין בו, ותמה עליו הרמב"ן ז"ל, "ואיני מבין מה הזכות הזאת, למה לא יאמין באלקי אמן, והוא הנביא בעצמו, ולא איש א-ל ויכזב. ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הנסיונות איך לא יאמין בבשורה טובה".

וכתב לבאר "והנכון בעיני כי יאמר שהאמין בה' וחשב כי בצדקו של הקב"ה יתן לו זרע על כל פנים, לא בצדקת אברם ובשכרו, אף על פי שאמר לו "שכרך הרבה מאד". ומעתה לא יירא פן יגרום החטא. ואף על פי שבנבואה הראשונה חשב שתהיה על תנאי כפי שכר מעשיו, עתה כיון שהבטיחו שלא יירא מן החטא ויתן לו זרע, האמין כי נכון הדבר מעם האלקים, אמת לא ישוב ממנה, כי צדקת ה' היא ואין לה הפסק וכו', עב"ל.

ובאמת כדבר הזה מצינו אצל יעקב אע"ה שאמר "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת" (שם לב, יא), כלומר אע"פ שהבטיח לו הקב"ה "ושמרתך בכל אשר תלך" (שם כח, טו) אמר שמא יגרום החטא, מגודל ענותנותו.

ובזה נבוא לביאור הענין, דהנה כידוע יש שני מדרגות בכלליות. יש מדרגה הנקראת אמונה, דהיינו שמאמין באמונה שלמה בהשגחת השי"ת, ויודע שהשי"ת מנהיג עולמו בכל פרט ופרט. ויש מדרגה למעלה מזה, מדרגת הבטחון, שלבו סמוך וכמוה בהשי"ת שיעשה עמו גם, אף שחושב כי לפי ערכו אינו ראוי לזה.

והשתא זה אינו צריך לפנים כי שרה אמנו ע"ה עמדה במדרגה זו מדרגת הבטחון השלם, וח"ו לא הטילה שום ספק בהבטחת השי"ת. רק כי מיראת חטא אמרה כן, כי כן דרך הצדיקים לירא תמיד, וחששה שרה אמנו שמא יגרום החטא, וכנ"ל.

וזזהו שאמרה "לא צחקתי כי יראה", היינו שביארה בזה כי לא צחקה ח"ו מחמת חוסר האמונה בהבטחת ה' יתברך, אלא "כי יראה", מחמת היראה שמא יגרום החטא.

אך עכ"פ לפי מדרגת שרה אמנו ע"ה הרמה, אף זה נחשב לה לחטא, כי היה לה להאמין כי ה' ייטיב לה עכ"פ ורוצה הוא בטובתה כפי שהבטיחה. וזהו "ויאמר לא כי צחקת", היינו כי גם צחוק זה ללצחוק ייחשב,

כי לפי מעלתה ודרגתה היתה צריכה להאמין כי אף אם לפי דעתה אינה ראויה לנס, מ"מ הקב"ה יעשה לה הנס מכל מקום.

והנה בודאי אין הרבר נחשב לה לחטא, אלא לפי מדרגתה הגדולה של שרה אמנו ע"ה בדרגת הביטחון, ולא שהיה חטא כפשוטו ח"ו. וכעין שמצינו גבי יוסף הצדיק ע"ה שנחשב לו לחטא מה שפנה אל רהבים, וביקש מאת שר המשקים שיזכרוהו בעת יציאתו מן בית הסוהר, ויזכרוהו לטובה לפני פרעה, וכעין שמצינו במדרש (כ"ד פט, ג) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, זה יוסף. ולא פנה אל רהבים, ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים, עיי"ש. והנה לכאורה הוי תרתי דסתר, דמחד אמר כי שם בה' מבטחו, ומאידך אמר "פנה אל רהבים". אלא בא המדרש לבאר, כי לפי דרגתו העצומה של יוסף הצדיק ע"ה, שהיה בתכלית השלימות בדרגת הביטחון - כמ"ש "אשר שם בה' מבטחו", לפיכך הקפיד עליו הקב"ה והענישו על כי "פנה אל רהבים".

ובזה נתיישב יתור הכתובים שהוסיפה התורה "ואברהם ושרה זקנים באים בימים", פי' שהקדימה התורה לבאר שמן דרגת אברהם ושרה ע"ה בטרם הזכירה את החטא הנזכר, ואמרה כי אין חטאיהם לפי השגתנו, כי הם "באו בימים" כלומר שבאו יחד עם כל ימיהם, כי בכל יום ויום מימי חייהם מלאו את תפקידם בשלמות, והיו ראויים שייעשה להם נס. רק שמגודל ענוותנותה, חשבה שאינה ראויה.

ולפי זה יש לבאר פירוש "כחום היום", ר"ל כי בער לאברהם אבינו עליו השלום על היום דייקא שמבקש תפקידו ואינו יכול למלאו, לפי שלא באו אורחים, וכדאיתא ברש"י.

והשתא נשים הדברים אל לבנו, וכמה יש לנו ללמוד מוסר מדרכיהם, כדאיתא 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי', לראות שבכל יום ויום מימי חיינו נמלא תפקידנו בשלמות, ע"ד "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני".

יח קול וירא רינה

גם יש לנו ללמוד להתחזק במידת הבטחון. "אין אדם נוקף אצבעו מלמעלה
אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה", לידע ולהאמין כי אף אם חושב
שאינו ראוי, הקב"ה יעזור לו ויושיעו מכל המצרים, ובוודאי יהיה ראוי אף
שיתקיים בו נס.

תולדות

בתחילת הפרשה (כה, יט) "ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק, ופירש"י: 'יעקב ועשו האמורים בפרשה'. כבר צווחו בזה קמאי מה בעי רש"י בזה, הלא זה גופא פירוש המילות של "ואלה תולדות יצחק" שהוא סיפור יחוסן וכל הקורות עמן, של תולדותיו הנזכרים בפרשה, יעקב ועשו.

ובמדרש (ב"ר סג, ט) איתא, "ואלה תולדות יצחק בן אברהם" (משלי כג) "גיל יגיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו", גילה אחר גילה, בזמן שהצדיק נולד. ויהי בימי אחז וגו' (ישעיה ז) אמר רבי הושעיא אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ב"ה, רבון כל העולמים ווי שמלך אחז, אמר להן בן יותם הוא ואביו צדיק ואיני יכול לפשוט את ידי בו. "ויולד חכם ישמח בו", ר' לוי אמר מנין אתה אומר שכל מי שיש לו בן יגע בתורה שהוא מתמלא עליו רחמים, ת"ל (משלי כג) "בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני", ר"ש בן מנסיא אומר אין לי אלא לב אביו של בשר ודם, מניין שאפילו הקב"ה מתמלא רחמים עליו בשעה שהוא יגע בתורה, תלמוד לומר "ישמח לבי גם אני". גילה אחר גילה, בזמן שהוא צדיק בן צדיק, ואלה תולדות יצחק בן אברהם, ע"כ לשון המדרש.

והנה מלשון המדרש משמע כי אברהם אבינו ע"ה זכה לשמוח עם בנו יחידו אשר אהב עם יצחק ועם תולדותיו כיוצא בהן. ובתנחומא (סימן 3) נזכר להדיא גודל השמחה הנרמז בכתוב וז"ל, זשה"כ "גיל יגיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו" (משלי כג), כנגד מי אמרו שלמה, לא אמרו אלא כנגד יצחק שבשעה שנולד יצחק היו הכל שמחים, שמים וארץ חמה ולבנה כוכבים ומזלות, ומפני מה היו שמחים שאלמלא לא נברא יצחק לא היה העולם מתקיים, שנאמר "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי" (ויקרא כג) ואין בריתי אלא יצחק שנאמר "ואת בריתי אקים את יצחק" (בראשית יז).

ב קול תולדות רינה

והנה יש לבאר לשמחה זו מה היא עושה, מדוע רמז הכתוב את גודל שמחת אברהם אבינו ע"ה עם בנו יחידו וביתו אחריו, דהנה בודאי אין זה דברים כפשוטן, כאדם השמח לרוות עונג ונחת דקדושה מיוצאי חלציו, דאם כן, לא הול"ל למדרש להפליג בשמחה זו, ולפרש בזה כוונת מליצת החכם מכל אדם שלמה המלך ע"ה.

זאת ועוד, דהנה מצינו במפרשים ושאר פוסקים (כ"י או"ח סימן לכ"ד ס"ד ס"ד מנחה, וראה הפרדס סי' ד"ט, כל בו סי' מ' כ"ס ר' נתן, סידור ר"ש מגרמייזא ועמ' קפ"ג), שבה"ל סי' קכו מובא בכ"י שם באריכות) כי הסיבה שבגינה תיקנו לומר בתפילת מנחה של שבת קודש "אברהם יגל יצחק ירנן" וגו', הוא כנגד גילה אחר גילה הנזכר שדרשוהו חז"ל אודות שמחת אברהם אבינו ע"ה עם יצחק. ואם כן בודאי אין ראוי לאדם המשכיל להעלות על דעתו כי שמחה זו אינה אלא ישמח האב ביוצאי חלציו גרידא.

וכבר שיכר את אזנינו האדמור הזקן "בעל התניא", באגרותיו הק' (אגרת סקוד"ש מ"ג) מהי דרגת האיש הדבוק בה' ומהי שמחתו וז"ל, "להשכיך בינה כי לא זו הדרך ישכון אור ה' להיות חפץ בחיי בשרים ובני ומזוני, כי ע"ז ארז"ל בטל רצונך כו' דהיינו שיהיה רצונו במל' במציאות ולא יהי לו שום רצון כלל בעניני עולם הזה וכו', וע"כ עוז וחדוה במקומו הואיל והוא [ית"ש] רק טוב כל היום, וע"כ ראשית הכל שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה ממש באמונתו בה' המחיה ומטיב עמו בכל רגע וכו', עיי"ש. ואם כן בודאי כן היתה שמחת אברהם אבינו ע"ה בשמחתו עם בנו. ויש לנו לבאר מהי אותה שמחה גדולה.

ונראה לבאר על פי מה ששמעתי בשם הרב משולם מסיטפנסקא ביאור נאה אודות ברכת יעקב ע"ה הידועה שבירך לבני יוסף הצדיק, 'המלאך הגואל אותי מכל הוא יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי' (מת, טז), דהכוונה באומרו ויקרא בהם שמי ושם אבותי היא, שיוכל שם אבותיהם להיזכר עליהם, דהיינו שילכו בדרכי אבותם, ויהא הזכרת שמם עליהם לשם ולתהלה ולתפארת להם, ויוכלו הוריהם וזקניהם להתפאר ביוצאי

קול תולדות רינה כא

חלציהם ובמעשיהם הטובים, להיפך ממה שביקש יעקב אבינו ע"ה "בכבודם אל תחל כבודי" (נלאשית, מט ו), פי' כשיקהיל קרה את כל העדה על משה ועל אהרן, "אל תחד כבודי" אל יתיחד עמהם שמו עמהם במחלוקתם, רק כאן בירכו ה שיוזכה לבנים כאלה שיוכל להיזכר שמו ושם אבותיהם עליהם (ובדומה לזה פירש בספר ערוגת הכוסס נאס מורו ז"ל).

וחשבתי כי בזה אפשר לבאר דברי רש"י, בהקדים מאמר חז"ל (נ"ר סג, יג; סו"ד נאש"י להלן פסוק ל) שבו בפרק מת אברהם, שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה, לפיכך קצר הקב"ה חמש שנים משנותיו, שיצחק חי מאה ושמונים שנה וזה מאה שבעים וחמש שנה.

והנה באמת יש לכאורה לאדם המתכוונן לתמוה הרבה, על מה ולמה נזכר בכתוב שם אברהם אבינו ע"ה אצל תולדות יצחק, הלא לפי דברינו אדרבה, יש בכך פחיתות כבוד לאברהם אבינו שיש לו נכד כזה כעשו, ולמה אפוא יזכר שמו על הרעה.

אכן לפי מ"ש רש"י "יעקב ועשו האמורים בפרשה" אתי שפיר, ומיושב נמי בזה הקושיא דלעיל למה הוצרך רש"י לכתוב מלים אלו. והיינו דכוונתו למעט חשש הנזכר, ומשום הכי כתב "האמורים בפרשה", כלומר אתה המעיין בפרשה תלמד ותראה, שיעקב ועשו בעודם בקטנותם התנהגו כהוגן, ורק לכשגדלו היה ניכר ההבדל ביניהם, וכמו שפירש"י על הכתוב (כה כז) "ויגדלו הנערים ויהי עשו", שכל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה, עכ"ל. ולכן אין בכך פחיתות כבוד לאברהם אבינו ע"ה, כי בעת שהיה אברהם אבינו ע"ה חי, אכן לא יצא עשו לתרבות רעה.

איברא אכתי קשה קצת, דהנה צא וחשוב מאה שנה לאברהם עד לידת יצחק, וששים ליצחק עד לידת יעקב ועשו, ועוד י"ג עד שגדלו

כב קול תולדות רינה

הנערים ויצא עשו לתרבות רעה כמ"ש רש"י לקמן (כה, כז) "כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה וכו'", הרי בין הכל אינם אלא מאה שבועים ושלש שנים, ולפי מאמרם ז"ל נמצא עשו באותו הפרק שנסתלק אברהם אבינו בן חמש עשרה שנה, ואם כן שתי שנים כבר יצא עשו לתרבות רעה בחיי אברהם.

ויש מתרצים (פי' בעלי התוספות נקט ירושלמי) שאותן שתי שנים היה עשו עושה עברות בצנעה ובסתר, ולא נודעה רשעותו לעין כל, ואף על פי שהיה אברהם אבינו ע"ה חי, מקרי שפיר "שיבה טובה", כי רק לאחר אותן שתי שנים, שכבר נסתלק אברהם אבינו ע"ה ניכרה רשעותו לכל מפני שהחל לעבור עברות בפהרסיא, הלכך שייד הכי לומר "גיל יגיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו", גילה אחר גילה, כי אכן באותו הפרק עדיין היה אפשר לאברהם שישמח עם בני יצחק.

אלא שראיתי בספר מגלה עמוקות (פר' חיי שרה) דבר פלא, שהביא קושיא הנ"ל וכתב לתרין ע"פ מדרש (ראה ריב"א ופי' הטור הו"ד צפי' בעלי התוס'); וכן צפננח זאז פר' חיי שרה כג ב, שהניחו כמו כו, כי האמת יורה דרכו שיצחק שהיה לאחר העקידה שתי שנים למעלה בגן עדן [כי בעת העקידה עשה בו אברהם אבינו ע"ה חבורה, והביאוהו המלאכים לגן עדן לרפאותו שם], ולא היה בין הבריות, ולכן אותן שתי שנים לא קחשיב להו קרא באומרו "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם", לפי שבאמת אינם מן העולם הזה, אלא מן העולם הבא, אבל באמת היה אז בן ששים ושתים שנה, ולפי זה היה אברהם בעת לידתם כבר בן מאה וששים ושתים, וכאשר נעשו בני שלש-עשרה שנה, ויצא עשו לתרבות רעה, אכן באותו הפרק נפטר ולא ראה את עשו בן הגו ברעתו.

יעזור השי"ת שנוכה כולנו לרוות רוב עונג ונחת דקדושה מכל יוצאי חלצינו בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות על ישראל שלום, ונוכה ל'גילה אחר גילה' שהקב"ה יתמלא על כולם רחמים, ונוכה לקדם פני משיח צדקינו עם דור שיהי בבחינת 'ישראל אשר בך אתפאר'.

ליל שבת קודש

בתחילת הפרשה (כפ, יט) "ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק, ופירש"י 'יעקב ועשו האמורים בפרשה', וכבר הובאו בדברינו לעיל (ס"ג) תמיהת המפרשים, מה בא רש"י להוסיף ללמדנו במלים אלו עיי"ש.

ועוד יש לדייק, הרי כלל אמרו חז"ל (ב"ר ל ג) בכל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, ואלה מוסיף על הראשונים. והכא הלא נאמר "ואלה", אם כן מה שייכות איכא בין פרשה זו לפרשה הקודמת.

ועוד צריך ביאור, הנה בהמשך הפרשה (כפ, כז) ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים, ופרש"י, כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת כוכבים, עכ"ל.

ולכאורה הדברים תמוהים, דלעיל אמר הכתוב (כפ כג) שני גוים בבמנך ושני לאומים ממעריך יפרדו, ופירש"י ממעריך יפרדו, מן המעים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתומו, עכ"ל. ואם כן על מה ולמה האריכה התורה כל כך בצדקת יעקב וברשעת עשו, ומדוע בעצם מגיע עונש לעשו ושכר יעקב, הלא כך הם נבראו, זה כולו טוב וזה כולו רע.

ונראה לבאר על פי דבריו הידועים של מורי ורבי הדברי יואל זצ"ל, שהאריך לבאר על שום מה נענש פרעה ומצרים במכות על גבי מכות, הלא בפירוש הכמ"ח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה בכרית בין הכתרים שהמצרים ישתעבדו בבני ישראל ארבע מאות שנה, ואם כן לא היו פרעה והמצרים כי אם שלוהא דרחמנא לשעבדם.

ותירץ תירוץ נפלא, דאה"נ אכן נגזר על בני ישראל שמצרים ישתעבדו בהם, ואם היו המצרים עושין כן, לא היו נענשין, שהרי תפקדם

כד קול תולדות רינה

הם עושים, לשעבר את עם ישראל, אלא שהמצרים הוסיפו על הגזירה את קושי השיעבוד, ששעבדו את בני ישראל בפרך, וזה לא היה בכלל הגזירה, אלא רק לשעבדם תחת ממשלתם אבל לא להוסיף עליהם קושי השיעבוד ודפח"ח (וראה בהרחבה כיו"צ צרמנ"ן בלאקית, טו יד).

ולפי דבריו נראה שהוא הדין בפרשתינו, על אף שיעקב ועשו נולדו כל איש ומזוג, זה לרשעו וזה לתומו, מ"מ יעקב אבינו ע"ה לא הסתפק בזה שנולד איש טוב וישר, רק הוסיף בעבודת בוראו בצדקות ובמסירות רבה יותר יותר מכפי טבעו ומזוגו, והגיע לבחינה של מעל דרך הטבע להיות 'איש תם יושב אהלים', כולו לה', ולכך נזכר לטובה וקיבל שכר. וכן עשו, אף שנולד אדמוני עם טבע של רציחה וכו', מ"מ אילו היה נשאר בטבעו ומסתפק ברע במעוטו ולא היה עושה מוסיף לעשות הרבה מעבר לכך, לא היה נענש, אבל משהוסיף רשעה על רשעתו, נזכר לרעה ונענש. [והוא כדברי הבאר מים חיים, שכשמו כן הוא, 'עשו' מלשון 'עשו' שכולם אמרו לו, כבר עשית מספיק רשעות, הבו דלא להוסיף עליהן].

והשתא שפיר סליק כוונת רש"י שפירש בקרא "יעקב ועשו האמורים בפרשה", ר"ל שהפרשה מבארת בפרוטרוט את צדקת יעקב למעלה מדרך הטבע, ולהיפך את התנהגות עשו שהוסיף על רשעתו.

ובזה מבואר נמי למה פתחה התורה במלה 'ואלה' מוסיף על הראשונים, כי אכן יש שייכות ודמיון רב בין פרשה זו לפרשה הקודמת, כי שם גם כן נזכר רשעות ישמעאל ותולדותיו כיוצא בו, וגם נזכר שנולד פרא אדם, ואם כן אף הוא נולד בטבע רע, ובכל זאת לא מצינו שהוסיף רשעה על רשעתו. אבל בתולדותיו של יצחק שהם יעקב ועשו, נאמר "ואלה", לפי שהם הוסיפו על טבעם ומזגם זה לטוב וזה למוטב, יעקב הוסיף טוב וצדקות על טבעו הטוב, ואילו עשו הוסיף רשעה על רשעתו הטובה כו. [ובזה ניתן להמליץ פירוש התיבות 'מוסיף על הראשונות' כלומר שהוסיפו על המצב הראשון של עצמם מכפי שנולדו עמו שנולדו, זה לטוב וזה למוטב].

ויצא

וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא וּגּוֹ' וַיַּחֲלֵם וּגּוֹ' וְהִנֵּה אֲנֹכִי
עֹמֵף וּשְׁמֵרְתִיךָ כָּל אֲשֶׁר תִּלְךָ וְהִשְׁבַּתִּיךָ
אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם
עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ:

וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֹן יֵשׁ יְקֹנֵךְ בַּמָּקוֹם
הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נִּזְרָא
הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר
הַשָּׁמַיִם: וּגּוֹ'

וַיִּדַר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי
וּשְׁמֵרְנִי בְּדֶרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי
לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לִלְבָּשׁ: וּגּוֹ' וְהָיָה יְקֹנֵךְ לִי לֵאלֹהִים:

מעשה אבות סימן לבנים, לעשות כל מעשינו בלתי לשם לבדו

במקראי קודש אלו יש לדייק כמה דקדוקים. א. למה כפל יעקב אבינו ע"ה את לשונו באמרו 'אם יהיה אלקים עמדי' ואחר כך שוב 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש וגו' והיה ה' לי לאלקים' (ראה כליל שנת שבארנו שזה היה הפילה נוספת על הגשמיים שיהי' רוחני, והיינו שגם בלחם לאכול וגם בגד ללבוש יהי' אלקים עמדי).

ב. יש לבאר אריכות לשונו של יעקב אבינו ע"ה שאמר 'אכן יש ה' במקום הזה וגו' אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, ולא אמר, 'זה בית אלקים וגו'.

ג. במדרש (בבא מציעא פ' טו) על הפסוק 'והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' וגו', מביא את הפסוק (תהילים סג, ז) 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים'. ויש לתמוה מה שייך כאן פסוק זה.

ובספר עץ חיים מבאר לתרין אריכות הלשון 'אין זה כי אם בית אלקים' וזה לשונו: 'גלוי וידוע שהאדם צריך לעבוד את בוראו בכל עת ובכל שעה, אפילו בעת אכילתו ושתייתו יהי' כוונתו לשמים ולבו יהי' דבוק בו יתברך, וזו אחת מעבודות הקשות ולא כל מוחא סביל וכו', גם ביעקב אבינו ע"ה אף שכודאי כל מעשיו לשם שמים בלתי לה' לכדו, עם כל זה דבר שאין בנקל לעשות ולקיימו כגון זה לכוין לשם ה' באמת בכל דבר שאין עושה להנאת עצמו, בודאי היה צריך יגיעה רבה לעבדה ולשמרה'.

וזש"ה 'ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה', פירוש שהרגיש שאף בלי יגיעה הי' בנקל לו לכוין לישן לשם ה', שהרי אף זה נדרש מהעובד ה' וכמו שכתב בשו"ע או"ח (סימן רל"א) דגם כשצריך לישן לא תהא כוונתו להנאת גופו ואם עשה להנאת גופו אינו משוכח, אלא יתכוין לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה ובוה מקיים מה שנאמר (משלי ג, ו) 'בכל דרכיך דעהו' עיין שם. ועל כך אמר יעקב כשהקיץ משנתו 'אכן יש ה' במקום הזה' שרצה לרמוז שזכה לכוונה הזכה הנזכרת בשו"ע שישן לשם ה', והבין כי הגורם לכך הוא יען שהיה במקום שעתיד להיות מקום קדוש ומקומו זכה לי' ששם בנקל לעשות הכל לשם ה' ולא למלאות תאוותו וכו', ועל כרחק אינו 'כי אם בית אלקים' ואין לאחרים חלק בו כלל רק כולו לגבוה סלקא.

בספר תכלת מרדכי (אות ה) הביא דברי חז"ל במועד קטן (כה, א), שמה שזכה יחזקאל בן בוזי למראה נבואה בחו"ל אף על פי שאין נבואה בחו"ל, לפי שכבר ראה פעם נבואה בארץ ישראל [עיי"ש בפירוש"י מכת"י (ד/ה שהיה כבר) וכן ברש"י ביחזקאל (א, ג ד"ה היה היה דבר), ועיין במהרש"א שם שכתב שהמקור לזה מילקוט שמעוני. וראה עוד במכילתא (בא פ"א) שלכן 'ויקם יונה לברוח תרשישה' (יונה א, ג) לפי שאמר אלך לחו"ל מקום שאין השכינה שורה ונגלית. ועל פי זה כתב הקרני ראם (מונח בחכמת מרדכי פ"ט) לפרש שזו היתה בקשת דוד המלך ע"ה 'צמאה לך נפשי כמה

קול ויצא רינה בז

לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים כן בקדש חזיתך לראות עזך וכבדך' (תהלים סג, ג-ג), שביקש שתשרה שכינה עליו גם בחו"ל והיינו 'בארץ ציה ועיף' יען כי 'כן בקדש חזיתך' שהרי כבר השיג רוח הקדש בהיותו בארץ ישראל, לכן גם עתה אוכל 'לראות עזך וכבדך'.

ולפי זה מובן היטב שגם יעקב אבינו בקש שאף על פי שהולך עכשיו ממקום קדוש זה לחוץ לארץ, יזכה להמשיך להשיג דרגה גבוהה זו. וכדברי הר"ן בדרשותיו (לכ"ז ח) שכתב, שכאשר יקבל איזה דבר צורה אחת, יש לו רגישות לקבל שוב הרגש זו, כיון שהיה מוכן לכך מתחילה, וכשם שידוע שהמים אם כבר הוחמו פעם אחת וקבלו צורת החום גם כי נתקררו יקבלו החום שנית יותר בקלות, (ועיין גם על זה הלכך צנני ישכר חודש סיון ממנו א, ובמאור ושמע פרשת יתרו ד"ה וישמע יתרו)

ומעתה יתיישב הדיוק למה הכפיל יעקב אבינו בבקשתו לאחר שהזכיר לומר 'לחם לאכול ובגד ללבוש' הוסיף להזכיר, 'והיה לי לאלקים'. שבתחילה אמר 'אם יהיה אלקים עמדי' וזוה ביקש סיוע אלוקי מאתו יתברך באופן כללי ואחר כך הוסיף לבקש שמדריגה גדולה זו שהיה לו עכשיו שבנקל עשה כולו לה' ילווה אותו תמיד, כלומר שכמו בחינת השינה שהיה לו עכשיו בדביקות גדולה ונפלאה כן יהיה לו בכל דבריו הגשמיים. והיינו שה'לחם לאכול', וה'בגד ללבוש' יהי' כולו לגבוה, גם בצאתו ממקום קדוש זה.

ועל פי זה יתיישב נמי דברי המדרש מה שסמך לכאן הפסוק 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים', והמכוון הוא על זה הדרך, שיעקב אבינו יצא לחו"ל וחשש שמעתה יהיה לו קושי בעבודתו יתברך ובפרט בעניינים גשמיים, אמנם מאחר וראה שבלילה זו נתגלה לו התגלות גדולה, וזכה לישן בכוונה זכה מחמת היותו נמצא במקום קדוש, התפלל שזוכה שוב לזה גם כשיהיה בחו"ל. ושפיר שייך לכאן הפסוק 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי וגו' כן בקדש וגו', לפי שיעקב ביקש ב' בקשות, האחת באופן כללי 'אם יהי אלקים עמדי', שזוהו בחינת 'צמאה לך נפשי',

ואחר כך הוסיף את הבחינה של 'כמה לך בשרי' ואמר 'זהיה ה' לי לאלקים' והיינו שגם את הדברים גשמיים, יזכה לעשותו בלתי לה' לברו כמו שזכה עכשיו לישן בלתי ה' לברו עד כדי והנה ה' נצב אליו, התגלות השכינה. ואף שיצאתו לחו"ל יפריע לזה, בזכות שכבר זכה לראות יזכה לראות שוב, ושפיר מביא המדרש הפסוק, צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, ש'כן בקודש חויתך' היות שכבר זכיתי לראות אותך על אדמות קודש זו, אזכה לראות שוב.

ולכן סמך המדרש לכאן את הפסוק 'צמאה לך נפשי וגו' לרמוז על הענין הנ"ל, שכשם שדוד המלך בקש מהקב"ה שלא יעזוב השראת שכינתו עליו גם בהיותו בחו"ל, מאחר וכבר זכה לכך בהיותו בארץ ישראל. על זה הדרך בקש יעקב אבינו גם כן שמאחר שזכה בארץ ישראל לעשות את כל מעשיו אף הגשמיים בלתי לה' לברו, גם בעתיד יזכה לכך ואף שיציאתו לחו"ל היה צריך למנוע ממנו השגה זו.

וזו לנו תוכחת מוסר כלשון האוהב ישראל בפרשתנו 'וצא ולמד מאבותינו הק' ולך בעקבותיהם. פקח עיניך וראה איך ממעשה גשמית של אבותינו הק' נארג ונעשה מהם תורה הקדושה. ואיך התורה מספרת לנו הליכת יעקב מבאר שבע ובאיזה מקום ישן והדיבורים שדיבר עם רחל בת זוגו ואיך שנשק אותה ואיך שהיה רועה את צאן לבן. ותחבולתיו שעשה המקלות. וכיצא באלו. הלא מזה מוכח שכל מעשיהם מקטן ועד גדול היה הכל רק בהשכל ודיעה מיושבת בחכמת אלהות. והיאך רמזו בכל עניניהם לדברים עליונים נפלאים ונוראים. וכשיסתכל ויתבונן האדם בזה היטב. ראוי לו להתלבש בבושה וענוה גדולה איך הוא נבער מדעת ולא בינת אדם לו. והגם שהוא מתפלל ולומד הוא בלא שכל ודעת ותשוקה רק כאיש חולם. והלואי שיחלום לנו בהקיץ כחלומו של יעקב'.

יהי רצון שזוכה כמו אבותינו הקדושים לעשות כל מעשינו לשם שמים, כמו שנפסק בשו"ע סימן רלא, ועל דרך שאמרו חז"ל (מנא דני אליהו

קול ליל שבת קודש ויצא רינה כמ

כנא פכ"ה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי. ובוה נעשה נחת רוח לפניו יתברך שמו, ונוכה לכל הטוב וביאת גואל צדק במהרה.

ליל שבת קודש ויצא

לחם לאכול וגו' לי לאלקים'

לאחר שזכה יעקב אבינו להתגלות השכינה בחלום הלילה והבטיח לו הקב"ה לא לעזוב אותו ולשמור אותו בכל דרכיו וכו', נדר יעקב אבינו נדר לה' ואמר 'אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש ושבתני בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים וגו'. ויש לעיין למה כפל יעקב אבינו ע"ה את לשונו באומרו 'אם יהיה אלקים עמדי' ואחר כך שוב 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש וגו' והיה ה' לי לאלוקים'.

וחשבתי שהעניין בזה, שיעקב אבינו בתחילה ביקש 'אם יהי אלקים עמדי', והיינו שהקב"ה ילווה אותו ולשמור אותו בכל דרכיו, ואחר כך ביקש 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש' דהיינו שלא יחסר לו מה שנצטרך מדברים הגשמיים וצרכי גופו, וחזר ואמר 'זה יהיה ה' לי לאלוקים' כלומר שגם אחרי שיהיה לי את הדברים הגשמיים הללו לא אהיה נחסר מדבקות ה', וזה 'זה יהיה ה' לי לאלוקים' עם הדברים הגשמיים אקיים רצונו יתברך, על ידי זה שהאכילה תהיה נקיה מחשש איסור כגון גזל או דברים שאסורים לאכול, כמו כן המלבושים יהיו נקיים מכל רבב ושמץ איסור, ואז נמצא שהדברים הגשמיים יהיו הגורם לקרבת אלוקים.

ביאור במדרש פליאה

במדרש פליאה למדנו שכאשר יעקב אבינו היה אצל לבן לא שמר את השבת. והנה איתא בחז"ל (בראשית רבה פ' כה, סנהדרין נח): ב' פירושים

לבאר הפסוק ויום ולילה לא ישבותו (נלאקית ח,כג), א' שהכוונה שהקב"ה לא יבלבל היום והלילה, רק יום יהי' תמיד יום, ולילה יהי' תמיד לילה, ב' שהפסוק מורה איסור לעכו"ם לשמור שבת, וגוי ששבת חייב מיתה, ועל פי זה נראה לבאר דברי המדרש. שהרי מבואר בפרשה שכאשר יעקב אבינו הלך מבית אביו ללבו הקדים הקב"ה לעשות לילה כדי שישכב דווקא במקום המקדש, וכאשר ראה יעקב אבינו את זאת למד מזה שעל כרחק הפירוש בהפסוק הנ"ל כפירוש השני, שגוי ששבת חייב מיתה, לכן כל הזמן כאשר היה אצל לבן לא היה יכול לשמור שבת, אולם לאחר שהלך מלבן כתיב 'וירח לו השמש' (פרק נב, לב) שהשמש הקדים לצאת, ומזה ראה יעקב שיש סדר לעולם וכעת היום משלים מאז שנגמר מוקדם, לכן יכול להיות כפירוש השני ויכול לשמור שבת.

ויש שכתבו (המקנה קדושין לו ז בתוד"ה ממחלת הפסח, וכ"כ בספרו פנים יפות פרשת נח זכ"ה יום ולילה לא ישבותו) שהאבות הקדושים עשו לקיים דברי שניהם, לפי שבישראל הלילה קודם ליום על דרך מה שנאמר בבראשית 'ויהי ערב ויהי בוקר', משא"כ אצל גוי הלילה אחר היום (עייני צפנים יפות עס), ולכן עשו האבות הקדושים מלאכה בלילה לאחר היום, שאם יש להם דין ישראל שמרו שבת ואם אין להם דין ישראל אז בלילה אחר שבת עדיין שבת ולא שמרו שבת, אך כל זה טוב כאשר יש להם ספק אם יש איסור לגוי ששבת שאפשר לסמוך על זה שמה שלא שומרים הלילה שלאחריו נחשב כלא שמרו שבת, אבל לפי המבואר לעיל שכאשר יעקב היה אצל לבן היה לו ברור שיש איסור לגוי לשבות בשבת, נמצא שכבר אין ב' צדדים בפירוש הפסוק 'יום ולילה לא ישבותו', שהרי מהמקרה שהקדימה השמש לשקוע הוכח שביאור הפסוק מורה על איסור גוי ששבת, לכן על כרחק יש לפרש שיעקב אבינו היה נוהר לשבות בשבת ל"א שעות וכמו שכתב האריז"ל שיש להוסיף ולעשות שבת ל"א שעות (עייני צפני ישכר מאמר השבתות מאמר ז' בלתיכות צניאור ענין זה), ומה שאיתא שאצל לבן שלא קיים שבת, הכונה שלא קיים כדברי האריז"ל לשמור ל"א שעות.

בדרכי האבות

יעקב אבינו נצטווה על ידי הוריו לילך ללבן ולהינשא עם בנותיו ורצה להינשא לרחל אך לבן הארמי הקדים לתת לו לאה לפני רחל, ולכן היה לו ב' נשים, רחל ולאה. בהמשך הפרשה (כ, יד-טו) מובא שראובן הלך ומצא דודאים בשדה ויבאם אל לאה אמו, וכשראתה רחל את הדודאים אצל לאה ביקשה רחל מלאה 'תני נא לי מדודאי בנך', ועל זה השיבה לאה 'המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני וגו'. והדברים צריכים ביאור, שהרי לכאורה יעקב עבד אצל לבן בעבור רחל אלא שבגין הרמאות 'יהי בבקר והנה הוא לאה', ואם כן לאה ידעה שעיקר נישואי יעקב היה בעבור רחל, ומה טענה היתה לה, שיעקב שיידך לה ואנו יודעים ההיפך מזה שיעקב רצה את רחל, ולכן הארמי נתן לו את לאה. (ועוד יש להקשות וכו', ועיין בדרכי נחיי וכו').

ונראה לבאר בהקדם הסיפור מהרה"ק ר' מיכל מזלוטשוב זצוק"ל שפעם אחת בימי בחרותו נכנס לחנות של פירות וירקות ורצה לקנות מילון, חפש אנה ואנה ולא מצא, ויצא מן החנות, תיכף כשיצא שמע לאמר 'הצדיק נכנס לקנות מילון ויוצא בלי מילון' וישא עיניו להסתכל מי הוא זה האומר כן, ותוך כדי הרמת עיניו ראה ילדה עומדת, בלי לחשוב פעמיים הלך לביתו ואמר להוריו שרוצה לישא אותה לאשה, והטעים דבריו, כי מכיוון שאסור להסתכל על בתולה, כדמפורש בקרא, 'ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה' (איוב לא, א ועיי"ש פכ"ט), והיא מדברים החמורים ביותר, ורק בזאת אפשר להצדיק את מעשה הראיה שהרי למדנו (קידושין מא.). 'אסור לקדש האישה עד שיראנה', לכן אם אני יקדשנה יהיה זה מה שהסתכלתי עליה מצוה כמו שאמרו חז"ל, ומשום כך לא אמצא מנוחה עד שאשא אותה לאשה.

ובוודאי שהאבות הקדושים הן הן המרכבה ואין לנו שום השגה במעשיהם הקדושים והטהורים שמהם נעשה תורה וצירופי שמות הקדושים (עיין בדרכי האוכסן ישראל סהנאלו כס"ג). אכן לפי הנתבאר אפשר לפרש שאמנם

יעקב היה בדרך לילך ללבן ולשדך עם לאה, שזה היה זוגו ועליה נצטווה כשאמרו לו הוריו ללכת לבית לבן, אך כאשר הגיע לבאר המים ודיבר עם הרועים ואמר להם 'לא עת האסף וגו' עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן וגו' ויהי כאשר ראה יעקב' (כט, ז-ז), הרי שהביט וראה את רחל, לכן הסכים בדעתו שאין זה מקרה ואם ראה את רחל עליו להינשא עמה כדי שיחשב ההסתכלות עליה למצוה.

וכדאי להעתיק דברים כדרכונות מבעל הבני יששכר (לך פקדון מל"ט אות ו) וז"ל, ותדע ידידי שהרבה מהמון עם חושבים כי זה רק ממילי דחסידי ואינם נזהרים מהסתכלות בנשים, תדע ידידי שזה איסור גמור מדאורייתא והמקילים אוי לנפשם כי גלמו להם רעה והנה מקרא מלא הוא בתורה לא תתורו וכו' (צמדנל טו, לט), ואמרו רבותינו ז"ל (יומא מד:) 'טוב מראה עינים ממהלך נפש טוב מראה עינים באשה מאותה מעשה עצמה', ופרש"י טוב כנגד יצר הרע, היינו שיותר יוטב בעיני היצר הרע להחמיאו במראה עינים יותר מאותה מעשה, ראה ידידי עד היכן הדברים מגיעים וכל ההמון אינם חושבים זה לאיסור רק למילי דחסידי, וחלילה וחלילה לשמוע לדבריהם, ואפילו אדם היודע בעצמו שלא יתפעל על ידי ההסתכלות כי בין כך וכך עבר על דברי תורה ועל דברי חז"ל בזה, ומכל שכן אם יתפעל חם ושלום בזה גדול עונו מנשוא, והמשכיל על דבר ישים כל זה לנגד עיניו וידע על כורחו שזה איסור גמור בלי שום היתר, ואפילו בפני פנויה אסור להסתכל רק אם צריך לישא אשה והסתכל בה אם תישא חן בעיניו שישאנה או להשיאה לבנו, או באופן אחר המצטרך לשם שמים ובשיקול הדעת שלא יונה את עצמו.

וישלה

שיחתן של אבות מפתח לגאולתן של בנים

בתחילת הפרשה מבואר שיעקב אבינו ע"ה שלח מלאכים אל עשו לאמר לו 'עם לבן גרתי ואחר עד עתה וגו', וכששבו המלאכים אל יעקב ואמרו לו שפני עשו למלחמה אזי 'ויירא יעקב ויצר לו וגו'.

והנה רש"י על 'עם לבן גרתי' מפרש בפירושו השני בדרך דרוש, שיעקב שלח לומר לעשו, ששמר את התרי"ג מצוות ולכן לא יוכל להרע לו. ואם כן צריך ביאור מדוע כששבו המלאכים ואמרו 'באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וגו' נתיירא יעקב מאד.

במדרש (נלאשית רבה עה אות יג) איתא, 'באותה שעה [- שהתכונן יעקב לפגוש את עשו] נשא יעקב את עיניו וראה את עשו שהוא בא מרחוק, ותלה עיניו למרום, בכה ובקש רחמים מלפני הקב"ה, ושמע תפלתו והבטיחו שהוא מושיעו מכל צרותיו בזכותו של יעקב, שנאמר (תהלים כ) יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלקי יעקב'.

דברי המדרש האלו מכביד עלינו קושיית השאלה ששאלנו, שהרי מדברי המדרש רואים שגם בעת ששלח המלאכים התיירא יעקב ולא רק לאח"כ, וצריך להבין אם יעקב היה בטוח שעל ידי קיום מצותיו לא ישלומה עליו כל רע, למה בכה ובקש רחמים, ושנקרא לו יום צרה הרי היה בטוח שעשו אינו יכול לעשות לו כל רע.

וביותר, הלשון 'בזכות יעקב' קשה שהרי יעקב התפלל על עצמו, והשיב לו הקב"ה שיושיעו בזכותו של יעקב, ומוזה נראה דקאי על תפילתם של אחרים שהם יוושעו בזכותו של יעקב. ולכאורה כדי להניח דעתו של יעקב מפחדו הוה ליה למימר 'יש לך זכותים שיעמוד לזכותך'. ועוד מה הכוונה שהבטיחו הקב"ה הבטחה שהוא מושיעו 'מכל צרותיו'.

והמגיז מדובנא בספרו משלי יעקב ביאר הענין, וישא משלו ויאמר, משל לעיר אחת שהיו בה כמה חולים במחלה מסוכנת ל"ע, אך לא היה להם רופא שיוכל לרפאותם למצוא ולהעלות מזור למחלתם. אמנם זאת ידעו שבמרחק מהעיר מקום מושבו של שר העיר שם נמצא עמו תדיר רופא מומחה מאוד העומד מוכן לשרת את השר לעת הצורך. והיה בעיר ההיא איש אחד יקר ונכבד אצל השר למאד אשר עבורו יהיה מוכן השר אפילו לשלוח את רופאו האישי אם יצטרכו בשביל לרפאותו, אך האישי ההוא לא היה לו שום חולי ומכאוב. ויהי היום והנה מרגיש אותו האישי קצת מחושים בראשו, אשר היה באפשרי על ידי תרופה מצויה להעלות ארוכה ומרפא לכל תחלואיו, אך מכיוון שהאישי הזה לב טוב היה לו, השיא עצה בנפשו שכדאי יהיה אם יגדיל ויעשה עסק גדול מהמיוחשים שתכפוהו, והיה גונח וצועק אוי אוי, וחיש מהר שלח שליח אל ידידו השר לשלוח לו את רופאו המומחה, וישתוממו עליו בני ביתו ואמרו לו וכי בשביל מיוחש כזה צריכים להזעיק את הרופא המומחה של השר הרי אם תקח סם פלוני בודאי יימב לך. ויען להם אוילים חסרי לב האם אני צועק על מחלתי ועל מکتתי, והאם בעבורי אנכי שולח אחר הרופא, גם אנכי כמוכם ידעתי כי ישועתי קרובה לבוא בדבר קל, אבל אנחות נפשי ומגינת לבי הוא אך עבור כמה מאנשי עירי החולים במחלה אנושה ואפסה תקותם באמרם מי ישלח ידו וירפא אותנו. אמנם אם יבא הרופא עבורי ממילא באותו זמן שיהיה כאן בעיר יפן ויראה את מחלתם של אותם החולים הנצרכים לו באמת ויעלה ארוכה ומרפא גם לכל תחלואם.

והנמשל הוא, כי יעקב אבינו הבין שכל המקרים והמאורעות העוברים עליו המה סימן ואות את אשר ימצא את בניו במשך שנות גלותם (עיין רמב"ן לעיל יב, ו. ח"ל, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האצות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לנבא לזרעו), וראה שלא יהיה די זכות מכח מעשיהם הטובים להפיק רצון מאתו יתברך להושיעם מצרתם. ולכן אף שהיה יכול להושיע את עצמו ולעשות בשונאיו כרצונו מחמת כל המעשים טובים שעשה שהיו נוקפים לו לזכותו, עם כל זה היה מתפלל ומתחנן אל ה' הצילני נא מיד

קול וישלח רינה ליה

אחי וגו', כדי שהישועה שתתהווה עבורו ממנו תוצאות חיים לעמוד לעד ולדורות לבניו.

וזהו כוונת המדרש 'באותה שעה נשא יעקב את עיניו וראה את עשו מרחוק', כלומר מההבטחה למרחק נראה לו אשר בהמשך הזמן יבא עשו וילחץ את בניו, ולכן תלה עיניו למרום, כלומר אף שהיה יכול להשתמש עם זכותיו, עם כל זה תלה עיניו אך למרום שיהיה נושע בה' למען כי ישועתו ישועת עולמים גם לבניו אחריו, וזהו וביקש רחמים מלפני הקב"ה, כלומר ביקש רחמים לעשות עמו נס, וזהו 'זשמע תפלתו והבטיחו שהוא מושיעו מכל צרותיו בזכותו של יעקב', כלומר שמע תפלתו ובוהו כבר הבטיחו שהוא מושיעו 'מכל צרותיו' היינו גם צרות בניו, שגם כשזעקו בניו אליו ישמע שועתם. וסיים המדרש 'שנאמר יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלקי יעקב', כלומר שבודאי יענה ה' את הקוראים אליו ביום צרה, משום שימשיך את הישועות העומדות מוכנות מאותו זמן שהתפלל יעקב.

ובזה מדויק דרשת חז"ל (ברכות 7, ט) על הפסוק 'ויירא יעקב מאד' אמר, 'שמא יגרום החטא', והיינו בלשון עתיד שמא יגרום החטא של הדורות הבאים ולהם דאג וכמו שנתבאר.

ולפי זה יתבאר היטב, שבאמת יעקב אבינו כשלעצמו לא נתירא מעשו כלל שהרי שמר תרי"ג מצוות ובוודאי יגנו בעדו מעשיו הטובים שעשה, אלא שהבין שכל הקורות אותו דוגמת מלחמתו עם עשו וכו', יקרה לבניו בדורות הבאים, לכך נשא תפילה לנורא עלילה וישפך שיחו לפני השם לעזור להנצל מיד עשו, וכשנושע נעשה בזה תשועה לדורות. [וראה גם בשפת אמת תרל"ה ד"ה קטנתי שכתב שבאמת היה יכול יעקב אבינו להשתמש עם זכותיו כדי להנצל, אך ראה שאין מזה קיום לדורות לכך ביקש שיעזור לו ה' מצד חסדו הגדול, וזה יועיל לדורות הבאים].

ועל כך אמרו במדרש (בראשית רבה ע אות ו) 'נמל הקב"ה שיחתן של אבות ועשאו מפתח לגאולתן של בני' שתפילתם של האבות הקדושים לא

היתה רק לעצמם, אלא בכל עת ושעה שיהיו בני ישראל שרויים בצרה ויצטרכו להוושע בדבר ישועה ורחמים, אזי תעמוד להם ולבניהם אחריהם עד סוף כל הדורות כח הישועה שנושעו בה האבות הקדושים וממנה יוושעו גם הם. וזהו נמל הקב"ה שיחתן של אבות ועשאן מפתח לגאולתן של בנים היינו אותן תפילות שהתפללו האבות הקדושים שיוושעו, הם ככחינת 'מפתח' לגאולתם של בני ישראל בדורות הבאים, שהישועות שנושעו בהם האבות הקדושים פתחו פתח לישראל בדורות הבאים להוושע מאותם ניסים כדוגמת המפתח שפותח הדלת להכנס בו.

וראה באוהב ישראל (ויאלץ ד"ה וילא וסס כד" או ילמה, וגם כד"ה וסנתי כסלום) וז"ל, ע"פ מה שפירשתי הפסוק (תהלים קיא, ד) 'זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה'. כי אבותינו הק' והנביאים הק' ע"ה כשהיו צריכין לאיזה נס ופלא אשר הוא איננו על דרך הטבע, היה כח בידם ע"י מהרתם וקדושתם והתדבקותם בהש"י להמשיך נביעו שפע אלהות מהעולמות ומקורין עילאין קדישין, כי ע"י אהבה שלהם להש"י ודביקותם ומסירות נפשם להש"י באמת ותמים באו למדרגת אי"ן כביכול אשר שם שוין דבר והפוכו, ועי"ז היה יכולת בידם לשנות דרכי הטבעי ולהעשות להם פלא ונס מפורסם כפי המצטרך להם לשעתם לפקוד עקרות או להחיות מתים וכדומה, אך עתה בדורות הללו אין אתנו יודע עד מה ואין בכוחינו והשגתנו להגיע לבחי' גדולה כזאת רום המעלות, לחפור ולפתוח נביעו מקורות עליונים הקדושים, אמנם זהו מחסדי האל ית' אשר עשה עמנו ברוב רחמיו והשאיר ברכה שמאותן השערים ונביעות אשר נפתחו פעם אחת ע"י אבותינו הק', נשאר הרשימו מהנביעו ההוא לדורי דורות בכל עת שיצטרך שיוכל השער והנביעו הזה להשפיע דוגמתו גם עתה בעת הזאת כפי המצטרך לבני ישראל עם ה', לחסד אל ית' להיעשות להם איזה דבר שלא בדרך טבעי. וכן הוא בכל הנסים והנפלאות. ועפ"ז אנו אומרים מי שענה לכל אחד מאבותינו יענה גם אותנו. כלל הדבר שאותן מקורים עליונים אשר נפתחו נביעתן ע"י אבותינו הק' המה חיים וקיימים לדורי דורות לכל עת אשר יצטרך דוגמתו.

ועפ"ז יבואר היטב הפסוק 'זכר עשה לנפלאותיו', היינו שהבורא ית' עשה לנפלאותיו בבחי' דכר ומשפיע שיוכל להשפיע ממש אותן הנסים והנפלאות שנעשו כבר אח"כ בכל דור ודור בעת המצטרך להם כי חנון ורחום ה' וצפה והביט שיבואו דורות שלא יהא בהם כח ויכולת בצדקתם וקדושתם לפתוח את הנביעו דחיי ממקורי עולמות העליונים בעצמם כמו אבותינו הק', ולזה ריחם הש"י על בני ישראל עם קרובו ועשה לנפלאותיו בבחי' דכר ומשפיע כדי שהם בעצמם יוכלו להשפיע לזרע ישראל דוגמתם לעת שיצטרך להם ואנו שואבים מהנביעו דחיי ההוא שנפתח ע"י אבותינו הק'. וזהו 'נמל הקב"ה שיחתן של אבות' שנמל הקב"ה החפירו והנביעו דחסד עליון שנפתחו ע"י אבותינו הק' 'ועשאו מפתח לגאולתן של בנים', היינו שיפתח ויתגלה זה השער חסד העליון ושפע הטובה בכל עת אשר יצטרכו בני אל חי, ועשה כן עבור כי אל חנון ורחום ה'.

ומזה יש לנו להתחזק מאוד ולא להתרשל בעבודתנו כי בודאי הקב"ה חשב מחשבות לבלתי ידה ממנו נדח (סמואל ב, יד, יז, ועיין למד"ן דנכיס יא, א שזה קאי על הקב"ה) כי זכות אבותינו מסייע לנו, ובודאי שאין לסמוך על כך בלבד וכמו שמבואר בשפת אמת (תכלל ד"ה קטנתי) שגם לעשו יש יחוס אבות, רק הענין הוא לילך ולדבק בדרכיהם ואז הם מסייעים בידינו להגיע אל המכוון לעשות רצונו בלבב שלם, ולהשפיע לנו כל טוב. וה' יעזור לנו שנוכה באפס מה לילך בדרכי האבות ובזכות זה נקבל השפעות טובות וברכות עד לביאת גוא"צ אמן.

יתרו

בפרשת יתרו (שמות י"ט, טו): בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר. ולכאורה קצת תמוה שאחרי שהודיע שבאו למדבר סיני – מודיע הוא כי "ויסעו מרפידים", עוד יש לדקדק על כפל הלשון "באו מדבר סיני" ועוד פעם "ויבואו מדבר סיני".

והנה אי' בדרשות חתם סופר (שנועות שנת תק"ס) על הפסוק בתהילים (פנק ז"ד, טו): "סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו", דאל לו לאדם לעלות מיד במדרגות רמות, אלא לאט לאט באופן שיעשה שלום בין הגוף לנשמה, דעד"ז יהיה ה"סור מרע ועשה טוב" – ע"ד "בקש שלום" דייקא כמבואר, ואפשר להוסיף עפ"ז הא דאי' במשלי (ט"ז, ז) "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו", דמיהו האויב בה"א הידיעה, הלא הוא היצה"ר שמבקש להמיתו כדאי' בסוכה (נ"ג). ובקידושין (ז): ד"אמר רבי שמעון בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו (תהלים ז, ז), ונימא ד"ברצות ה' דרכי איש" אימתי הוא – כאשר "גם אויביו ישרים אתו" כדביאר החת"ם.

ומזמשיך החת"ם לבאר עפ"ז "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני" – שהיא מדריגה נפלאה, אמנם כיון שהמשיכו לעלות למעלה בקודש, הרי שהמדריגה שכבר הגיעו אליה מלכתחילה – עתה היה בעיניהם רק בבחי' "רפידים" ע"ד "רפו ידיהם מן התורה", ואח"כ שוב עלו ובאו ל"מדבר סיני", עד שלבסוף לא יכלו לעלות עוד אשר ע"ז ירמוז ויחן שם ישראל נגד ההר".

והנה בחינה זו הנוכרת שדיכר עליו החת"ם ידועה בשם "תשובת רב סעדיה גאון", שפעם אחת בא אצלו אחד מתלמידיו ומצא אותו מתגלגל בשלג, והיה התלמיד עומד משתומם ונחרד, אמר לו: רבי, כלום

חס ושלום אתם צריכים לתשובה ביסורים וסיגופים כאלה. השיבו רב סעדיה ואמר לו: ידעתי בנפשי שלא עברתי עברה חמורה כזו שאצטרך לסיגופים כאלה, אלא שלמדתי דרך זו מבעל בית אחד שהתאכסנתי אצלו והוא לא היה מכיר בי אם אני בעל תורה, וכבדני בערך הכבוד שעושים לכל אדם מהמוני בני ישראל, אחר כך יצא הקול בעיר שרב סעדיה גאון בא לאכסניה פלונית, ונתקבצו ובאו כל בני העיר לכבדני ולשמעני. וכראות כן בעל הבית, התחיל אף הוא לכבדני ביותרת הכבוד – כבוד גדול מאד מאד ועשה לי כל מיני יקר וגדולה כפי השגת ידו.

ועוד יתירה על כך, שכאשר עמדתי לצאת מביתו, התנפל לרגלי ויבך ויתחנן לאמר: ימחול נא מר על כבודו. אמרתי לו: הלא כבדתינו ככל אשר היה ביכלתך, ומה היית יכול לעשות עוד ולא עשית. והשיב לי: אני מפיסך על השעה הראשונה שלא הייתי יודע אז במעלת כבוד רבנו ולא כבדתי אותו בכבוד הראוי.

ולכש לעצמי ערכתי חשבון הנפש אם בכבוד בשר ודם כן, שנפל לפני בבכי ותחנונים שאסלה לו על מיעוט הכבוד – כל שכן לגבי בורא כל עולמים אין סוף ברוך הוא, אשר בכל יום ויום אני מכיר יותר לפי שכלי בגדולתו, וגדלה יראתי ממנו ואהבתי אליו בכל יום יותר – כל שכן שאני צריך להתחנן ולבכות ולסגף עצמי שימחול לי הקדוש ברוך הוא על מיעוט עבודתי וקמנות יראתי ואהבתי בימים שעברו מרם השגתי גדולת יוצרי ובוראי.

וראה מה שהביא בספר צמח צדיק (נראשית ד"ה ויטהלך) וז"ל, 'זיתהלך חנוך את האלוקים ואיננו כי לקח אותו האלוקים, ופרש"י 'צדיק היה וקל בדעתו לשוב ולהרשיע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו קודם זמנו'. ואמר הקדוש מסטרעליסק זצ"ל בהפירוש הוא כן, 'צדיק היה וקל בדעתו' שהיה עניו גדול וקל בדעתו, וחשב שכל המצות והמעשים טובים שלו היו שלא כהוגן ועי"ז חשב תמיד 'לשוב' עליהם 'ולהרשיע' את מעשיו הקודמים, ע"כ. ולפי"ז יש להבין מה שסיים רש"י 'לפיכך סילקו קודם זמנו', ואפשר כי יש שני בחינות,

דיש צדיק שיודע שעובד השי"ת כראוי ומשלים מה שעליו להשלים, צדיק כזה אינו נאסף קודם זמנו כיוון שחושב שכבר תיקן מה שעליו לתקן בימי חלדו. אמנם הצדיק שהוא בבחינת ענוה כמו שהיה חנוך, שכל המצות ומעשים טובים שעושה אינו נחשבים בעיניו כלל, מחמת שחושב תמיד שלא היה כהוגן, עי"ז מוסיף והולך בכל יום לתקן יותר מעשיו, וכשבא למדרגה יותר גבוה פוסל מעשיו הראשונים. וצדיק הזה הוא תמיד קודם זמנו, שאפילו יחיה אלף שנים הוא מוסיף והולך לתקן מעשיו ופוסל מעשיו הראשונים, שלא עשה עדיין כלום וצריך עוד זמן לתקן יותר, וזה שפירש רש"י 'לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו קודם זמנו' שלדעתו היה תמיד קודם זמנו, שלא תיקן עדיין מה שהיה צריך לתקן בזמנו.

וכדברים האלו הביא גם הקדושת לוי (ליקוטים לפקעת ויכא) וז"ל, 'ועוד יש בעלי תשובה הלא המה קדושי עליון אשר בכל יום אור זרוע לצדיק ונראה לו כאלו יום אתמול כי יעבור חטא חס ושלום, כי התגלות של היום ההוא בעבודת ה' הוא מתחזק יותר מיום של אתמול לכן בכל יום הוא עושה תשובה על יום אתמול'.

והנה ע"פ היסוד הנ"ל נוכל ליישב את התמיהה הגדולה דהא אי' בירושלמי מסכת ראש השנה (פ"ד ה"ח) אהאי קרא דכתיב בחג הבכורים (נמלצר כ"ח, ט): "שעיר עיזים אחד לכפר עליכם", ולא כתיב: "לחטאת" כמו בכל הקרבנות – "רבי משרשיא בשם רבי אידי בשאר כל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא אמר להם הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם".

והנה לכאורה יש לדקדק על הירושלמי, שהרי בפרשת אמור (ויקרא כ"ג, י"ט) גבי קרבנות העצרת – כתיב: "ועשיתם שעיר עיזים אחד לחטאת". ועוד קשה דהא אי' בזבחים (ו): "שעירי עצרת למה הן באין, על טומאת מקדש וקדשיו, נזרק דמו של ראשון, שני למה קרב, על טומאה שאורעה בין זה לזה, אמור מעתה ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב", הלא מפורש אפוא דשעירי עצרת באין על חטא.

קול ביום הזה באו מדבר סיני רינה מא

ואמנם לפי המבואר יתיישב שפיר, דבאמת הלא "אמר להם הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם", אמנם ישראל היו שפלים בעיני עצמם וראו עצמם שעדיין אינם נקיים מחטא, כמו שראוי לכל איש ישראל כאשר עולה למדרגות רמות, הרי רואה עצמו שעבודתו דמקודם כלא חשיבא, וממילא עדיין צריכין לכפרה מחטאם.

והנה ע"פ היסוד הנ"ל נוכל לפרש עוד את הגמרא בשבת (פ"ח): "אמר רבי יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא חזרו ישראל לאחוריהן שנים עשר מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר (תהלים ס"ח, יג) מלאכי צבאות יודון יודון אל תיקרי יודון אלא יודון".

שכן בני ישראל כל פעם שזכו למדריגה חדשה – היו נרתעים לאחוריהן בראותם עד כמה לא היתה חשוכה עבודתם, ומי יודע אם לעת כזאת כן הגיעו למעלה נכונה, ע"כ נפלו בעצמן וחזרו לאחוריהן, אמנם הקב"ה שלח את מלאכיו לעודדם ולחזקם.

והקב"ה יעזור שנוכל לעלות ממדריגה למדריגה, עדי נזכה לביאת הגואל בב"א.

ביום הזה באו מדבר סיני

מצינו בירושלמי מסכת ראש השנה (פ"ד ה"ח) "רבי משרשיא בשם רבי אידי, בכל הקרבנות כתיב חטא, ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להם הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם" וכונת הירושלמי דבפרשת פנחס אצל כל המועדים כתיב 'שעיר עזים אחד לחטאת', חוץ מבעצרת ששם כתוב (נמדנכ כ"ח ל') 'שעיר עזים אחד לכפר עליכם, ולא כתיב 'חטאת'.

מב קול ביום הזה באו מדבר סיני רינה

ויש להקשות על הירושלמי, דהרי בפרשת אמור אצל קרבנות הבאים בעצרת כן כתוב (ויקרא כ"ג י"ט) "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת". ועוד קשה דאי' במס' זבחים (ו): "שעירי עצרת למה הן באין, על טומאת מקדש וקדשיו, נזרק דמו של ראשון, שני למה קרב, על טומאה שאורעה בין זה לזה, אמור מעתה ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב". הרי מפורש דשעירי עצרת באין על חטא.

עוד יש לדקדק בפרשת יתרו (שמות י"ט) "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני". הרי נסעו מרפידים לפני שבאו למדבר סיני, ומדוע הקדים ויבאו מדבר סיני קודם ויסעו מרפידים (וכבר הקשו כן האלפסי, כלי יקר, אור החיים).

ויש לתרץ בהקדם הסיפור הידוע מהרב סעדי' גאון זי"ע הובא בסידורו של שבת (דכ"ג ג פרק ג) וז"ל, פעם אחת בא אצלו אחד מתלמידיו פתאום בלילה ומצא אותו שהיה מתגלגל בשלג. והיה התלמיד עומד משתומם ונחרד ונרתת. ואמר לו: רבי רבי, כלום חם ושלום אתה צריך לתשובה ביסורים וסגופים גדולים כאלה. ואם הדרת כבודו, שמעולם נשמר מכל לכלוך והרהור עבירה, מסגף עצמו כך, מה נעשה עוד אנחנו, אזובי קיר, מלאים פשעים ועונות מנעורינו, הלא לא יספיק לנו כל מיני צער ויסורים בסגופים גדולים מרים כמות, לפי ערך הדרת מעלת כ"ת שיהיה צריך לגלגול שלג. והשיב לו: תדע שמעולם לא עשיתי כזאת, כי ידעתי בנפשי שלא עברתי על עבירה כזו ח"ו שאהיה צריך לכוה. ואך למדתי דרך הזה מבעל הבית אחד שבאתי לבית מלונו ונתאכסנתי אצלו, והוא לא היה מכיר בי אם אני בעל תורה או לא, וכבדני כערך הכבוד שעושין לכל אדם מהמוני עם בני ישראל. ואח"כ יצא הקול בעיר שאני באתי לשם, ונתאספו כל בני העיר אנשים ונשים וטף, ובאו כולם לכבודי, כדרך אנשי ישראל שכבוד ת"ח יקר בעיניהם, וכולם מכבדין אותי ומספרין בשבחי ומשמשין אותי למאוד. ובראות הבעה"ב שכן הוא, התחיל גם הוא אח"כ לכבדני בכבוד גדול ונורא מאוד ולעשות לי כל מיני יקר וגדולה כפי השגת ידו ויותר.

קול ביום הזה באו מדבר סיני רינה מג

וכשרציתי לצאת משם לשום לדרך פעמי, וכל בני הקהלה עומדים ללוני, ויפול הבעה"ב לפני רגלי ויבך ויתחנן לי לאמר: ימחול נא כבוד תורתו לי על כבודו. ואמרתי לו: הלא כל הכבוד הזה עשית לי מאשר היה בידך ובכוחך לעשות, ומה היית יוכל לעשות עוד בכבודי. והשיבני: אני מפיסך על השעה הראשונה שלא הייתי יודע במעלות גדולת אדמו"ר, ולא ככרתו בכבוד הראוי לכבודו הרמתה רק כפי שמכבדין שארי אנשים, ע"ז אני נופל לפני רגלי אדמו"ר ומבקש מלפניו: יסלח אדוני לעבדו על מעט הכבוד שעשיתי לו, שלא ידעתי אז בגדולת אדמו"ר.

ואלה הדברים נכנסו בתוך מעמקי לבי: אם בכבוד בשר ודם נפל לפני בכבי ובתחנונים שאסלח לו על העבר, מכש"כ דכ"ש בגדולת יוצר בראשית, שידעתי בטוב אשר עתה נתרבה הדעת וההכרה אצלי ביותר ויותר מאשר ידעתי מאז, ועתה גדלה עבודתי ויראתי ואהבתי אליו ביתר שאת לפי ערך גדולת ההכרה בו, ועל העבר אני מתחנן ומבקש מלפניו ומסגף עצמי בסגופים האלה שימחל לי על מעוט עבודתי וקטנות יראתי ואהבתי בימים שעברו, כי מצער הוא מאוד לפי ערך העבודה שראוי לעבדו בפחד ובאימה כאשר עתה אני מכיר בו. ולא זו בלבד שהיא בחינת הכלליות תשובה על העבר, אף גם בעזה"י בכל יום ויום אני מכיר יותר בגדולתו לפי שכלי, ועבודה רבה נוספת אלי בכל עת. ובכל יום אני מתחרט ועושה תשובה שלמה על יום אתמול כי יעבור במעוט הכבוד הראוי לפי אשר ידעתי ביום זה. ע"כ. ונקרא תשובה זו בספרים הקדושים "תשובת רב סעדי' גאון" (ועיין עוד על מזה בחונת הלכות שער עבודת האלקים פרק ג' זהמישי).

וראה מה שהביא בספר שארית מנחם (ח"ג עמוד קכה) וז"ל, שמעתי מאדמו"ר מלומאז זצ"ל בדברי רש"י על הפסוק' ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני, שפירש 'מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידים בתשובה'. וקשה, הלא זה היה בזה אחר זה תיכף, ואם שבו בנסעם מרפידים, על מה שבו עוד תיכף באותו יום בבואם למדבר סיני. ואמר, שכאשר נתקרבו יותר אז ראו והכירו שעדיין לא שבו, ועל כן שבו עוד הפעם במדבר סיני, ע"כ.

מד קול ביום הזה באו מדבר סיני רינה

ולפי"ז גם יש לומר, דלכך הקדימה התורה "ביום הזה באו מדבר סיני" קודם ל"ויסעו מרפידים" לרמז בזה, שלאחר שהגיעו למדרגה גדולה בבואם למדבר סיני התבוננו למפרע בעבודתם שעבדו את השי"ת ברפידים ואז "ויסעו מרפידים" כלומר שנסעו ממדרגה ראשונה שהיו ברפידים ועשו תשובת רב סעדי' גאון על עבודתם שלא הי' כדבעי כפי ערך גדלות הבורא שהכירו כשבאו למדבר סיני.

ויש לרמז זה ג"כ בהא דאי' בשבת (פח:) "אמר רבי יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא, חזרו ישראל לאחוריהן, שנים עשר מיל והיו מלאכי השרת מרדין אותן". פירוש שעל ידי כל דיבור שיצא מפי הקב"ה נתעלו בני ישראל מדרגה לדרגה, וכל שנתעלו בני ישראל והכירו יותר בגדלות הבורא ע"י כל דיבור ודיבור, 'חזרו לאחריהם' כלומר עשו חזרה ותשובה על 'אחריהם' היינו עבודתם הראשונה וכנ"ל.

ועפי"ז יש ליישב דברי הירושלמי שהתחלנו בתחילת דברינו. דהירושלמי מיירי מצד הקב"ה וכלשון הירושלמי "מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חמאתם מימכם". דמצדו יתברך נחשב כאילו לא חמאו ישראל כלל ע"י קבלת עול תורה. ובפרשת פנחס מיירי בחיוב הקרבנות מצד צווי השי"ת.

מה שאין כן בפרשת אמור מרומז על עבודת הקרבנות מצד בני ישראל – דהלא שם מיירי בעבודת הספירה "וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבנתם מנחה חדשה לה". – שמטרתה להזדכך ולהתעלות, וכל שבנ"י מתעלים בהכרת גדלות הבורא עושים תשובה על עבודתם הראשונה ולכך כתיב בתורה "ועשיתם שעיר עזים אחד לחמאת".

ולזה מרמז הגמרא בזבחים ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה – דבכל עת ושעה מתעלים בני ישראל בהכרת גדולתו יתברך, ומצדם הם סבורים שראוי להם לעשות תשובה על עבודתם הראשונה ולהביא קרבנות בכל עת ובכל שעה.

קול ביום הזה באו מדבר סיני **רינה** **מה**

והנה בני ישראל קוראים פרשיות אלו תמיד בכל שנה ושנה והוא הוראה
לדורות שכל שמתעלים בעבודתו יתברך אע"פ שמצד הקב"ה נחשב
כאילו לא חטאו מימינו מ"מ עלינו לחזור בתשובה בבחינת תשובת רב
סעדי' גאון.

ויקרא

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד
לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם
כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר
ומן הצאן תקריבו את קרבנכם". (ויקרא א, א-ג)

אדם כי יקריב מכם

רבים מן המפרשים ז"ל עמדו על כפל הלשון באלו הכתובים; אחר אומרו
'לאמר', למה חזר ואמר 'ואמרת אליהם'. הלא בכל התורה כולה,
בכל מקום שנאמר 'לאמר', משמעותו לאמור לאחרים - לבני ישראל, ולמה
ליה לכפול לשונו שלא לצורך. ויותר קשה, אחר אומרו 'דבר אל בני ישראל',
למה חזר עוד ואמר 'ואמרת אליהם'.

והנראה לבאר, על פי מה שתמהו כל המפרשים על מאמרם ז"ל (אבות פ"ג,
והנראה מ"ג): בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת,
אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. והקושיא מפורסמת, הלא אנו איננו שומעין
כלום, אם כן למי מכריזין, ומה תועלת בבת קול שאינה נשמעת לבריות.

איברא כתבו בספה"ק, כי באמת זה הקול נשמע לכל אדם, דאע"ג דאיהו
איברא לא חזי, שאין אנו הגשמית שומעת בחוש את הבת קול
ההיא, אבל מזליה חזי - מכח אותה בת קול מגיע לאדם מפעם לפעם
התעוררות לעבודת השי"ת, ולבבו יבין - זו בינה זו תשובה, כי יש לו לשוב
בתשובה שלימה אליו ית'. וכל אלו ההרגשות הבאים אליו, המה מכח אותה
בת קול היוצאת מהר חורב בכל יום, ואמרת אוי להם לבריות מעלבונה
של תורה.

עוד נקדים כאן בכיאר ענין הקרבנות, דהנה הרמב"ם כתב במורה ד
הנבוכים (ג מו) כי טעם הקרבנות הוא, בעבור כי בני ישראל היו גרים

קול ויקרא רינה מז

ותושבים בארץ המצרים והכשדים מעולם, והם היו עובדים לבקר ולצאן, כי המצרים עובדים למלה, והכשדים עובדים לשדים אשר יראו להם בדמות שעירים. על כן צוה השי"ת להם לשחוט אלה השלשה מינין לשם הנכבה, כדי שיוודע כי הדבר שהם היו חושבים כי הוא תכלית העבירה, הוא אשר יקריבו לכורא, וכו' יתכפרו העונות. כי כך היא הדרך, כי כל מדוה וכל חולי לא יתרפא כי אם בהפכו, הכי נמי, יתרפאו האמונות הרעות שהם מדוי הנפש, על ידי עשיית הפכם, עיין שם.

אולם הרמב"ן (כאן פסוק ט') מיאן בדבריו, וכתב עליהם כי הנה הם דברי הבאי, שכן איך יעשו שולחן ה' מגואל, שאיננו רק להוציא מלבן של רשעים וטפשי עולם, הלא הכתוב הפליג במעלתן ואמר כי הם לחם אשה לריח ניחוח.

אלא טעם הקרבנות הוא, לפי שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור או במעשה, על כן צוה השם שיעשה האדם אשר חמא ג' פעולות אלו, היינו כאשר יחמא האדם ויביא קרבן, יסמוך ידיו עליו - כנגד המעשה, ויתודה בפיו - כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות - שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים - כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח - כנגד דמו ונפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חמא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו - לולי חסדי הבורא על נפשו שלקח ממנו תמורה וכופר - זה הקרבן, שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות [לכהנים] - להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו, עיין שם.

נמצאנו למדים מדבריו, כי בכל קרבן כלולות ג' פעולות שהם כנגד המחשבה דיבור ומעשה, ואשר יעשה אותם האדם, זוכה לתיקון נפשו וחי בהם.

והנה הגם כי בזמן הזה איבדנו נעשה - חלק המעשה איננו אתנו, שכן ה בעוונותינו הרבים אין לנו בית המקדש להקריב בו קרבנות, מ"מ

מח קול ויקרא רינה

עדיין נשאר עמנו שני החלקים האחרים, הלא המה חלק המחשבה והדיבור, שאפשר גם בזמן הזה לקיימם, וכל אשר חפץ בזמן הזה להביא קרבן לכפר על נפשו לפני ה', יעשה אלו הפעולות במחשבה ודיבור, ע"ד 'ונשלמה פרים שפתינו' (הזע יד, ג). כלומר בפיו - יאמר וידוי, שכן גם בזמן שביהמ"ק היה קיים, היה בחינת הדיבור על ידי וידוי. וכמחשבתו - יתבונן ויחשוב אדם כי חמא לאלקיו בגופו ובנפשו, ושהיה ראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, כדי שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש; וכאשר יעשה כל אלה, ייחשב לו הדבר כאילו הקריב קרבן.

מענתה נבואה ליישב אשר הקשינו לעיל, למה כפל הכתוב הנ"ל לשונו. די"ל שבא הכתוב ללמדנו, כי כאשר יתעורר בקרבנו של איש ישראל לשיר אליו ית', או שאר מיני התעוררות, או ידע כי באותו רגע יצאה הבת קול מהר חורב ואמרה, אוי להם לכריות מעלבוננו של תורה, וממנה באה אליו זה ההתעוררות.

ושיעור הכתוב 'ויקרא ה' אל משה וגו' לאמר' היינו כפשוטו, לאמר - לישראל, ושוב חזר ואמר 'דבר אל בני ישראל' - שיאמר להם, כי 'ואמר'ת' היינו בעת שיבא בלבם התעוררות כלשהי להביא נדבה לה', או כאשר ירצה לשוב בתשובה שלימה לפניו ית', ויחפוץ להביא קרבן לה', ואז, הגם כי נבצר ממנו להביאו במעשה, מ"מ יעשה ככל הנזכר לעיל, ויביאנו בדיבור ומחשבה כנ"ל. וכיון שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, יהיה בנדר 'אדם כי יקריב מכם קרבן', וכמובא בספה"ק הפי' 'מכם', שיהיה הוא עצמו בחינת הקרבן, והיינו על ידי המחשבה, שחושב שהיה ראוי להיעשות בו בעצמו ככל הנעשה לבהמה בעת הקרבתה לה', על ידי זה נעשה הוא עצמו בחינת קרבן לה'. [נמצא כי מרומז במקרא שני אלו הבחינות: הדיבור - בכפל הלשון 'ואמרת', והמחשבה - באומרו 'מכם'].

ובזה יש לנו להתחזק בזמן הזה, הגם שאין ביהמ"ק קיים ואין אנו יכולים זה לעלות וליראות ולהביא קרבן פסח, מ"מ יכול כל אחד ואחד לעשותו בדיבור ומחשבה; בדיבור, על ידי לימוד הלכותיו של קרבן פסח,

קול ויקרא רינה מוז

וכן על ידי אמירת פרשת קרבן פסח. כמ"ש ונשלמה פרים שפתינו (הושע טז). ובמחשבה, לעורר בקרבנו את התשוקה לאכול מן הזבחים והפסחים בבנין ביהמ"ק, ולהצטער על כי עתה עדיין אנו בגולה, ואי אפשר לנו לקיים מצות קרבן פסח כראוי, ויתפלל שנוכה לכך בקרוב, ועוד בשנה זו נוכה לאכול מן הפסחים והזבחים כביאת גו"צ בב"א.

תזריע- מצורע

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וּגּוֹ"
(ויקרא פרק יב, א-ב).

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֵל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: אָדָם כִּי
יְהִיָּה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאת אוֹ סִפְחַת אוֹ בַהֲרַת
וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרַעַת וְהוּבֵא אֶל אֶהֱרֹן
הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים:
(ויקרא פרק יג, א-ב)

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת
הַמְּצָרַע בְּיוֹם טְהֻרָתוֹ וְהוּבֵא אֶל הַכֹּהֵן:
וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהָנִיחַ
נִרְפָּא נֹגַע הַצָּרַעַת מִן הַצְּרוּעַ:
(ויקרא פרק יד, א-ב)

מ'עור'- ל'אור' מ'אדם' - ל'איש' ומ'נגע' - ל'עונג'

פרשה זו וסדר מקראותיה, יפה נדרשים בספרי המפרשים, שעמדו לבאר על שום מה סדר הפרשיות 'מתחיל בשבח ומסיים בגנות'. מתחילה הובאו הפסוקים 'אשה כי תזריע וילדה זכר' (ויקרא יב, ב) העוסקים בזכייתו של אדם בלידת בן זכר, ולבסוף הובאה פרשת הנגעים "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת" (ויקרא יג, א-ב) העוסקת בעונש שמקבל אדם עבור חטאיו. [עיין מזה ב"כלי יקר" שכתב לפי דרכו לבאר פשר הדבר].

זאת ועוד, מתחילה כתיב (ויקרא פרק יג, ב) "והובא אל אהרן הכהן", דהיינו זאת שהמנוגע הולך אל הכהן, כפי הסדר הנכון והראוי. ואילו בפרשה

קול תוריע- מצורע רינה נא

שלאחריה נאמר (ויקרא יד, א-ג) "זאת תורת המצורע ביום טהרתו וגו' ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וגו'", שהכהן יוצא אל האדם המצורע, ומאי שנא מפרשה שלפניה.

ובאמת מרן החתם סופר בספרו "תורת משה" (ד"ה והוצא אל אהרן הכהן) כתב ביאור נפלא ליישב קושיא זו אמאי בתחילת הצרעת האדם הולך אצל הכהן, ולבסוף לכשנרפא הנגע מן הצרוע הכהן הולך אצל האדם. ומתחיל בנותן טעם לשבח לבאר מה ראתה תורה ככה שיטהר המצורע על ידי 'כהן' דייקא, אשר לא מצינו כדוגמתו בכל התורה כולה, שיש חיוב לגשת אל 'כהן' בדוקא.

איברא באמת יש כאן סוד עמוק מאוד, דהנה מצאנו ב' פעמים בתורה שבגדים נקראים "לבושי כבוד". האחד, הבגדים שעשה הקב"ה לאדם וחיה לאחר החטא, נקראים 'לבושי דיקר' (כדמתנגס אונקלוס כתנות עור - לבושי דיקר). כמו כן בגדי כהונה נקראים אף הם 'לבושי דיקר' [תרגום בגדי כהונה - לבושי דיקר]. ויש להתבונן באמת למה נקראים אותן כתנות עור בתואר זה 'לבושי דיקר'. בשלמא בגדי כהונה מפורש נאמר עליהן בתורה (שמות כח, ג) "לכבוד ולתפארת", אבל כתנות עור מה 'כבוד' יש בהם.

אלא לפי שהעור נזדכך עד שנעשה אור [כמ"ש במדרש (נ"ל כ, ג) בתורתו של ר"מ מצאו אלא כתוב כתנות אור, ואיתא בספ"ק (עין נועם אלימלך כאן) שע"י שנתנהג ר"מ בקדושה, נהפך עור בשרו לאור], לכך מתרגמינן "לבושי דיקר", דהיינו שנתהפך ה'עור' ל'אור', ונעשו לבושי כבוד, מצד רום מעלתן שיצאו מן החושך אל האור.

אבל בפרשה דידן - פרשת הנגעים, איירי אדם רשע שלא מבעיא שלא עשה מכתנות 'עור' שלו כתנות אור, אלא אפילו עור בשרו הוכה בצרעת, והיינו שעשה היפך ממרתו לגמרי, ולכך קיבל נגעים כעונש על חטאו.

ומעתה מיושב קושיא הנ"ל, למה בפרשה ראשונה איתא 'והובא אל הכהן' ובפרשה אחריה איתא 'ויצא הכהן'. דהנה כאן שולחים אותו אל

הכהן לאמור לו, לך אל אהרן הכהן או לבניו אחריו, וראה וקח מוסר מהן, דהנה אהרן הכהן זכה להתעלות מדרגת הדיוט עד שנתקדש וזכה ל'לבושי דיקר' – בגדי כהונה, ואתה האיש המנוגע תחת אשר היה לך להעלות ולהפוך עור שלך ל'אור', לכלכת עור בשרך בנגע צרעת - נחית דרגא.

אמנם בפרשה שלאחריו (ויקרא יז, ט) דאיירי לאחר ששב ורפא לו - נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, פי' 'מן הצרוע' עצמו נרפא הנגע, כי נתהפכו עוונותיו גופן ונעשו זכיות, ומעתה הוא גדול ועדיף מצדיק כדאיתא (יומא פו ע"ג) 'במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', לכן יוצא הכהן - הצדיק מעיקרו- אל מחוץ למחנה, כי הוא יוצא לקחת לעצמו לימוד מן הבעל התשובה הלו, אשר זכה ונרפא ממנו הנגע ע"י שזכה לחזור בתשובה שלימה לפניו יתברך, עכת"ד.

ויש להטעים דבריו הקדושים בשילוב דבריו במאמר אחר, דהנה השם 'אדם' הוא מלשון שפלות, כמו שדרשו חז"ל (סוטה ט ע"א) 'אדם' נוטריקון א'פר ד'ם מ'רה. וזהו שכתוב (נלאשית ה, ט) "ויקרא שמם אדם ביום הבראם", פי' שבא פסוק זה ומאיר לנו אור חדש בעבודת הכורא יתברך שמו, דמה ש'אדם' נקרא כן על שם פחיתותו ושפלותו כנ"ל, זהו רק 'ביום' הבראם, אבל אחר כך כשמשלים עצמו בעבודת היוצר ב"ה, ומזכך עצמו ועולה במעלות הקדושה עד כדי שנתהפך גופו מגשמיות לרוחניות, אז נקרא 'איש', שמתהפך מ'אדם' שהוא לשון שפלות ל'איש', בדומה למלאכים שנקראים אישים, ולכך כתבה התורה לנו 'ביום' הבראם, כי דווקא בשעת בריאתו האדם שפל, אך כאשר זוכה האדם ועושה נחת ליוצרו, מעלה את עצמו משפלות למדרגות גדולות ונשגבות בדומה למלאך ה' צבאות.

ובזה מובן בפשטות סדר הפרשיות, דלכך הסמיכה התורה פרשת הצרעת מיד לאחר פרשת 'אשה כי תזריע וילדה זכר', להורות לנו כי יש לאדם הנולד בחירה, כי אם ירצה יוכל לבחור לזכך גופו ולעשות מ'עורו'- 'אור', עד שיעשה מכתנות 'עור' כתנות 'אור', לעשות מגופו אור עד אשר הגשמיות שלו יהיה רוחניות, ויעלה מעלה-מעלה במעלות היראה לעשות

קול תזריע- מצורע רינה נג

רצון בוראו, עד שלא יהא נקרא 'אדם' רק 'איש' כדוגמת המלאכים הנקראים אישים כנ"ל, ואם ירצה יוכל ח"ו לבחור להיות שפל ולהשפיל עורו עד שח"ו ילקה בצרעת, דהיינו שה'עור' יהא נחית דרגא, ויהיה גם עור וגם מלוכלך.

ובאמת מלאכה זו היא עבודה קשה שבמקדש, וצריך כל אדם לעבוד ולעמול על זה, כדאיתא בספרי חסידים (לעטיל קטן) לזעל הנוטס אלימלך, ועוד) 'לא נברא אדם אלא לשבר את הטבע', כי זה היתה כל המטרה של בריאת העולם, 'בשביל ישראל שנקראו ראשית' שיתגברו על יצרם, ובוה שמשברים את הטבע ועושים היפך ממה שהטבע משפיע אליהם, בזה עולים ומתעלים ומתהפכים מנגע לעונג, מעור לאור, ומאדם לאיש.

וזה כל עבודת האדם בעולם הזה, כי 'האדם לעמל יולד', עליו לעמול בכל כוחו לבחור בטוב לבדו, ולהזדכך ולהטהר ולהתקדש וכו', וללחום נגד כל משיכותיו ורצונותיו להתגבר ולמאוס ברע בתכלית המיאוס, ולהטות לבו לאבינו שבשמים, ובוה מזכך ועושה מ'עורו' - 'אורו', להאיר נשמתו ורמ"ח אבריו ושם"ה גידיו, עד שכולו יאמר קודש 'לעשות רצונך אלקי חפצתי', ובוה ישמח ישראל בעושיו - בעשיותיו, שזוכה לשבור תאוותיו ורצונותיו ולעשות נחת רוח ליוצרו, שאמר ונעשה רצונו והאדם מתאמץ בכל כוחו ומוחו להרחיק עצמו מן הכיעור והדומה לו, ומושך גופו לנשמתו נגד הטבע המבקש חורם להיפך, וע"י דבר זה נשמתו מאירה את חומר הגוף העכור ועורו נעשה אור - 'לבושי דיקר'.

ולכן כאמור מיד לאחר 'אשה כי תזריע וילדה זכר', מביאה התורה פרשת נגעים, להורות שיש על האדם למנוע עצמו מזה, ואדרבה יבחר בדרך הטוב והנכון ויעשה עורו מזוכך עד שישפיע על חומר הגוף שיהיה במדרגת 'אור' - 'לבושי דיקר'. וזהו חובת אדם בעולמו.

ובפרט עתה בימים אלו ימי הספירה, אשר נועדו מעיקרם לתיקון המידות, בודאי צריך כל אדם לתקן מידותיו, שיהיו כל מידותיו הגונים

נדד קול תזריע- מצורע רינה

ונאים לפני המקום ב"ה, ואיזה זה, זה השוכר את תאוותיו ורצונותיו, ומבטל רצונו מפני רצונו ית', אדם זה זוכה ומאיר לעצמו אור חדש, ונעשה גופו ועורו לאור, שנתגלה לפניו אור רוחני בעבודת ה'.

ויהי רצון שנזכה כולנו להתהפך למדריגות הנ"ל שיהיה לנו ולכל בני ישראל 'אור במושבותם', להתעלות בתיקון המידות ולהטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה כדוגמת מלאך, ובוה נבוא אל המלך – מלך המשיח, שנזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו ממש, אמן.

קדושים

"דבר אל על עדת בני ישראל, ואמרת אלהם

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם"

(ויקרא יט, ז)

'יכול כמוני תלמיד לומר, 'כי קדוש אני' קדושת

למעלה מקדשתכם'

(ויקרא כה, כז).

קדושים תהיו – כי קדוש אני

'קדושים תהיו - כי קדוש אני'. רבותינו ז"ל (ויק"כ כד ט ועוד) פירשו
הכתוב, 'קדשים תהיו, יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני' וגו'. רבים
נתחבטו בביאור כוונתם, וכי סלקא דעתך שידמה נברא אל מי שבראו, ומה
נתינת טעם יש כאן.

זאת ועוד, הרי הכתוב ממשיך ואומר 'כי קדוש אני'. ואם כן בזה גופו הוא
שולל כל הו"א שידמה האדם ליוצרו. למה הדבר דומה, לאחד שאמר
לרעהו 'פלוני למדן הוא', דרצונו לומר פלוני אף הוא בכלל שאר הלמדנים
הוא. משא"כ אם יאמר 'למדן - זה הוא', שאז כוונתו לומר שהוא למדן,
ואין עוד בלתו (הגר"י סלנטר ע"פ המלכס). וה"נ כאשר אמרה תורה 'קדושים
תהיו' למה, 'כי קדוש אני', קדושה - זה אני, הרי בזה עצמו אומרת התורה,
שלא שייך לדמות האדם ליוצרו, לפי ש'קדושתו למעלה מקדושתכם' וכמבואר
במדרש, ואם כן מהי הנתינת טעם 'כי קדוש אני', הרי לכאורה דבר זה מורה
להיפך המכוון, שקדושתו למעלה מקדושתכם, ואין קדושה רק אצל הקב"ה.

ונראה כי יש לבאר ע"פ מה דכתב בעצי חיים לבאר מאמרם ז"ל (חולין
קמז:): שכר בהאי עלמא ליכא, ר"ל כשהאדם עושה מעשים שהוא

מחויב בהם, על זה ליכא בהאי עלמא שכר, אבל מה שהאדם עושה יותר מחיובו, על זה יש שכר הן בעלמא הדין והן בעלמא דאתי, כדאיתא בגמרא (ב"ק ט:): 'עד שלישי משלו, מכאן ואילך משל הקב"ה', ופירש"י מכאן ואילך - מה שיוסיף בהידור יותר על שלישי, ר"ל יותר מחיובו, יפרע לו הקב"ה בחייו.

ולכך אמר הכתוב 'קדושים תהיו כי קדוש אני', ע"פ מה שכתב הרמב"ן שעיקר יסוד מצוה זו לרמוז שעל האדם לפרוש מצ"ט שערי היתר בבחי' 'קדש עצמך במותר לך', כלומר שבאה המצוה לומר, שצריך כל אדם מעצמו ומרצונו הטוב, להמשיך על עצמו קדושה יתירה יותר ממה שחייבתו התורה (ועיין עוד מזה ביטמח מסה).

והנה דבר זה תמוה הוא מאור לכל אשר טעם טעם הקדושה. וכי זהו השכר שנותנים למי שמוסיף על עצמו פרישות וקדושה, שזוכה לשכר 'עולם הזה', הלא זהו כל רצונו ואוות נפשו מעודו, למאם בעיני עצמו כל תאוות והמדות העולם הזה עד שנפשו תקוץ בהם ממש, וזהו כל עמלו לברוח מן העולם הזה כמו מאש; וכי זאת ישיבו לו גמולו בראשו לזכות לשכר העולם הזה, לגשמיות, הלא לעונש ייחשב אצלו.

ובשלמא אילו היינו אומרים כי שכר כזה ינתן רק לאדם העושה מצוה שלא לשמה, ניהא. אולם לאמר כי זה שלבו חלל בקרבנו, וכל עצמותיו תאמרנה 'קדושים תהיו', וכל הבלי עולם הזה בוז יבוז להם, האם לאיש כזה נותנים שכר ב'עולם הזה, אתמהא.

למה הדבר דומה, לאחד שרוצה להטיב לידירו ונותן לו מתנה מאכל שאינו ערב לחיכו, שיודע הוא כי רעהו אינו חפץ במאכל זה, ואעפ"כ נותן לו שכרו משלם ממאכל זה, וכי יש טעם וריח למעשהו, הלא בוש יבוש ויכלם אותו האיש. וכן נמי הכא, איך ניתן לומר כי שכן של הצדיקים המקדשים עצמם במותר להם, והם פרושים מכל תאוות והמדת עולם הזה, הוא שכר 'עולם הזה'.

אלא על כרחך אין אלו הדברים כפשוטן. רק העניין הוא, דהנה קוב"ה נתן לנו תורת אמת וחיי עולם 'נמע בתוכינו', פי' שאנו ממש חלק אלו-ה ממעל, דהיינו שנשמטנו חצובה מתחת כסא הכבוד, בלי שום מסך המבדיל כלל וכלל. ואם כן לפי זה היה הדין שתהיה כל הרגשתנו אך ורק רוחניות, שהרי אליבא דאמת זו היא ההנאה האמיתית והתענוג הגדול ביותר שאפשר לאדם להתענג, שהרי הנחתום מעיד על עיסתו – בורא כל התענוגים מעיד כי העונג הנשגב ביותר שיכולה נפשו של אדם בה להתעמף, היא העונג הרוחני, אשר הוא התענוג האמיתי, כמאמרם ז"ל (לכות), 'פה קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה', הרגשה ותענוג עילאי זה, הוא ממש בבחי' מה שאמר דוד ע"ה בתהילים (סז, ה) אני קרבת אלקים לי טוב, פי' שתענוגו הגדול ביותר הוא להרגיש התקרבות לקוב"ה ושכינתיה, ע"י שיסיר ממנו את המסך המבדיל, וירגיש יותר את השכינה הקדושה בפועל ממש.

והנה ידוע מאמר רז"ל (תוס' נסס' נסס' מדקס, וכע"ז) צאליהו רבה פקק כד, וכתשכ"ז סימן תקלז והנה כתב כן נסס הגאונים 'עד שיתפלל אדם על רוב תורה שיכנס לתוך מעיו, יתפלל על ריבוי אכילה ושתייה שלא יכנסו לתוך מעיו', הרי שרק על ידי שמונע מעצמו תאוות וחמדות עולם הזה, נזדכך גופו להיות כלי קיבול לשכון בתוכו השראת השכינה, שאהבתו ית' אינה מתיישבת אלא בלב הפנוי מאהבת העולם (כלאיתא צחוצת הלצנות שער אהבת ה' צפתיחה, וצפרק ג), וכדברי הבעל שם טוב הקדוש 'לא ישיגוהו משיגי הגוף' שזה המשיג תענוגי הגוף אינו משיג תענוג רוחני, שהם תרתי דסתרי. נמצא כי אין הקב"ה יכול להשרות שכינתו רק במקום קדוש, ולא במקום גללים, כמ"ש 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' ופירשו רז"ל 'בתוך כל אחד ואחד', שהקב"ה נתאווה להיות לו דירה בתחתונים לשרות בתוך כל לב טהור של יהודי.

ועל פי דברים אלו הפסוק נדרש כמון חומר, שלכן ציווה לנו הוא ית' 'קדושים תהיו כי קדוש אני', כאומר 'הרי אני אביכם - מקור הקדושה, ואף שאין לכם שייכות להגיע לזה, אך רצוני להשפיע עליכם ממקור הקדושה

נח קול קדושים רינה

השפעות ותענוגים רוחניים, עד שתרגישו 'אני קרבת אלקים לי טוב', לכן אני מבקש מכם 'קדושים תהיו' למה, כי 'קדוש אני', אני הוא מקור הקדושה, ואני רוצה להשפיע עליכם ממעין הקדושה, על כן עליכם להיות קדושים, כדי שכביכול אוכל לשרות בתוכם, ותרגישו קרבת אלקים לטובה.

והוא על דרך דברי הר"ר העניך זצ"ל שפי' הכתוב 'קדושים תהיו כי קדוש אני', משל לאב שנתברך בכסף והן רב, שראה כי בנו נתעצב אל לבו מחמת חסרון ממון, פנה אליו ואמר, בני הסר כל דאגה מלבך, לי הכסף ולי הזהב - אני מקור הכסף ואני יעניקנו לך ככל צורךך, עליך רק להכין כלים רבים, ואתן לך כרצונך.

כן הדבר הזה, שהרי ידוע כי דרך הטוב להטיב, וכביכול הוא ית' חפץ להטיב לנו במתנה הטובה והמעולה והמשוכחת ביותר שישנה בעולם הזה ובעולם הבא, והיא הקדושה, המעם הרוחני, 'געשמאקייט' בתפילה, 'געשמאקייט' בתורה, שיהיה לנו אור בעבודתו יתברך שמו.

וזוהו אפוא השכר של ה'עולם הזה', שניתן לצדיקים עבור עבודתם ופרישתם וקדושתם. ואין זה שכר גשמי בעולם הזה, אלא הוא בחי' עולם הבא בעולם הזה, שיש לו קורת רוח מן העולם הבא, בעודו בעולם הזה.

לכן אל יתירשל האדם בעבודת הבורא לומר, אעשה רצונו ורצוני, אלא ימאס בעיני עצמו רצון עצמו, ויתבטל לגמרי לרצון הבורא יתברך שמו. ובה יזכה להשפעת הקדושה ולתענוגים רוחניים בעולם הזה, ובעולם הבא.

ובזה ניתן להבין הפסוק 'קדושים תהיו כי קדוש אני', פי' על ידי שאדם מוסיף על עצמו קדושה אמיתית, זוכה בעולם הזה לתענוג רוחני כה רב, עד שזוכה ונעשה על ידי זה להיעשות בחי' מקדש מעט, כדאיתא 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם - בתוך כל אחד ואחד', שעל ידי שאדם מקדש עצמו יותר מחיובו, זוכה על ידי זה להשראת השכינה ולתענוג רוחני שהוא התענוג הגדול ביותר.

קול   קדושים   רינה   נמ

ויהי רצון שנזכה כולנו לעשות אך ורק רצונו יתברך, וזוהי ישרה הקב"ה
בנו שכינתו יתברך, ונזכה לקורת רוח בעולם הזה ובעולם הבא,
ואננו תפילה, 'קדש את שמך על מקדישי שמך, וקדש את שמך בעולמך,
ובישועתך תרום ותגביה קרננו למעלה, והושיענו למען שמך'.

בהר בחקותי

"כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה
הארץ שבת לה".

(ויקרא יט, ז)

'שבת לה' - לשם ה', כשם שנאמר בשבת
בראשית'

(ויקרא כג, כז)

אמונה – זה סדר זרעים

רבים נעמדו על דברי רש"י אלו (עיין רמב"ן ועוד. ועיין סס שמואל תרע"ד ופרי
לדיק א"ת ו), דהנה יש להבין הדמיון, מה ענין שמיטה אצל שבת
בראשית, שהרי אין השביתות שוות, שהרי שבת בראשית אסור בכל מיני
מלאכות והוא מופנה כולו לעבודת ה', א"כ יצדק בו לומר שבת לה' אלוקיך,
אבל שביעית שאינו אסור אלא בעבודת קרקע, ושאר עבודות מותרות בו,
שהרי אפי' הקרקע עצמה איננה שוכנת מלגדל ספחים ופירות האילן, אין
ענין לזה כלל, ולמה הסמיכן רש"י זו לזו.

ונראה ליישב, דהנה בספר מטה משה (הלכות שנת סי' תע"ג) כתב דבר שיש
בו בנותן טעם למצוות שמיטה, שהיא כדי שתשבות הארץ ותנוח
כנגד כל השבתות שבהן הצמיחה האדמה צמחים והאילנות וכל ענפי השדה
המשיכו לצמוח כהרגלם, וכביכול עשתה מלאכה ואיכא חילול שבת. דהנה
כל שנת החמה יש בה שם"ה יום, ובהם נ"ב שבתות. ולפי חשבון זה,
בשבע שנים יעלו מספר השבתות למניין שם"ד. ולזה צוה השי"ת לעמו בני
ישראל לשמור שמיטה ולשבות מכל מלאכת הארץ בכל שבע שנים למשך
שנה אחת העולה למניין שם"ה יום, כי שם"ד יום מתוך השנה הם כנגד
כל הנ"ב שבתות שבמחזור שבע השנים, ויום הנוסף הוא כנגד מה שנצטבר

קול   בהר בחקותי   רינה   פא

מכל ז' השנים יום אחד עורף על מניין נ"ב השבועות, שעולה יחד למניין שבוע אחד, ונמצא החשבון מכוון, יום לשבת, יום לשבת (ועל נ"ב השבועות של שנת השמיטה גופה, שבהם הארץ מוליאה ספיחים ואיכא חיבול שנת, על זה יש לאחר ז' שני שמיטה, שנת יובל, לכפר על השבועות לשנת השמיטה שלא נשמרו כהלכה).

ולפי זה רצה בספר ישמח משה ליישב דברי רש"י דלעיל, דהנה השמיטה היא כעין שבת בראשית, דאף בשבת בראשית נאמר (שמות כ, י) וינח ביום השביעי, וברש"י פי' כביכול הכתיב בעצמו מנוחה. וזהו מה שנאמר בשבת בראשית שבת לה' (שמות כ יט), ר"ל שכביכול גם לה' שבת הוא. והכי נמו מה שנאמר בפרשה ושבחה הארץ שבת לה', היינו לפי שידוע שגידול הצמחים לה' הוא, כמו שנאמר (תהלים קמז, ח) המצמיח הרים הציר, לפיכך פירש"י לשם ה', ר"ל שתשבות הארץ עבור ה' שמגדל צמחים, והוא כעין כפרה לקוב"ה כביכול [כעין דאיתא בחז"ל (שבועות ט). אמר הקב"ה שיעיר ר"ח יהיה כפרה עלי על שמעטתי את הירח], דהיינו כשם שנאמר בשבת בראשית שבת לה', לומר שגם הוא כביכול משמר שבת, לכך נאמר נמו גבי שמיטה שבת לה', דשנה שביעית זו באה להשלים מה שלא שבתה הארץ מלהצמיח, שמעשה זה מתייחס כביכול לקוב"ה. עד כאן דבריו בתוספת נופך גדול, והבן.

והנה יש לנו לדקדק מה הטעם שנאמר (ויקרא כה, ז) גבי שמיטה 'שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור', ואצל יובל לא נאמר רק שדך לא תזרע (שם יא). וביותר יש לתמוה, שהרי בגמ' (מו"ק ג.) הקשו מכדי זריעה וזמירה חדא מילתא היא, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא (עיי' רמב"ן). ועיין עוד בספר ישמח משה פרשת קדושים מ"ט מזה נשם ספר בנין אריאל).

ולכאורה יש לבאר הענין, דהנה ענין מצות השמיטה הוא כדאיתא בחז"ל (סנהדרין לט.) 'שיזכור האדם שכל הארץ של הקב"ה ונתנה לו לעבדה ולא ירום לבבו'. והנה בשמיטה עדיין יש מקום לרואה למעות ולומר, דמה שאין זורעים בה הוא לפי הוא כדי שתנוח האדמה ויתחזק כחה, ועדיין אינו ניכר שמשמט הקרקע לגלות ולהראות שהארץ לה' ית"ש. לפיכך

צותה התורה נמי 'וכרמך לא תזמור', דמעתה מוכח שמשמט הקרקע להראות ולגלות שאין האדמה שלו, שהרי בזה שאינו זומר כרמו אין בזה שום תועלת ושבת לקרקע.

והנה כל זה שייד לעניין שמיטה, אבל גבי יובל לא שייד כל זה, שהרי היובל נסמך מיד לאחר שנת השמיטה, וכבר נחה האדמה במשך כל השנה שעברה, ואם כן אין עוד מקום למעות לומר ששמיטת הקרקע היא כדי לחזק כוחה, רק עצם מה שאינו עושה מלאכה, מוכח שמשמט הקרקע מפני שהארץ לה' היא. (עיין בזה ביטח מסה).

וישמע חכם ויוסף לקח בזה העניין, שהרי איתא במדרש ובספה"ק ששמירת שבת הוא עדות על הבריאה כולה ועל מעשה בראשית, שהכל מחודש ונברא ממנו ית', ועל ידי זה שאדם שומר שבת כהלכתה מעיד על בריאת העולם, ונעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שהרי השביתה מעיד על העשיה. וכדאיתא במנחת חינוך (מטוה לב) 'משרשי מצוה זו, שנהיה פנויים מעסקינו לכבוד היום, לקבוע בנפשותינו אמונת הרוש העולם שהיא חבל המושכת כל יסודי הדת. ונזכור ביום אחד בכל שבוע ושבוע שהעולם נברא בששה ימים חלוקים ובשביעי לא נברא דבר וכו' ובמנוחתינו בשביעי זכר לנו בחדושו של עולם, כי כשישבתו בני אדם כולם ביום אחד בשבוע וישאל כל שואל מה עילת זאת המנוחה. ויהיה המענה כי ששת ימים עשה ה' וגו' [שמות כ', י"א], כל אחד יתחזק מתוך כך באמונה האמיתית, עכ"ל.

כן הוא הדבר הזה גבי שמיטה, כי עניין השמיטה היא עדות על כל שבע שנים שהקב"ה הוא המזריע זרע, והוא מצמיח הרים חציר. ולכן צווה לנו לעשות שמיטה אחת לשבע שנים, שהיא כדוגמת שבת בראשית המעידה על הבריאה כולה. כמו כן הכא, זה לפרט יצא וזה לכלל יצא, פי' שכתב רש"י שבת לה', כשם שנאמר בשבת בראשית, עכ"ל. ר"ל ששמיטה היא עדות על הזריעה בפרט שהוא מאת קוב"ה, כשם שהשבת היא עדות בכלל על ימי המעשה וכל הבריאה.

ועלינו להתכונן כעת בהתקרב ימי השמיטה, להתחזק ולעורר לבנו לאמונה פשוטה שהקב"ה זורע ומצמיח, ולקבוע בליבנו אמונה פשוטה ובמוחה בה"י, שעשה ששת ימי המעשה וביום השביעי שבת וינפש.

וכלשון ספר החינוך (מלוה פד) 'משרשי המצוה, לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חדוש העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ [שמות כ', י"א], וביום השביעי שלא ברא דבר הכתיב מנוחה על עצמו, ולמען הסיר ולעקור ולשרש מרעיונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בתורה ובו יהרסו כל פנותיה ויפרצו חומותיה, באה חובה עלינו להוציא כל זמנינו יום יום ושנה שנה על דבר זה למנות שש שנים ולשבות בשביעית, ובכן לא יתפרד הענין לעולם מבין עינינו תמיד, והוא כענין שאנו מוציאים ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה. ולכן צויה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיוכזר האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה. וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם.

ועוד יש תועלת נמצא בדבר, לקנות בזה מדת הותרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול. ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה האדם שיוסיף האדם במחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות הרבה ולא מיעוט הבטחון, עכ"ל.

ויהי רצון שנוכה לשמור ב' שבתות אלו, שבת בראשית ושבת הארץ כהלכתן, ובזכות זה מיד ניגאל בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

במדבר

הכנה לקבלת התורה

איתא בילקוט שמעוני (נמדנכ רמז תרפד) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן למה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקב"ה, אמר להן 'הביאו לי ספר יוחסין שלכם', שנאמר (תהלים לו, ז) "הבו לה' משפחות עמים" כשם שבני מביאין, "ויתילדו על משפחותם", לכך מנאם בראש הספר הזה אחר המצות, אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני, ואחר כך וידבר ה' במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל, שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן, ע"כ.

ולכאורה יש להבין מהי טענתן של אומות העולם, הרי מצינו בגמרא (ע"ז ג:) שחזיר הקב"ה על כל אומה ולשון לקבל התורה ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה, אם כן היתה להם ברירה לקבלה, ומה תלונה יש להם על בני ישראל שבחרו בחיים ובטוב וקיבלו על עצמם עול תורה, הלא הם מיאנו בזה.

אמנם נראה לומר כי זה גופו שאלת אומות העולם, מגין שאבו אותם יהודים פשוטים, עמך בני ישראל, כח ורצון להעמים על שכמם עול תורה ומצוות, הלא טרם ידעו כלל מה זה מחייב אותם, ומגין להם לדעת אם יוכלו לעמוד בזה, למה לא חששו כל אותן חששות שהיו לנו, שלא נוכל לעמוד תחת בכל מצות התורה.

ונרמז התירוץ על כך בתורה, "ויתילדו על משפחותם" - יוחסין. ע"י כוח האבות - שמסרו נפשם על קדושת שמו ית' - שיש להם, זה מוסף ונותן להם יתרון כח לקחת על עצמם מעל ומעבר לכוחותם, לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו. כלשון הספורנו 'ויתילדו על משפחתם, וכו', היתה הכוונה לשמור יחסם, שזכות אבותם מסייעתם'.

קול במדבר רינה סה

והנה איתא בנועם אלימלך, פי' במדבר סיני דמכאן נראה דהתורה והנה מלמדת לאדם כיצד יתנהג עצמו. כי להיות שהתורה ניתנה בסיני למען ילמד אדם להיות תמיד מוכנע גדול ונבזה בעיניו, כדרך שעשה השם יתברך ברוך הוא שמאם בהרים הגבוהים ובחר בהר סיני הנמוך מכולם. וזהו במדבר סיני, ע"כ. כלומר אפי' כאשר אדם בבחי' 'במדבר', שקשה לו, שחור לו, שאין לו כלום, והוא בארץ לא זרועה, ומרגיש בנפשו מוכנע גדול ונבזה בעיניו, עם כל זה אמר השי"ת למושה - 'סיני', צא ולמד מענינה של תורה, שניתנה בסיני, שהיא הנותנת כח להחיות נפש.

והוסיף שם לבאר המשך הכתובים 'באהל מועד' וז"ל, רק לזה צריך האדם שלא יתעצב מחמת גדול הכנעה יפול בעצבות, וזה הוא מניעה גדולה מעבודת הבורא יתברך, לכן הזהירה תורה עליו שיראה להיות תמיד בשמחה כי אין השכינה שורה מתוך עצבות. וזהו 'באהל מועד', פירוש שיכניס עצמו לאהלו של מועד, הוא לשון שמחה, כי מועד היא לשון יום טוב, ע"כ. ור"ל שידע אדם שאפילו שמרגיש הכנעה גדולה בנפשו משום שאין לו כלום, מ"מ יכול להתחזק מחדש ולהיות בשמחה.

ואם יאמר האדם ואיך אוכל לשמוח כיון שהרכתי לפשוע, ולשמחה זו מהי עושה, הרי איני אוהו בכלום ואיך אוכל להיות בשמחה, במה יש לי לשמוח הרי מצבי באמת אינו טוב. והלא אדרבה, מן הראוי היה להתעורר ולהתחזק ולהתגבר ולשוב מדרכו ולהטות לבו לאביו שבשמים.

אך התירוץ הוא בהמשך הפסוק, 'שאו את ראש וגו' למשפחתם לבית אבותם', ע"י שמקושר לאבות, לכלל ישראל, בכח הזה יש לנו להתחזק, והוא כנ"ל שבארנו 'הביאו ספר יוחסין שלכם', הביאו כח האבות שבכם.

ומעתה מיושב מדוע סברו הגויים שלא יוכלו לעמוד בזה, ותמהו מגון שאבו כלל ישראל כח שלהם. כי אליבא דאמת צדקו דבריהם, דכיון שאין להם כח האבות, אינן יכולים לעמוד בזה. אבל לנו עם בני ישראל הרי יש לנו זכות אבות - ספר יוחסין, ומזה יכולים אנו לעמוד בתפקידיו של הקב"ה.

ועוד נראה לתרין קושיות הנ"ל, למה ראו ישראל להתקרב יותר מן האומות, וכן ליישב טענתן של אומות העולם שאמרו (ע"ז 3): כלום נתת לנו ולא קיבלנוה, ומה תלונה יש להם, הלא הם מיאנו בזה (עיין מה שסאליד ז"ה בספר ע"ז ח"ט). דהנה איתא במדרש (סמו"ר כח, א) שכשעלה משה רבנו לקבל התורה 'באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה בו הקב"ה קלסמירין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו, אמר הקב"ה למשה לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וכו', ע"כ. ויש להתבונן בדברי המדרש אלו, וכי מה תירוץ הוא זה שהמלאכים אכלו אצל אאע"ה.

ויש לבאר ע"פ מדרש נוסף. דהנה איתא במדרש (תנחומא חיי ש"ה 3) התורה תחלתה חסד, וסופה חסד, ואמצעיתה חסד. תחילתה חסד, שגמל חסד לחתנים ולכלות, גמל חסד לאדם ולחיה, שנאמר ויבן ה' אלהים את הצלע וכו' וסופה חסד ממשה, שכשנסתלק קבר אותו, שנאמר ויקבר אותו בגיא בארץ מואב (דברים לז ו), ע"כ.

ולפי זה יש לפרש, דכאשר טענו המלאכים תנה הודך על השמים, השיבו להם, אם בתורה אתן חפצים, הרי התורה כולה חסד, ואם כן ראוי לתתה לאברהם אבינו - מקור החסד, והרי אתם עדים על כך, שהרי נהניתם מן החסד שלו כשאכלתם אצלו. וזהו שעשה הקב"ה קלסמירין פניו של משה דומה לאברהם, כדי לאמור להם אי אתם מתביישין הימנו, הלא נהניתם ממנו, וראיתם בעצמיכם את מידת החסד שלו, ואם כן לו ראוי לתת את התורה. [ובזה מובן שמוכא הפסוק, שאכלו אצל אברהם אבינו 'חלב' הרומז לחסד כדכתיב (תהלים צב, ג) להגיד בבקר חסדך, ר"ת חלב].

ובזה מתורץ שאלת אומות העולם, למה ראו ישראל להתקרב יותר, שפירשנו שזה גופו שאלתם, מנין שאבו היהודים הפשוטים כח ורצון להעמים על שכמם עול תורה ומצוות, בלי לדעת אם יוכלו לעמוד בזה.

ולכאורה יש להבין מהי טענתן של אומות העולם, הרי מצינו בגמרא (ע"ז 3) שחזיר הקב"ה על כל אומה ולשון לקבל התורה ולא קבלה,

עד שבא אצל ישראל וקבלוה, אם כן היתה להם ברירה לקבלה, ומה תלונה יש להם על בני ישראל שבחרו בחיים ובטוב וקיבלו על עצמם עול תורה, הלא הם מיאנו בזה.

ועל זה בא התירוץ, שסתם פיהן הקב"ה ואמר להן 'הביאו לי ספר יוחסין שלכם'. פי' בשלמא בני ישראל, הרי בספר יוחסין שלהם כתוב שהם בני בניו של אברהם אבינו – שורש מידת החסד, והיינו שיש המשכה אצל יוצאי חלציו בני ישראל, שקיים אצלם מדת החסד. אבל אתם, הרי אין לכם כח מידת החסד. וזה בדומה לתשובה שענה הקב"ה למלאכים.

ובזה אפשר להוסיף ולבאר מה דכתיב בפרשת יתרו (שמות יט, ג), ויחן שם ישראל נגד ההר, ופירש"י 'כאיש אחד בלב אחד', ולכאורה בדרך הפשט קשה קצת להבין למה נכתב, מה דבר חשיבות יש בזה עד שנצרך להזכיר זאת עתה, הלא הכתובים עוסקים בדברים העומדים ברומו של עולם, ומה מקום יש כאן להדגיש שהיו כאיש אחד בלב אחד. אבל לדברינו לעיל יש לומר, אדרבה, הואיל והתורה כולה חסד, ומה שזכינו אנו לקבל את התורה היה רק בזכות מידת החסד המבועה בנו, לכן היה נחוץ לציין זאת כאן שהיינו בבחי' 'כאיש אחד בלב אחד'.

ובדרך זו אפשר לבאר הא דאיתא בגמ' (סוכה מט.) מאי דכתיב (משלי לא) 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה', וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד וכו', איכא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד. וביאר במהרש"א, וזה 'על לשונה', שיכול ללמד לאחרים, לא רק ללמוד לעצמו, זוהי תורת חסד.

ועוד ניתן לבאר על זה הדרך מה דאיתא בגמ' שבת (לא.) גבי אותו הגר שבקש ללמוד את התורה על הגל אחת, ואמר לו הלל 'מה דעלך סני לחברך לא תעביד, זה כל התורה כולה, ואידך פירושה זיל גמור. פי' שהלל רמז לו 'זה כל התורה' – כל התורה המצויה בידינו היא בזכות החסד, ובעבורה ולמענה קבלנו את התורה.

רינה

במדבר

קול

פח

ויהי"ך שכזכות מידת החסד שבנו, הגומל חסדים טובים ישפיע לנו בטובו
אך טוב וחסד כל הימים, ונזכה לקבל התורה בשלימות, אכי"ר.

נצבים וילך

פרשה זו נאמרה בהקהל (דברים כט, ט) 'אתם נצבים היום כלכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושומריכם כל איש ישראל וגו' מחומב עציך עד שאב מימד'. וכבר נתקשו הראשונים כמלאכים בביאור אריכות הפסוק לפרט כל המדרגות בבני ישראל, ויש להוסיף ולהקשות מזה שחזר וכלל 'כל איש ישראל' ושוב חזר ופרט מפכם נשיכם וגו' מחומב עציך עד שואב מימד, ועל מה ולמה פרט וכלל ופרט. שהרי לכאורה הכל בכלל כל איש ישראל, ועל מה פרט כל פרט בנפרד.

ושם נאמר (סס יז-יח) 'פן יש בכם וגו' והתברך בלבבו לאמר שלום יהי לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה וגו'. ויש להתבונן בלישנא דקרא להאריך ולבאר מחשבתו הרעה, שלכאורה נראה אך למותר, הרי מפורש בקרא שהאדם הזה מתנהג נגד רצונו של מקום והולך בדרך קלוקלת ולמה לנו להאריך בדיוק בכוונתו של אותו רשע, שלא מצינו כמותו בכל התורה כולה.

ונבאר על פי דברי הוזה"ק, שהיום קאי על ר"ה (עי' ח"ג ללא, ט), בהקדים המשל של החפץ חיים: היה מלך גדול ורם על מדינות רבות אשר חשקה נפשו לראות בטובת הארץ ולהתארח אצל כל מדינה ומדינה ועיר ועיר, שיכבדו אותו בכל מקום בכבוד הראוי למלך גדול ורם. וכמוכן התחיל במדינות הגדולות והמפוארות, התחיל במדינת רוסלאנד, והמשיך למדינות ועירות אחרים פיעטרקוב וכדומה, אשר בהם כיבדו אותו בכבוד מלכים, כל בני העיר יצאו לקראתו בכלי זמר וכבגדים נאים ומתוקנים, והוציאו לו כלים נאים ויפים, וכל אחד הכין את ביתו לקראת בא המלך אולי יזכה בביקור המלך, ובדומה לו במוסקוב, ולאחר מכן המשיך דרכו גם לכפרים אשר כמוכן כבודו שם היה לפי ההשגות של אנשי כפר ולא כבערים הגדולים, וכן המשיך דרכו ממקום למקום נחית דרגא, עד שהגיע למקום

ע קול נצבים וילך רינה

כפר נדח שלא ידעו בכלל מה זה מלך ומה זה כבוד, ומנהג מקומם היו לזרוק אבנים על אנשים שהגיעו להתארח אצלם, וגם לשמה רצו המלך ליכנס ולבוא, לכן שלחו שלוחי המלך למקום הלז ודברו בשלום אנשי העיר ונכבדיהם ושריהם לבאר להם אשר הולך לקרות אך לשוא דבריהם, עמדו ראשי העיר ובקשו בשם המלך, שהמלך מוותר על הכבוד אך דבר אחד לא לעשות לא לזרוק אבנים, ולזה הסכימו אנשי הכפר וכן עשו.

הנמשל מובן מאליו, שהמלך הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר מלכותו מלכות כל העולמים וממשלתו בכל דור ודור, אך הכבוד והנחת רוח שהיה לו מהאבות הקדושים, אין בדומה לזה ותולדותיהם כיוצא בהם שבטי י"ה, נביאים, תנאים אמוראים, אשר ידעו מה זה מלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר מלוא כל הארץ כבודו, אשר כל מעשיהם עשו רק לעשות נחת רוח ליוצרים.

אך בירידת הדורות שאין לנו השגות מהו מלכות ומה עלינו לעשות לכבוד המלך, עלינו הכתוב אומר **'אך בה' אל תמרדו'** - על כל פנים לא לזרוק אבנים.

בזה ניתן להטעים הקרא שהאריך לפרט כל דרגה בבני ישראל, שכל אחד עומד ביום הדין **נצבים** היום שמרמוז על ראש השנה שכולנו עומדים לדין אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה, **'על מנת שתמליכוני עליכם'** שזהו מטרת יום זה, **'אמרו לפני מלכות על מנת שתמליכוני עליכם'** (כ"ה טז ע"א), וכל אחד מכבוד המלך לפי ערכו דרגתו והבנתו לא הרי **ראשיכם** כהרי **שופטיכם**, ולא **זקניכם** כמו **שופריכם** כל אחד לפום שיעורא דליבי' מכבוד ומקבל עול מלכותו יתברך ביום זה שנצבים כולכם לדין.

בהמשך הכתובים **'זהתברך בלבבו לאמר'** נבאר על פי ביאור רבינו זצ"ל מסאטמר על מה דאיתא בגמ' (סנהדרין 77 ל"ז ע"א) הנהו בריוני דהוה בשיבבותיה דרבי זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא, והוה קפדי רבנן, כי נח נפשיה דרבי זירא, אמרי עד האידינא הוה הריכא

קול נצבים וילך רינה עא

קמין שקיה דהוה בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן רחמי, הרהרו בלבייהו ועבדו תשובה.

והקשה המהרש"א (סו), דלכאורה קשה אמאי דכתיב בפרשת וילך שאמר משרע"ה לבני ישראל (דנכיס לא, כז) 'הן בעודני חי עמכם היום ממרים הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי', והרי יש להשיב שאחר מיתתו של משרע"ה יתנו לב לחזור בתשובה. ובוה תירין רבינו מסאממר זצ"ל, לחלק בין ב' עוברי רצונו, יש אשר מכיר את מקומו שמעיה בדרכו, אך יודע שהצדיק מכפר עליו, אוי לאחר הסתלקות הרב שמכפר עליו יחזור מיד בתשובה שלימה לפניו יתברך, אבל זה שטועה בדעת ומטעה עצמו לומר שדרכי דרכי ישרים הם, לזה אין תקווה שיחזור בתשובה שלימה במיתת רבו המכפר עליו, אדרבה ימשיך למעות וילך בדרך קלוקלת, ולכן הבריונים אצל ר' זירא אשר הכירו במצבם הלא טוב המה יחזירו בתשובה במותו של רבם, אבל משה שדיבר לאנשים צדוקים וחשובים אשר על מעשיהם הם טועים לומר שזה רצונו של מקום, כלישנא דקרא 'ממרים הייתם עם ה'', שעשו מעשיהם ואמרו שכך הוא רצונו של מקום, באנשים כאלו בחיים חיייתו בידו היו לעוררם ולהדריכם בדרך טוב, אבל במותו חס ושלום יגיעו עד לשאול תחתית.

וכמבאור באריכות בדרך משל על ידי המגיד מדובנא (ומשל זה מקובל גם לדיקיס שהוא אחד מני שלש שכוון המגיד לאמת) על הפסוק 'ומחני נא מספרך' שיש לתמוה הרי משה עומד ומבקש על נפשי עם ישראל, שהקב"ה יסלח להם על עוונם וישא לכל חטאתם, ומה יתן ומה יוסף למחוק שמו מהתורה להצדיק למחול לבני ישראל שחטאו, ודבריו של משה נראים כסתומים.

פעם היה מלך שמלך על מלכותו בתוקף גדול, וכל מלכותו פחד ממנו פחד מות, וכן היה בכל מדינות מלכותו, אך למעט אחד ממקורבים למלכות שר גדול וחשוב אשר היה מאוהבי המלך אשר לא היה כמוהו בשאר מדינות המלך, ולשר הזה היו ידיד ותיק של שנים רבות אשר חיו בנאמנות ובנעימים, אשר גם הוא היו משרי המלך, וכאשר ראה אשר גדלו

עב קול נצבים וילך רינה

המלך את ידיו שמח בליבו ואף הוא דיבר למלך מדי פעם, אך לא עם הכבוד הראוי כמלך גדול וחשוב כמוהו.

ועל אף הכאב הגדול של המלך על שר הלז ידיו של ידיו הנאמן השר הגדול, שאינו מכבד המלך כראוי שתק ולא עשה כלום, מפני כבוד ידיו הנאמן. אך כמוכן בהמשך הזמן השר הזה התנהג למלך בחוצפה עד שהמלך גמר בליבו להעניש אותו, וקרא לאוהבו השר הגדול ואמר לו כדברים האלו, הנה אתה יודע טוב שאנחנו ידידים נאמנים מאוד, ולכן בשנים אחרונים על אף התנהגות הבלתי ראוי של ידיך אלי, לא אמרתי דבר מפני כבודך, שהרי אתה ידיו הנאמן רבות בשנים, אך כהיום הזה ידיך עבר כל גבול ודיבר אלי בחוצפה אשר עונשו ידוע, אחת דתו להמית, ואני מוכרח לעשות הרעה בעיניך.

האזהב הנאמן של המלך הוסכם עמו לכל מילה אשר הם דברי אמת וצדק, אך פתח פיו בחכמה ואמר למלך, הרי אנחנו יודעים הסוד האמיתי איך הוא שידידי מתנהג למלך שלא כדת וכראוי למלכותו, שידידי יודע שיש לו ידיד נאמן שזה אני, ובשביל שהמלך אוהב אותי מאוד לא אעשה לו כלום וכן אכן היה עד עכשיו לכן היתר לעצמו לעשות דברים אשר אינם מהוגנים, לכן נפשי בשאלתי ועמי בקשתי ולהוריד אותי מכל הגדלות אשר גדל אותי המלך, ועל ידי זה ידיד לא יעזו כלל וכלל לגשת אל המלך ויתנהג לכבוד המלך באימה וכיראה וברתת ובזיעה.

וכן אמר משה רבינו למלך מלכי המלכים הקב"ה הרי בניך חטאו והם יודעים שבזכותי נשאתי לעוון העם הזה ממצרים ועד הנה, לכן הם מתנהגים בדרכים לא טובים, אך עצתי הוא מחני נא מספרך, ועל ידי זה ידעו עמך בני ישראל שלא יהי' ביכולתי לעורר רחמי שמים לסלוח להם לכל עוונם, ויזהרו מלחטאו ולילך בדרך לא טובים.

ולכן בחטא מרגלים אשר היה חטא גדול והכירו בחטאתם, לכן ביקש משה רבינו לפני המקום 'מחני נא מספרך' שהרי הם ודאי חטאו

קול נצבים וילך רינה עג

החטא הגדול הזה כי הם יועדים שאני יתפלל לפני המקום שיסלח להם, לכן ביקש למחוק שמו ובוזה לא יחמאו עוד. אחרת בפרשתינו אשר מדובר במי שמתברך בלבבו לאמר וגו' שמועה בדעה ואינו חש בדרכיו שלא יחזור בתשובה במות והמת.

וכן מבאר רבינו זצק"ל דברי הפסוקים שדיבר משה להוכיח לעמו (דנניס לא, כה, טו) הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה בם את השמים ואת הארץ. כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון וסרתם מן הדרך אשר צויתי אתכם וגו' עד תמס'. **שהיות** ומדובר באנשים אשר מתגאה בדרכו המוטעה והמקלקל ולכן אחר מות רבו שלא יהי' לו מי שיוכיח לו ולהכנותו בדרך, יוסף לסור מן הדרך רח"ל.

ובזה מבאר היטב הפסוק, 'והתברך בלבבו לאמר וגו' שהרי מדובר כאן באחד שאינו חושד במעשיו האם טובים ונכונים הם או לא, אלא באחד שכל מעשיו ואוות נפשו מרמה עצמו לומר זהו הדרך הישר והטוב לי לעשות, 'כי בשרירותי לבי אלך' ולאיש כזה אין תקנה, שלא כמו הבריונים שהפריעו לרבי זירא, שאלו לפחות ידעו והכירו מצבם שצריך תיקון, ולכן כאשר לא היה להם הצדק להגין ולכפר מיד חזרו בתשובה שלימה.

וניתן לבאר בזה מאמר פלא מהח"ח שאמר 'שאם יביא לעולם העליון וישאלו אותו אם קיים כל התורה, יאמר הן, ואם ישאלו עליו אם שמר פיו לשונו מדיבור של לשון הרע, לא יוכל לומר כן, שעכ"פ פעם אחת בחודש נמצא דיבור', ואיך יתכן דבר כזה שאדם ששומר כל התורה יכשל בעוון חמר כזה. ועל פי הנ"ל מובן שבעת שאדם מדבר לשון הרע חושב לעצמו איזשהו הוראות היתר שמותר לדבר נגד האדם הזה, ובוזה נכשל בעוון וגם יכשל עוד, שהרי טעמו ונמיקו עמו שלא חמא, ולכן יחמא עוד רח"ל. וגם על זה יבוא במשפט, וניתן לרמוז בפסוק, 'אתם נצבים היום כולכם' כל המעשים שלכם, מה שנראה לכם כהיתר. וגם כנ"ל כולכם

עד קול נצבים וילך רינה

כמפרט והולך, שגם גדולים וזקנים יתעוררו שמא חטאו ולא ידוע להם שחטאו.

ולכן כל אשר בשם ישראל יכונה יתעורר ליבו ונפשו בדברים אלו לפשפש במעשיו לראות הטובים דרכיו או לא, האם באמת הולך בדרך הישר והטוב ועושה כל מעשיו לשם שמים או לדרך אחרת ומרמה עצמו לומר שכך הוא רצונו של מקום או כך הוא לטובתי, דברים שהם מונעים ממנו לראות הדרך הנכונה ולחזור בתשובה, כי חושב לעצמו שהרי אני הולך בדרך טובים, ולמה יעורר עצמו בחרטה בלב והחלטה על מכאן ולהבא שלא ישוב לדרכו, ולעמוד לפני המלך להתחנן על נפשו, הרי אינו רואה פשע בכפו.

וזוהו יסוד גדול בדרך התורה ובמעלות הצדיקים, כי ארמי אובר – אבי, והאדם צריך לשפוט עצמו משפט צדק, ושלא לרמות את עצמו כמו שהמליצו צדיקים על הפסוק 'לא תונו איש את עמיתו' שאסור לאדם לרמות את עצמו, כי מי שמרמה עצמו וחושב שמעשיו טובים אין לו תקנה.

בימים אלו ימי תשובה כולנו מתבוננים במעשינו בדרך אמת וטוב לפשפש במעשינו לראות כמה אנו מתנהגים בטוב וכמה למוטב, ורצונו לעשות רצונך ולשוב בלבב שלם, לזכות להבחנה במעשינו ולחזור בתשובה בחרטה מלאה על כל חשש סרך עבירה, וכזה נסיר כל מסך המבדיל בינו לבין קונינו להתקרב אליו בקשר של קיימא נשמתינו שחצובה מתחת כסא הכבוד, שהוא חלק אלקי ממעל, ללא שום מסך או חציצה כלל.

'שבת סליחות'

מנהג ישראל תורה לקרוא שבת זו בשם 'שבת סליחות', ויש לבאר לכאורה, שהרי בשבת אסור לומר סליחות ותחנונים, ועל מה ולמה נקרא שמה 'שבת סליחות'.

ויש להטעים על פי הידוע בספרי קודש ש'אין לבוא למלך בלבוש שק' וכאשר רוצים לבקש סליחה ומחילה ממלך מלכי המלכים הקב"ה

קול נצבים וילך רינה עה

עלינו להתכונן מראש ולשוב מדרכינו הרעה, וביום השבת יפתח אשר הוא יומא דנשמתין ולא דגופין וכל מרעין בישין מתעברין מינה, אשר יש בו אתערותא דלתתא ולעילא להתעורר ולהתכונן לבוא אל המלך, וביום שבת קודש אשר מיניה מתברכין כל שתא יומן (ימי הסליחות) עלינו להתכונן לימים אלו שיאמרו סליחות לפני המקום, אשר הכל כלול ביום השבת.

מועדים

ניסוך המים

שמחת בית השאיבה

ביום שני של סוכות האישפוזין של יצחק אבינו היתחלו ניסוך המים במקדש ויש לבאר העניין שלא היתחלו מיום ראשון של חג לנסך המים, ובפרט שניסוך המים מסמן לנו ענין של השפעות החסד והטוב (כידע סכל בית שלא נשפך) ומן הראוי היה להתחיל ביום הראשון שהוא האישפוזין של אברהם אבינו מידת החסד, מיום שני יום של יצחק מידת הגבורה.

בתפילת גשם, אני מתפללים 'זכור הנולד בבשורות יקח נא מעט מים וכו' חפר ומצא בארת מים' ויש להבין תפילה זו שהרי אברהם אבינו ה' עמוד החסד ובמעמד שקיבל הבשורה עשו מעשה חסד גדול מאוד, ולכאורה היה צריך לזכות של נטיעות שנוטעים ממנו יהי' כמותו, עמודי החסד, אך בנו הנולד ה' מידת הגבורה, ומה קשר יש בין הבשורה כאשר אברהם קיום מידת החסד למעלה מהשגות האנושי לעמוד בחם היום ולחכות לאורחים ולהטריח להם לתת להם מים, שנתפלל בנוסח הנ"ל.

וגם יש באר עניין הזכרת חפירת הבאר, שגם בזה, ראה זה פלא, שיצחק חפר בארת מים כמו אביב וקראו באותו שמות, והרי אביו היו מידת החסד והוא ה' מידת הדין, ואיך זה שחפר אותם בארת ונתן להם אותם שמות.

ויש לבאר על פי מה המובא שמים הוא בבחינת אהבה וחסד שהארם נמשך אחריו כמים, כי מן המים מצמיחים כל מיני תענוגים (כמונא) בספרי רח"ו נשעני קדושה חלק א' ע"כ ז' שאהבה נמשלה למים שהיא בבחינת ההתפשטות שיכול להתפשט בלי גבול, כדכתיב (ס"ה"ט ח' ז') 'מים רבים לא

קול מועדים רינה עז

יוכל לכבות את האהבה' שהכוונה שמים רבים לא יוכלו לכבות את אהבת ישראל להקב"ה (ענין בזה זוס"ק חלק ג' רס"ז ע"צ).

וידוע שדבר זה ניתן לשיעורים, שאהבה מקלקל השיר, שאם אדם מתנהג בחסד ובאהבה בלי יראה יכול להגיע למצב חס ושלוש שמידה זה יביא אותו חס ושלוש לאהבת זרות רח"ל, ויצא שכרו בהפסידו, לכן אהבה וחסד בלי דין וגבורה לא טוב הדבר, וכן היה כבריאאות העולם, עלה במחשבות לברוא העולם במידת הדין וכו' שיתוף עמו מידת הרחמים, ולא הפך למידת הרחמים, כי אהבה ויראה הם ב' דברים הצריכים זה לזה.

וביאור הדבר הוא שעל ידי יראה יכול האדם לשלוט על אהבתו לימשך אחרך נרוצה ולא אחרי שאר אהבות רח"ל, שלא יתפשט אהבה החוצה, וזה שלימת החסד והטוב, וזה היה לידת יצחק שלימת החסד, שיצחק היה מידת הגבורה לשלוט על מידת החסד מלהתפשט.

ולכן ביומו תתן שכרו ניסוך המים ששפכו מים בשיעור של ג' ליגון, ליתן מים בשיעור ובצמצם ביומא דאישפוזא של יצחק, שמרמו לנו שמים הוא עניין של אהבה וחסד שצריכים לעשות בשיעור וליזהר על זה מאוד שלא יתפשט החוצה, ולשלוט עליו באימה ובראה.

וכדברי הבני יששכר (מאמך י', אות ל') לבאר דברי הגמרא (סוכה נא). באו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול, שהכוונה בתיקון גדול היינו שהיות וימים האלו הם ימי שמחה של מצווה לשמוח בחג, ניתן לתקן בזה כל שמחות ואהבות שלא היו של מצוה רח"ל.

'על כן היה ניסוך המים לפני ה', ידוע הוא כי מיסוד המים האים כל האהבות והתענוגים לאדם, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג, ומים מורה על אהבה, הנה מנסכים את המים לפני השי"ת להורות שמבטלים כל אהבות רעות וכל עסקי תענוגי עולם הזה נגד אהבתו יתברך שמו, על בעזרת נשים מתקנים תיקון גדול היינו מידת הגדולה וחסד שהוא אהבה, והבין עכ"ל.

עח קול מועדים רינה

ולכן גם 'יקח נא מע"ט מים', במעמד זה של חסד, שנתן להם מע"ט מים, זכה לשלמות החסד בנו יצחק שהוגבל לעצמו מידת החסד בגברתו וכוה מוכן גם עניין שיצחק חפר אותם בארת אשר חפר אברהם אביו, שאין מידתו של גבורה היפך או סתירה למידת החסד, אדרבה מידתו הגבירה הוא מידת אהבה בשמירה של גבירה ויראה, שזהו שלימת האהבה כנ"ל. שהם אמרו כי התמצית עלינו מאוד וגו', כאולי שמתנהג אחרת מאביו שהתנהג במידת החסד והטוב, לכן חפר אותם באותו מקום ובאותו שם, להורות להם כנ"ל שאין מידתו אחרת משל אביו, וכנ"ל.

וב' המידות אלו תקרב אחד אל אחד והיו לאחרים בידי לעבוד את שמו יתברך בדחילו ורחומא, שיהא תוכו רצוף אהבה להרגיש תשוקה ודבקות בו יתברך ואיתו עמו ליראה אותו, כדמפורש בקרא, 'מה ה' אלקך שואל מעמך כי עם ליראה אותו ולאהבה אותו'.

וכמורמז בניסוך המים והיין, שהיין הוא מרמז על שמחה ואהבה, שמעורר ומחמם הלב, 'הביאנו אל בית היין ודגלו עלי אהבה', והמים מרמזו על יושב הדעת כדכתיב 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים על ים מכסים' הרי דעת מכונה בשם מים, שטובים השניים מאחד, לאהבה אותו וליראה אותו גם אחד.

ונזכה לאהבה ודבקות אמיתי בימים אלו שנכנסים לסוכה, למקום קדוש, 'והביאנו המלך חדריו', שהוא מעלות הדבקות הגדולה ביותר, כרצונו יתברך ביושב הדעת, שלא יתפשט החוצה חס ושלום כמרמזו במצוות לולב, שהוא בבחינת ראש כמו שאנו אומרים 'להשפיע שפע מדעת עליון לנוה אפריון', שנוכל לעבוד את ה' יתברך תוך אהבה אמיתי בהתלהבות ודבקות ביושב הדעת. (עיין זזה נשס משמואל)

ויהי רצון שבימים אלו חג הסוכות 'יחביאנו צו ידו תחת כנפי השכינה' .. דברי הקדושת יום טוב...

ליל שבת קודש

לפני שבוע בדיוק עמדנו בתפילה ותחנונים לשפוך שיחנו בבכיות ובהתעוררת לפני המקום ביום הגדול והקדוש הנכבד והנורא 'יום כיפור' בו התשובה והתפילה מתקבלת ביותר לתת לנו סליחה מחילה וכפרה, 'עצימו של יום מכפר' כדכתיב 'וביום הזה אכפר עליכם לטהר אתכם וגו' לפני ה' תמהרו'.

הרגשנו כולנו התעלות ודבקות עילאה, כאשר עינינו זולגו דמעות ובלבינו החלטתנו הרטה על עבר וקבלה על העתיד, לעשות רצונך אלקי חפצת, שמהיום והלאה לא נעשה שום דבר נגד רצונו, רק תמיד נעשה אך טוב ללמוד בהתמדה ולהתפלל בכוונה ולילך בדרך הישרה.

כעת אנו עומדים לאחר שבוע כאשר התעוררת וההתלהבות הלזה התמוטט והתקרר קצת ואנו שואלים לעצמנו האם כל עבודתנו שהשקענו במשך ימי הרחמים והסליחות להכל ולריק.

ועל זה מסופר מעשה נפלא כאשר תלמידי ישיבת מיר גלתה ממקום למקום והגיע לשנכאי, אשר היא ליד קו התאריך אשר דנו בהם הפוסקים לאיזה יום הוא שייך (וכנר ילא על זה ספר שלם), ומקום הזה אינו נח לחיות בה, לפעמים חם מאוד וגם יבש וכו'.

ובהגיע יום הקדוש אשר בו עומדים כל היום כמלאכים ומתפללים לפני שוכן במרומים שיסלח לנו על כל חטאינו, וגם צמים לעניית הנפש, היו להם קשה מאוד לעמוד בלבושם כנהוג עם חליפה וכובע, והתפללו בלית ברירה בלעדיהם. אך הראש ישיבה בראשם הימשך להתפלל מבוקר ועד ערב ללא כל שינוי וכאולי נמצא בעולם אחר לגמרי, והיו מעוטף בלבישו ובטליתו ככל השנה, והתפלל בכוונה ובהתלהבות גדול עד לסיים תפילת נעילה.

כאשר הסיימו תפילת נעילה והתלמידים היו רעבים ללחם, החליטו התלמידים לעשות דבר שישמח את רבם ובמהירות יתירה עשו

הבדלה אכלו מעט והתישבו במקומם ללמוד, הראש ישיבה עדיין עומד בתפילת מעריב, והתלמידים בזריזות מגיעים למקומם ללמוד, וכאשר הראש ישיבה גמר תפילתו היכל הבית המדרש היה מלא עם הבחורים שישבו על מקומם ולמדו בהתמדה, 'מעמד גדול ונורא' הראש ישיבה התעורר עד למאוד, ופתח פיו בחכמה ואמר, רצונו לספר לכם תלמידים סיפור קמץ.

פעם היה מלך גדול ורם עושר מופלג בהשגות גדולים, וחשב רעיונות להתנאה בזה, והציעו לו לבנות ארמון גדול ומפואר ביותר ובה יראה מלכתו גדלותו ותפארתו לעיני המלכים והעמים, וכן עשה צווה שיבנו לו ארמון אשר לא היתה כמוהו מעל כל פני האדמה.

ותשלם כל המלאכה, הארמון מוכן ליכנס בה, עשה המלך משתה גדול והוזמן כל המלכים ואנשי עירו, אך זאת השאיר לעצמו להנוח ה'סעמל' של מלכותו על הארמון בכבודו ובעצמו, ובמעמד כולם עלה על סולם גבוה להנוח ה'סעמל' על הארמון, הרגע ששנים מחכה לו מתקרב ביותר, והיה כאשר הגיע למעלה בשמחה ורועה להנוח ה'סעמל' בטוב, מרוב התרגשות התחלק ונפל מהסולם, וצעק בקול 'הארמון שלי, החיים שלי' ומשרתיו שתפסו אותו בידיהם אמרו לו אדוני המלך, הארמון עומד חזק ביותר רק המלך נפל וקם.

כן הדבר הזה לכל יחשוב אדם שכל עבודתו של הימים הגדולים והנשגבים הולכים לאיבוד חס ושלום הם עומדים בחזק רק האדם לפעמים מתחלק, וצריך לקום. ועבודתו במקומה עומדת.

לכן עבודתנו בימים אלו חג הסוכות לאחר טהרת הימים נוראים להשריש בנו עבודת הימים ולעמוד חזק ולא ליפול מהמדרגות שהגענו, רק אדרבה להוסיף מחיל אל חיל, בתורה ובעבודה ולקבל על עצמינו קבלות טובות, ולא להתפעל מירידה חס ושלום, שאין זה אלא עצת היצר להראות לאדם, 'תראה נכשלת שוב לאחר יום כיפור, אתה כבר חזרת למצב שלך לפני הימים הנוראים'.

קול מועדים רינה פא

עלינו לעמד נגדו בחזק ולומר אכן ירדנו נפילה קטנה מהמדרגות הגדולות שעלינו בימי הקדוש אך העבודה שלנו 'הארמון שלנו' עדיין עומד בתפארתו, ואנחנו תיכף נחזור למדרגות שלנו, ביתר שאת וביתר עוז.

וזה עבדתנו שביעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, דברים הצריכים חזוק בכל יום, ללחום נגד היצר להתגבר להתחזק ולהתעורר ליבנו באהבתו וביראתו ולעשות רצונו בלבב שלם, למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה.

שבועות

בגמרא שבת (פ"ח.) עה"פ "ויתיצבו בתחתית ההר" – "אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כניגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא", וכתבו שם בתוספות (ד"ה "כפה") "ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע – שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאה נשמתן".

ויש לחקור מה היה אלמלא היה כופה עליהם הר כניגית, האם היו בודאי חוזרים ממה שאמרו "נעשה ונשמע", או שמא כוונת התוס' דלא היה אלא חשש לזה וכפי שדקדקו בלשונם "שמא יהיו חוזרים". ויש להביא ראיה מהמובא בהמשך הגמרא הגמ' (סז): "דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר (שמות לג, ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב", הרי דרק לאחר שחטאו בעגל פירקו מהם הכתרים, והשתא אי נימא דבאמת היו חוזרים בהם מחמת האש הגדולה, א"כ הרי לחמא ייחשב והיאך לא נימלו מהם הכתרים כי אם רק לאחר חטא העגל, אלא ה"ז לאות שבאמת לא היו חוזרים בהם, ולפ"ז צריכים להבין כוונת תוס' דאם באמת לא היו חוזרים – למה זה הוצרכו לכפית ההר.

ואפשר ליישב ע"פ מאי דאי' בספר "דעת תורה" לר' ירוחם הלוי זצ"ל בפרשת יתרו (מאמך א' ז' חלק המאמרים), אשר דן שם דישנם בבריאה ה' סוגים: דומם, צומח, חי, מדבר, ישראל, והנה יש להתבונן דהנה לכל אחד יש מעלה על פני חבירו, ולכאורה היה מהראוי להיות כי כל אחד מהם בהנמל מעלתו – יותר עכ"פ כמו הפחות ממנו, שהרי

קול שבועות רינה פג

הצומח הנו גם דומם, רק עם תוספת מעלה של "צומח", וכן החי הנו גם "צומח" אלא שיש לו תוספת של מעלת ה"חי", וכן המדבר הלא הנו "חי" עם תוספת של מעלת ה"מדבר", וכמו"כ ישראל הנו "מדבר" עם תוספת מעלת הקדושה שיש ב"ישראל", אמנם במציאות רואים אנו שכל אלו אם איכדו את מעלתם המיוחדת – נופלים הם מכל דרגותיהם, שהרי הצומח בהנתקו ממקור חיותו – נבול יכול, ואף כ"דומם" לא ישאר, וכן החי בהנמל ממנו רוח החיים – רקוב ירקב ואף כ"דומם" לא ישאר ממנו, וכן המדבר באכדו את כח הדעת שיש ל"מדבר", הרי הוא גרוע מבע"ח.

וכן הוא גם כן לגבי מעלת ה"ישראל" שאע"פ שעיקר מעלתם הוא כמבואר בקרא בפרשת ואתחנן (דברים ג') "ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה", הרי שישראל נברלים מהעכו"ם בתורתם, ואם כן לכאורה באבדם את תורתם ר"ל, – עכ"פ כאומות העולם ייחשבו, אך לא היא, דהנה על הפסוק רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים (דברים ז, ט) – פרש"י: "אז כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמיתתם – תחשבו חכמים ונבונים ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים", ולכאורה לא יובן דהנה אומה"ע אף שאינם לומדים תורה – אינם "שוטים" [ועל דרך אמרם ז"ל (איכה רבה פרשה ב') 'חכמה בגוים תאמין תורה בגוים אל תאמין'], והן אמנם דאינם חכמים ונבונים כישראל, אך ודאי אינם בגדר "שוטים" ועל כרחק הביאור הוא דישראל ודוקא כן ישראל כאשר הוא מאבד את מעלתו אשר היא התוה"ק – הרי הוא מאבד את כל מהותו ואינו חשוב אף כשאר בני אדם מאומות העולם.

ועפ"ז יכולין לפרש דענין כפיית הר כנגות לא היה נצרך אלא לדורות, וכדאי ב"דברי חיים" שפירש "שם תהא קבורתכם" – שמי שאינו לומד תורה זהו עצמו קבורתו, שכן ישראל ללא תורה אינו חשוב למאומה וכמי שאין לו חיים ככל המבואר, [וראה לשונו הזהב של האור החיים הקדוש (דברים ל, ב) 'כי מה לאדם חיים אם לא רצונו יתברך']. וממילא

פד קול שבועות רינה

אפילו שבשעת מתן תורה לא היה צריך כפיה, אמנם היתה בזה משמעות להבטחה לדורות, שאם אתם מקבלים התורה מושב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם, שכן התורה היא הינה החיות של ישראל.

יעזור הקב"ה שנוכה לקבל עלינו עול תורה, וכל המקבל עליו עול תורה מעבירין הימנו כל מיני פורעניות כדאי' בחז"ל (מדרש אוחיות דכני עקינא), ובזכות זה יבא הגואל צדק בב"א.

פה

רינה

שבועות

קול

קול רינה

תשובות

סוגיות הש"ס

פו

קול

שבועות

רינה

תשובות

סימן א

לגרום פטור מסוכה

בה"י ערב סוכות תשס"ח

לכבוד ידיד נפשי פה מפיק מרגליות,
מדרך לצעירי הצאן עקבי הצאן לילך בהם,
נחמד למעלה ולמטה אוהב את הבריות ומקרבן תורה
הרה"ג מוהר"ר נח בדי"ץ שליט"א
מנהל מכינה לשיבה בעירו
אחדשה"ט כראוי.

מה שהציע לפני לשאול על שחל יום היארצייט של זקינו בחולו של מועד
סוכות, ומקום מנחתו בעיר סוונסי שהוא נסיעה של בערך ארבע שעות
מפה וברצונו לפקוד על קברו ביום היארצייט אך שמסתפק אם יש לנסוע
לשם בחול המועד כיוון שאין בנמצא שם סוכה, ולא יוכל לקיים מצות
סוכה ולאכול בסוכה, ועל ידי נסיעה זו יגרום שיתכן שיצטרך לאכול מזונות
חוץ לסוכה, האם יש לו לצאת בדרך זו או לא.

תשובה. במסכת סוכה דף כו ע"א, ת"ר הולכי דרכים ביום פטורין בסוכה
ביום הולכי דרכים בלילה פטורים מן הסוכה בלילה וכו'. וברש"י
שם, 'דכתיב בסוכות תשבו כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אינו נמנע
מלכת בדרך סחורה כך כל ימות החג שאינו יום טוב לא הצריכו הכתיב
למנוע'. ובתור"ה הולכי דרכים ביום כתב בזה"ל, 'כל זה נפקא מתשבו כעין
תדירו שכשם שאדם בביתו אינו נמנע מלצאת לדרך וכן מצטער דפטרו
לעיל מן הסוכה וכו'. (ולא היזכירו לסחורה).

ובמשקל ראשון נראה שיש נפקא מיניה בין רש"י לתוס' שרש"י הוסף לבאר ההיתר ד'תשבו' ללכת לסחורה דווקא. ויש לדייק ולומר שכל ההיתר של 'תשבו' אינו אלא משום לצאת לצורך כגון סחורה וכדומה אבל בלאו הכי אין כל היתר של תשבו לצאת מן הבית.

ותוס' שאינו מוסיף מילה 'לסחורה' דעתו ברור, שיש להתיר בלאו הכי. וכ"ה בר"ן כדברי התוס', עיין שם.

אך כד נעיינ טובא אינו נראה לומר כן שהרי גם דברי רש"י נלמד מתשבו כעין תדורו וזה פשוט שבכל ימות השנה אינו נמנע ללכת גם לדברי רשות סתם, ולא רק לסחורה.

ובמחבר (אור"ח סי' תכ"מ סי' ח) הולכי דרכים ביום וכו' ובמ"ב שם ס"ק ל"ט שכתב 'דתשבו כעין תדורו אמר רחמנא וידוע כשאדם דר בביתו בשאר ימות השנה אינו נמנע מלנסוע 'לאיזה ענין' ומניח את ביתו וכן ה"ה בסוכה'. ובס"ק מ"ב ר"ל אפילו יודע בביתו שברוך שהולך לא ימצא שם סוכה אפ"ה מותר לצאת מביתו דכלל בידינו תשבו כעין תדורו וכנ"ל במ"ק ל"ט).

ובאגרות משה, (אור"ח חלק ג' סימן אג) דן אם מותר לצאת לתענוג בעלמא למקום שלא יהי' לו שם סוכה לאכול בה, וכתב שמסתבר דמה דאיתא בסוכה (נ"ד 97) דהולכי דרכים פטורים מהסוכה, היינו רק לצורך כגון סחורה, אבל לתענוג בעלמא אין להתיר לצאת לדרך באופן שיצטרך לאכול חוץ לסוכה.

ויש לעיין בדבריו על פי הנ"ל שהרי דברי הראשונים יסודתם בהררי קודש דברי חכ"ל 'תשבו כעין תדורו' שמקרא מלא דיבר הכתוב לחייב האדם לשבת ולדור בביתו כדרך שיושב ודר בביתו כל השנה, ועל מה ראינו על ככה לחלק בין יציאה לצורך סחורה ליציאה אחרת שדרך האדם לצאת מהבית בכל ימות השנה. וכמו שכתבנו למעלה בדברי רש"י ז"ל.

קול תשובות רינה פמ

ומה שהוכיח מדברי המגן אברהם סימן תר"מ ס"ק י"ד דאין היתר לישן חוץ לסוכה בשביל הנאת שינה יותר רק אם על ידי השינה בסוכה יהי' לו צער, ולא יוכל לקיים המצוה מחר כראוי עיין שם. שמדבריו מוכיח שאין כל היתר לצאת מהסוכה בשביל תענוג, רק שאם על ידי זה יוכל לקיים מצוה למחר ביתר שאת ועוז יש להתיר, ולכן היוצא לצאת מביתו לתענוג ועל ידי זה יבטל מצוות סוכה אסור לו לצאת.

גם בזה נראה שאין הנידון דומה לראיה כל עיקר, וכי יש לדמות זה שיש לו סוכה לפני ביתו ויוצא מסכתו לישן בתוך ביתו משום תענוג, לאחד שיוצא מביתו כדרך שיוצא כל השנה ואין לו סוכה לאכול ולישון בו, שיש לו ההיתר של הולכי דרכים פטורים.

ובספר עמק ברכה להגר"א פומרנצ'יק ז"ל, בהלכות סוכה (עמוד פ' אות כ'), ז"ל, 'ת"ר הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה וכו', עיין במאירי שהביא כאן דעת הסוברים, דהא דחייבים בלילה וכו' בשעת חנייתם בסוכה, היינו אפילו כשאין מוצאים שם סוכה, מזומנת חייבין לטרוח לעשות סוכה מתחילה. ודעת המאירי עצמו אינו כן שאין חייבים לטרוח לבנות שם סוכה, וכתב שכן המנהג. וכן פליגי בזה הפוסקים הלבוש והמגן אברהם בסימן תר"מ. ואין בזה הכרעה ברורה למעשה, דיש מאחרונים שמכריעים כך ויש להפך. עיין במשנה ברורה שם בבה"ל.

וע"כ נראה, דאף דמדינא דגמרא אין שום חיוב למנוע אדם עצמו מלכת בדרכים בחג הסוכות אף שיבוא לידי ביטול סוכה, משום דתשבו כעין תדורו כתיב, כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אין אדם נמנע מלכת בדרכים כך בחג הסוכות לא הצריכו הכתוב למנוע, כן פרש"י כאן, מכל מקום מפני ספק הנ"ל ראוי כהיום לומר דיחמיר על עצמו לבנות שם סוכה במקום חנייתו, דהרי נגד זה הוא נכנס בחשש איסור מלאכה בחול המועד. דהרי אם הוא פטור מלבנות שם סוכה ממילא דאסור לבנותה, ממעם איסור מלאכה בחול המועד. ואם כן איך שיעשה הוא נכנס בחשש דאורייתא, להקל או במצות סוכה או באיסור בחול המועד. ועל כן ראוי למנוע מזה' עכ"ל.

ועל אף שנידן דידן אינו נוגע להולכי דרכים ביום לגבי לילה, שהרי תיכף יחזיר כבודו לביתו, אבל בלא"ה לא זכיתי להבין דברי העמק ברכה שהרי אפילו לשיטת הפוסקים שפטור לעשות סוכה בלילה הרי, אם רצונו להביא עצמו לידי חיוב נקרא מצוה ומותר לו לבנות סוכה בחול המועד שהרי קרא קרינא וידענא 'חג הסוכות תעשה לך' ולמידין ממנו שניתן לעשות סוכה בכל ימי חול המועד, ואפילו בסוף יום השביעי מותר לבנות סוכה כדנפסק ברמב"ם. (עיין זיא"ה סימן תל"ז) ומה גם שהסכימו הפוסקים שעשיית סוכות אינו אלא מעשה הדיוט (עיין זזה ספר זכרון שלמה תשובות בעל האג"מ ס"ק כ"א) ואפילו אם נאמר שהוא מעשה אומן הרי למדנו בכף החיים סימן תרל"ז סעיף ד' שמסיק שלצורך מצוה שהאדם יקיים במועד מותר גם מלאכת אומן, וכדברים האלו מצאנו בביאור הלכה סימן תר"מ סעיף ו' בשם הבכורי יעקב בד"ה וסועדת, 'עוד כתב שמי שיש לו סוכה קטנה מותר לבנות לו סוכה גדולה בחול המועד דהוי לצורך המועד ואף דלצורך המועד גם כן לא מותר רק בצנעא מ"מ הכא ניכר דלצורך המועד הוא ובניכר מותר לעשות פרהסיא כמבאור סימן תקל"ג ס"ד עכ"ל'.

ולכן מכל הנ"ל נראה לי שבודאי מותר לכבודו לנסוע ואף אם ניהוש לדברי האג"מ הנ"ל שהרי נסיעתו היא בגדר לעשות דבר טוב, ובודאי אינו גרוע מסחורה, וגם ידוע שיש הנאה לאבות כשבניהם פוקדים במקום מנוחתם.

ושוב הראה לי בספר שש"כ עמוד שסט מביא בשם הגרשו"א שמותר לערוך טיול בחול המועד, עיין שם בהערה שמביא לאסור בחול המועד סוכות מדברי המג"א שאין לשתות משקה המשלשל בסוכות שעל ידי זה יפטור עצמו מחיוב סוכה, שהרי היה יכול לשתותה מלפני החג, ומלבד שיתכן שיש לחלק ולומר שאין לאדם לעשות מעשה להביא עצמו לגדר של מצטער פטור מהסוכה אבל לצאת מהסוכה כדרך שיוצא מהבית כל השנה לעשות צרכיו בזה אינו מבטל אצלו מצות סוכה, שמצוות סוכה כך הוא לישב בסוכה כמו שיושב בביתו כל השנה ואין היציא כדרך שיוצא

קול תשובות **רינה** **צא**

כל השנה פגם בקיים מצוות סוכה, אך אפילו לדבריו יש לומר שביומא
ההילולא אין לומר שיש לאדם לילך לפני החג, שהרי עניין גדול לילך לקבר
ביומא ההילולא דווקא.

זה' יעזור שוקינו יהי' לו ולביתו ובעד כל קהל ישראל, למליץ יושר לכל
טובי הברכות ויזכה לגמר חתימה טובה.

כעתירת ידיכם, בברכת פיתקא טבא

יצחק ארי' וזיים

סימן ב

בנין לצורך המועד

בה"י חול המועד סוכות תשס"ח

על מה ששאלת, להתיר בנין בחול המועד, (ללמד לניעות) לצורך המועד ולצורך אחר המועד במקום צורך גדול, על ידי שינוי, על ידי גוי, דין ספק המצוי שהוא צורך המועד, וגדר מעשה אומן.

מזמזמעות הגמרא מועד קטן דף ז ע"א, נפסק ההלכה (מחבר תק"מ סעיף א') 'בנין בחול המועד אסור בכל שהוא', וכן הוא לקמן בסעיף ג' שאסור לסתום סדקים שבנג במעשה אומן ואף שזה בנין מועט (על פי ביאור הגר"א ס"ט), ואסרו אפילו לצורך המועד (למעט שיש היתר אחר של ללמד דבר האבד, או על ידי פועל שאין לו מה לאכול שכן היתרו לעשות מעשה אומן), שהרי בנין הוא מלאכת אומן ודבר של טרחה, שלא היתרו בחול המועד. אך פשוט הוא שכאשר עושה על ידי שינוי יהי' מותר כמו שאבאר לקמן בה"י.

ואין לומר שצניעות נחשב לדבר האבד, כדאיתא ברבינו ירוחם (נתיב ד' חלק ה') שמבאר היטב על אף שקיימא לן שהזק ראה שמיה היזק (חושן משפט סימן קנג סעיף א') מכל מקום אינו נחשב בחול המועד לדבר האבד, מדלא היתרו לבנות לצורך צניעות כדרכו ללא שינוי (עיין סימן תקל"ז, סעיף א'), הרי שדעתו להחמיר ולומר שבני' לצורך צניעות אסור בחוה"מ ללא שינוי כנ"ל.

ובמקום שאין הפסד שאינו עושה בשינוי, ואין שום תועלת לצורך המועד שיעשה בלי שינוי צריך לעשות גם דבר האבוד בשינוי. (חי' רעק"א סוס"י תקל"ז, בשעה"כ סימן תקמ"ה ס"ק כ"ג, תקמ"א ס"ק ט"ז)

וחיל ורעדה יאחזון בראות דברי הערוך השולחן סעיף וזה לשונו 'בנין אסור לגמרי אפילו כל שהוא ואפילו לצורך המועד והו"ל לבנות

קול סימן ב רינה צג

קודם המועד, ואפילו אין לו מקום לדור, ויש להסתפק אם נשרפה דירתו במועד וביכולתו לבנות במועד וליכנס בה במועד אם מותר כמו כל דבר האבד כשלא היה יכול לעשותה קודם במועד, והכי נמי אע"ג דאין זה דבר האבד הו"ל כצורך המועד כיון שאין לו מקום לדירה, או דילמא דבנין גמור משום דאושא מילתא וטורח מרובה (כאשכּוּ אנו כואים בהלכות חול המועד טוּבא שְהמקובעים העיקרים להתייר או לאסור הוא עניין הטיחה, עיין במש"צ סימן תקל"ז ס"ק נ ועוד) אסור גם בכהאי גוונא כמו אמת המים בסימן תקל"ז (סעיף ג') וכן נראה עיקר דאסור, וראיה ממה שיתבאר (שס) דבמקום סכנה מותר לבנות כדרכו ומשמע דרק בסכנה היתרו ולא בענין אחר'. (וכן דעת הישיעות יעקב בסימן זה עיין שם)

אך לעניינו נראה מדבריו קולא שהרי אינו אוסר אלא מפני שהוא 'שירחא יתירה ואושא מילתא' אך בלאו הכי דעתו להקל, גם בנין במועד לצורך המועד. כדלקמן בסעיף ג' באחרונים להקל להתיר טירחה לצורך המועד.

ובהלכות סוכה למדנו (סימן תכ"ז ביה"ל ד"ה עושה סוכה, בשם המאמר מרדכי) שאהל אראי מותר לעשות בחול המועד, אף שבשבת ויום טוב אסור, שבמועד לא נאסר בנין אראי אלא של קבע, עיין שם.

לכן ברור שאין לנו לאסור רק מעשה אומן לבנין קבע כדרכו, אבל אם בונה בנין אראי או בונה בשינוי מותר לבנות בחול המועד.

וכמו שלאומן מותר לעשות על ידי שינוי כן מותר להדיוט לבנות כדרכו כמו שלמדנו בתפירה שעל אף שלאומן אסור לתפור כדרכו, הדיוט שאינו יודע לתפור כאומן, מותר לו לתפור כדרכו ללא שינוי (כמנ"ס זמניס פק' ז' הלכה ה'), והגדר בתפירה הוא (לקמן סימן תקמ"א ס"ק י"ד) שמי שאינו יודע להוציא מלא מחט בבת אחת נחשב להדיוט ומותר לו לתפור כדרכו בחול המועד. ועיין שם במשנה ברורה שיש לנו להחמיר מפני הנ"ל עיין שם.

צד קול סימן ב רינה

ויש לעיין לגבי בנין מהו הגדר לקבוע מי הוא אומן ומהו מעשה אומן שצריך לעשות על ידי שינוי ומיהו הדיוט שיכול לבנות כדרכו במועד לצורך המועד.

ונתחיל מדברי הגמרא (מועד קטן 79 י ע"ג) 'רבא שרי לכסכוס קרמי לפי שמעשה הדיוט הוא', ובפירוש ר"ש בן היתום שם מפרש המילים 'שמעשה הדיוט הוא' - 'שכל אדם יכול לעשותו' דהיינו שאין לנו להתיר משום מעשה הדיוט אלא דבר שכל אדם יכול לעשותו, וכן מובא להלכה באשל אברהם (מבוטשאטש צמח"ס סימן תקמ"ה) 'נראה שחותם הנהוג וכו' פשוט דהוה ליה מלאכת הדיוט, שכיון שכל אדם יכול לעשות החותם ממש כמו שעושה האומן ביותר' וכאלה הדברים בשו"ת לב חיים (חלק ג') סימן ס"ו) כלשון הזה, 'אין קיפולו נעשה מעשה הדיוט, כי לא כל אדם יודע לתקנו'.

מדבריהם למדנו שהיתר מעשה הדיוט הוא דבר שכל אדם יכול לעשותו אבל דבר שלא כל אדם יכול לעשותו, ונצרכים לאומן לעשותו אין זו מעשה הדיוט, ודין וגדר זה שייך לכל מלאכות חול המועד.

ולענינו שנראה שכל אדם יודע לעשות וילון בבית, נחשב מלאכה זו למעשה הדיוט, שיש להתיר לצורך המועד. ונראה לומר שכל דבר שנחשב למעשה הדיוט מותר גם לאומן לעשותו, (על פי רמב"ן בלקוטות במועד קטן, עיין סס) לכן ניתן להביא גם אומן לעשותו.

ולעניין לעשות על ידי גוי למדנו במחבר סימן תקמ"ג סעיף א' 'כל דבר שאסור לעשותו אסור לומר לאינו יהודי לעשותו' ובאחרונים שדין זה כולל גם מה שאסרו לעשות במועד משום טרחה, (עיין חול המועד כהלכות להרב פרק שליט"א, פרק ב' סעיף קט"ז, ובפסקי תשובות סימן ק"ז אות ג') ואפילו לפני החג אסור להזמין גוי לעשות מלאכה הנאסרת לעשות במועד.

ובנידון דין שגם היתר של צורך המועד אינו ברור יש לנו לבאר ההלכה כאשר הוא ספק המצוי שיצטרך הדבר לצורך המועד. (עיין מה

קול סימן ב רינה צה

שכתב הביה"ל ריש סימן תקל"ז לעניין ספק דבר האבדה. ובמשנה ברורה סימן תקל"ז סק"א, שכתב להתיר בספק המצוי שיהי' צורך המועד, כדגמת דבר האבדה.

וב'מועדני שבת' (סימן יט, ל"ט מלאכות בחול המועד, סעיף כ"ג אות א') לבאר החידוש דין שהותרו הסרת גבשושית שבבית, לאחר שמביא טעם המגן אברהם כתב בזה"ל, 'דיפוי הבית חשוב צורך המועד, ושרי מעשה הדיוט' ולפי דבריו אם מדובר בוילון יפה שמפאר הבית יש בזה ודאי צורך המועד.

ויש לציין שמה שכתבנו להתיר לעשות מעשה הדיוט או מעשה אומן על ידי שינוי כל זה כאשר לא כוון מלאכתו במועד אבל אם כיוון מלאכתו במועד גם זה אסור.

לכן היתר ברור אין לנו רק על ידי פועל שאין לו מה לאכול או במקום סכנה, לבנות במועד מעשה אומן.

אך לעניין יולדת שדעתו נוחה להוליד בביתה ועל ידי עשיית וילון יש לדמותו למה שלמדנו בהלכות שבת (סימן ע"ב) 'יולדת דינו כחולה שיש בו סכנה, ומחללין עליו את השבת לכל מה שצריכה קוראין לה חכמה ממקום למקום ומילדין אותה, ומדליקין לה נר אפילו היא סומא, ומ"מ בכל מה שיכולין לשנות משנין כגון אם צריכים להביא לה כלי מביאו לה חברתה תלוי בשערה וכן כל כיוצא בזה'.

לכן נראה לי ברור מכל הנ"ל להתיר לצורך יולדת שהוא צורך מצווה, לעשיית וילון במועד, שמן הנראה אינו נחשב למעשה אומן, וגם אם הוא רק ספק שהוא לצורך המועד יש להתיר לו לעשותו במועד שהרי מטריד אותו מאוד, ודומה לדבר האבדה.

ומהראוי לציין כאן דברי השערי ציון סימן תקל"ג סק"ג שאין להתיר לעשות מלאכה גדולה כשצריך רק לחלק קטן ממנו, לכן אין להתיר רק מה שצריך לצורך המועד, זולת באם יש הפסד ממון בזה שאז

צו קול סימן ב רינה

דינו כדבר האבוד שמוותר במועד. ועיין בשולחן שלמה להגרש"ז אורבך וצ"ל סימן תקל"ז אות ה', שאסור לאדם להחמיר על עצמו שלא לעשות מלאכה כדבר האבוד ולא דמי לאבילות דאב ואם שרשאי להחמיר על עצמו. עיין שם.

ואם אין לו פועל שאין לו מה לאכול, ואינו יכול או אינו רצונו לעשות על ידי הדיוט נראה שעדיף שיעשה על ידי גוי, על פי מה שלמדנו בביאור הלכה סימן תקל"ז סעיף ט"ז בד"ה לבצרו בזה"ל, 'עיין במשנה ברורה ועיין בלבוש דדעתו דוקא בעניינינו שאין יכול להשתמש על ידי עכו"ם מחמת איסור ניסוך הא בעלמא ישתמש על ידי גוי, והנה לדידיה בכל דבר האבד אסור לשכור לזה ישראלים שיש להם לאכול אם לא שאין לו עכו"ם, ותמה הא"ר דמגין לו דין זה ועכשיו מצאתי לו חבר הוא הריטב"א בחידושו בפרק ב' דף י"ב במעשה דרב חמא עיין שם' עכ"ל.

הרי דעתו להדיא שאם אין לו פועל שאין לו מה לאכול, יש לעשות על ידי גוי, וכמובן שגם על ידי הדיוט יכול לעשות שאין בזה איסור כל עיקר.

כעתירת ידידכם, בברכת פיתקא טבא
יצחק ארי' וזיים

סוגית הש"ס

גדר החיוב בנזקי בור ואש

בגמ' בבא קמא (ג:) גבי תולדה דבור כבור, "מאי שנא בור שכן תחילת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך, הני נמי - אבנו סכיננו ומשאו - תחילת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך", וכתבו התוס' בד"ה וממונך וז"ל: "וממונך לאו דווקא גבי בור, דלאו ממונא הוא, וכן גבי אש דפשיטא דאם הדליק גדישו של חברו באש של אחר דחייב".

וכן כתבו התוס' לקמן (ד:) על הא דאיתא בגמ' "אדם שמירת גופו עליו" כתבו: "מכאן משמע דלא גרסינן במתניתין וממונא, מדלא פריך נמי הכי אדם ממונו הוא", והיינו דכמתניתין (ג:) דכתיב "הצד השווה שבהם שדרבן להויק ושמירתן עליך", לא גרסינן התם "וממונך", דאם כן היה לגמ' להקשות נמי "אטו אדם ממונו הוא".

והנה לקמן (מט:) במשנה, איתא: "החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים, ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד, ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד אחר חייב", ובכרייתא בגמ' שם נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא איזהו בור האמור בתורה, ונחלקו רבה ורב יוסף בביאור מחלוקתם של רבי ישמעאל ורבי עקיבא, והכי איתא שם בגמ': "תנו רבנן, החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים חייב, וזהו בור האמור בתורה, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר, הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה", והיינו שחפר בורו ברשותו, והפקיר סביב לבורו את כל רשותו, שיכולים בני אדם לילך סביב לבור וליפול לתוכו, אך את הבור עצמו לא הפקיר כלל, והיינו דרבי עקיבא סבירא ליה דעל בור ברשות היחיד חייב, ורבי ישמעאל סבירא ליה דעל בור ברשות הרבים חייב.

צה קול סוגית הש"ס רינה

והנה רבה מבאר מחלוקתם באופן כזה, "אמר רבה, בבור ברשות הרבים כולי עלמא לא פליגי דמחייב, מאי מעמא, אמר קרא (סמות כא, לג) כי יפתח וכי יכרה, אם על הפתיחה חייב על כרייה לא כל שכן, אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו", והיינו בור ברשות הרבים שאינו ברשותו, וכל חיובו הוא רק על עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה דהיינו מה שכרה ופתח את הבור, "לא נחלקו אלא בבור ברשותו וכו'", דרבי עקיבא סובר דבור ברשותו נמי חייב, ורבי ישמעאל סבירא ליה דבור ברשותו פטור, זהו ביאור מחלוקתם לשיטת רבה.

אך רב יוסף מבאר מחלוקתם באופן אחר, "ורב יוסף אמר, בבור ברשות היחיד כולי עלמא לא פליגי דמחייב, מאי מעמא, (סס כא, לד) בעל הבור אמר רחמנא בבור דאית ליה בעלים עסקינן, כי פליגי ברשות הרבים וכו'", דרבי ישמעאל סבר בור ברשות הרבים נמי חייב, ורבי עקיבא סבר בור ברשות הרבים פטור.

העולה מזה, דלכו"ע רבי עקיבא מחייב על בור ברשותו, אלא דרבה סבירא ליה דעל בור ברשות הרבים נמי מחייב, ורב יוסף סבירא ליה דווקא בבור ברשותו מחייב רבי עקיבא.

והנה יש להבין לכל מ"ד לשיטתיה מהו ענין החיוב בדין בור, והנה לשיטת רב יוסף דסבירא ליה דלר"ע דדוקא בבור ברשותו מחייב, ולא בבור ברשות היחיד, וודאי הענין, דמה שחייבה התורה בבור הוא מצד שהוא שלו והוא ממונו, ואין עליו החיוב מטעם שכרהו, אמנם לשיטת רבה, לרבי עקיבא יש לחייב מתרי טעמי, גם היכא שהבור ברשותו אף שלא כרהו מטעם שהוא ממונו וחייב בשמירתו, וגם היכא שחפר את הבור כשהבור ברשות הרבים אף שאינו ממונו.

והנה בתוס' לעיל כתבו, ד'וממונד' לאו דווקא גבי בור, ולכאורה קשה לדברי התוס', דכשלמא לשיטת רבה אפשר להסביר בדוחק, דכוונת התוס' היא דחיוב בור הוא לא רק משום ממונו אלא אף משום חופר בור,

קול סוגית הש"ס רינה צמ

אלא לשיטת רב יוסף קשה ביותר, דהרי לשיטתו לרבי עקיבא אין חיוב אלא אך ורק בבור ברשות היחיד שהוא ממונו, ואם כן מאי משמע "דלא בעינן גבי בור וממונך", הרי ישנה שיטה לרבי עקיבא אליבא דרב יוסף, דאין החיוב בבור אלא ברשות היחיד כשהוא ממונו. וצ"ע. ויש להבין דברי התוס'.

והנה גבי אש נמי כתבו התוס': "וכן גבי אש, דפשיטא דאם הדליק גדישו של חברו באש של אחר חייב", ובדף ה' ע"ב גבי הא דאיתא בגמ' "וכלהו כי שדינן בור בנייהו אתיא כולהו במה הצד", כתבו התוס' "וא"ת והיכי אתו כולהו מאש ובור, מה לאש ובור שכן מעשיו גרמו לו כדמפרש לקמן, ואש נמי מעשיו גרמו לו שהדליק האש", והיינו, דהחיוב באש ובור הוא משום המעשה שעשה.

והנה יש לעיין כיצד יהיה הדין היכא שיש לאדם אש ששייך לו, אבל לא הוא הדליקה, כגון על דרך משל שירש גחלת, או כגון שהביא כלב אש לחצרו וקניא ליה הצירו, ולאחר מכן תבוא הרוח ותבעיר האש ותזיק ממון חברו, האם יתחייב בנוקיה מדין שהיא ממונו, או דנימא, שכיון שהוא לא הבעירה אין עליו לשלם הנזק, והנה השיטה מקובצת כאן כתב דאף באופן כזה יהיה חייב, אמנם לכאורה מדברי התוס' שכתבו דלא גרסינן גבי אש וממונך משמע דאינו חייב באש משום ממונו, אך נראה דלא פליגי, אלא דכוונת התוס' היא לומר דחיוב אש הוא לאו דווקא מדין ממונו, אלא אף כשהאש אינה ממונו חייב, אבל אין הכי נמי גם כשהאש היא רק ממונו אף שלא הדליקה גם כן חייב, כן אפשר לומר.

והנה מכל האמור לעיל נבחין דיש שני סיבות וגדרי חיוב באש ובור, אחד מצד המעשה, כגון שהלך בעצמו והדליק האש או חפר הבור, ועוד יש צד לחייב גבי אש ובור משום ממונו גרידא, והיינו אף כשלא חפר הבור או הדליק האש, רק שהיתה האש ממונו, או הבור ברשותו.

והנה איתא בתוס' (נו: ד"ה המעמיד), גבי הא דאיתא בגמ' "המעמיד בהמת חברו על קמת חברו חייב", וכתבו התוס' "ואע"פ שאין הבהמה

שלו, חייב מטעם שן ורגל", וזהו לכאורה דבר פלא, דמהו ענין החיוב בנזקי שן ורגל וכדו', הרי שן ורגל חיובם הוא מצד ממונ, שיש חיוב על האדם לשמור ממונו שלא יזיק, והכא הרי האדם עצמו לא עשה שום פעולה שעליה יש לחייבו, אלא ודאי אינו אלא משום ממונו המזיק, והחיוב הוא משום שלא שמרו, ולכאורה הכא הרי אין הבהמה שלו, ומסיימים התוס' המעם "דאע"ג דכתיב בעירה - כדיריה חשיבא הואיל והוא עשה",

והנה הרשב"א שם כתב שמעם החיוב במעמיד הוא משום אדם המזיק, דכיון שהעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו ודאי הוא שתאכל הקמה, ויש לחייבו משום אדם המזיק. אך התוס' לא נקטו כן, וכתבו שהחיוב הוא מטעם ממונו המזיק וכאילו הבהמה שלו.

והנה נוסף על האמור לעיל גבי אש ובור, חזינן הכא גם גבי שן ורגל דיש שני ענייני חיוב, הן מטעם ממונו המזיק, כששורו הזיק וחייב משום שלא שמרו, והן מטעם מעשיו כשלקח שורו של חבירו והעמידו על קמת חבירו, וכמו דמחייבין גבי אש.

וא"כ לכאורה קשה קושיא עצומה, דבאם הן גבי אש ובור והן גבי שן ורגל אפשר לחייבו בין מצד ממונו בין מצד מעשיו, א"כ מהו מה שכתבו התוס' "וממונך גבי אש ובור לאו דווקא", ואף אם נסביר דהיינו שאין החיוב דווקא משום ממונו, אלא גם משום מעשיו, אבל לעולם יש צד חיוב גם משום ממונו, מכל מקום קשה, הרי גבי שן ורגל גם כן איתא "וממונך", וגבי שן ורגל נמי יש לחייב אף באופן שאינו ממונו, וכדחזינן גבי המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו. ואם כן מהו שכתבו התוס' "גבי אש ובור לאו דווקא", הרי גבי שן ורגל נמי לאו דווקא, דהרי גם בהם יש לחייב אף כשאינם ממונו.

וכעת נחזור לענין בור, דהנה הבאנו לעיל שיטות הסוכרים דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב, ויש לחקור מהו טעם החיוב בבור ברשות היחיד, דיש לבאר זה בשני דרכים, דרך א' יש לבאר בפשיטות משום דהוי

קול סוגית הש"ס רינה קא

ממונו, דכיון שלא הפקיר הבור, ממילא הבור עדיין שלו וברשותו, ויש עליו חיוב לשומרו וכיון שלא שמרו חייב בנזקיו. ודרך ב' יש לבאר, דמחייבין ליה מטעם דכיון דהפקיר רשותו ועי"ז יתכן שבני אדם יפלו בתוך בורו, אם כן יש עליו חיוב למלאותו או עכ"פ לכסותו, ועל זה שלא כסהו אנו מחייבים אותו בנזקיו, דכיון שלא מילאו חשבינן לזה כאילו חפרו עכשיו.

ובמה יהיה נפקא מינה בין אם נימא דהחיוב הוא אך ורק משום ממונו, או דנימא שחייב משום שהיה עליו למלאותו ולא מילאו, יש לומר דהנפקא מינה היא כגון שהפקיר רשותו, ולאחר שהפקיר רשותו הסמוכה לבור הפקיר בורו גם כן, דבזה אם נימא דהחיוב כשלא הפקיר בורו הוא רק משום ממונו, ממילא כאן יהיה הדין דפטור לגמרי, משום דמצד הכריה אי אפשר לחייבו משום שכשכרה הבור היה ברשות, ומצד ממונו אי אפשר כעת לחייבו משום שכבר הפקירו, וממילא יהיה פטור לגמרי, אך אי נימא דחויז מזה יש עליו חיוב למלאות הבור גם כן, אם כן בזה אף שהפקירו לא פקע ממונו חיוב הגוף שיש עליו למלאות הבור שיכולים ליפול בו בני אדם, וממילא יהיה חייב אף כעת כשהפקירו.

והנה ברף מ"ח ע"א בגמ' איתא: "ואמר רבא, הכנים שורו לחצר בעל הבית שלו ברשות, והזיק את בעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב, רבין פטור", ומקשה הגמ', "ומשום דרבין פטור, אמר רב פפא מאי רבין שהרבין גללים ונטנפו כליו של בעל הבית, דהווי גללים בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים", וברש"י כתב "ונטנפו כליו - לאחר מכן, ודוקא כליו, אבל הוא עצמו הוזק חייב בעל השור, ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור, דכל מידי דהווי דידיה בשעת נפילה כגון גללים, וכגון שנפלה גמלו ולא העמידה מחייבין ליה משום בור, ואף על גב דאיהו לא כרייה אלא הגמל כרהו, כיון דבשעת נפילה דידיה הוא ועליה לסלוקיה, כמו דכרייה הוא דמי, ואף על גב דמפקר ליה בתר שעתא", משמע מרש"י דהיכא דיש על האדם גופיה חיוב לסלק ההיזק, אינו מועיל שיפקירו אח"כ, ובתוס' (ד"ה וטינפו) כתבו "הכא דלא פשע אע"ג דאם לא היה מפקיר היה חייב לסלק, מ"מ השתא"

קב קול סוגית הש"ס רינה

הפקירה פטור, ונראה מכאן דהמחלוקת בין רש"י לתוס' היא בזה, דרש"י סבירא ליה שיש חיוב הגוף על האדם לסלק, ואילו התוס' ס"ל דכל החיוב הוא רק מצד ממונו, והיכא שהפקירו ממילא אינו ממונו ואינו חייב.

ולכאורה אותה מחלוקת תהיה גם כן היכא דחפר בור ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו, ולאחר מכן הפקיר גם בורו, דאם נימא דהוא מחויב רק מצד ממונו, ממילא אם הפקירו פטור, משא"כ אם נימא דיש עליו חיוב למלאות הבור ממילא אף שהפקירו חייב עדיין בנזקי הבור, והנה התוס' בסוף דבריהם כתבו "ופי' הקונטרס נראה יותר", והנראה שהסכימו לשיטת רש"י, דיש עליו חיוב למלאות בורו, וממילא גם אחר שהפקירו יתחייב בנזקיו דהוה ליה למלווייה ולא מלייה.

היוצא מכל זה, דאף שהחיוב על בור ברשותו אמרנו לעיל הוא חיוב מצד ממונו, מכל מקום סיבת החיוב הוא מצד שהיה לו למלאותו ולא מלאהו, וממילא יוצא שהחיוב שיש עליו גבי בור שהוא ממונו הוא אותו החיוב שיש עליו היכא שמעשיו גרמו לו, דהיינו שהחיוב הוא לא רק מצד שהוא שייך לו, אלא מצד מה שמעשיו גרמו לו שהיה לו למלאותו ולא מלאהו דנחשב כאילו כרייה.

והנה גבי אש נמי הכי הוא, דהיכא דמחייבינן ליה על אש שהיא ממונו, היינו דכיון שהיא ממונו, ממילא חל עליו חיוב לשמור עליה ולכבותה, וכיון שלא כיבה אותה ממילא נחשב כאילו הוא הדליקה, והוי מעשיו גרמו לו.

והנה גבי שן ורגל שהבאנו לעיל גבי המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו דחייב, שכתבו תוס' שהחיוב הוא מצד שכיון שהוא העמיד הבהמה חשיב כאילו הוי ממונו, בזה אף שמעשיו גרמו לו, מכל מקום גדר החיוב הוא שע"י שמעשיו גרמו לו נחשב כממונו.

ואם כן נפקא לן, דגבי בור אף כשמחייבינן ליה משום ממונו מעם החיוב הוא משום מעשיו גרמו לו, וגבי שן ורגל, אף כשמחייבינן ליה משום מעשיו, מעם החיוב הוא משום ממונו.

קול סוגית הש"ס רינה קג

ובזה יתיישבו דברי התוס' (ג.) שכתבו ד'וממונד' גבי בור ואש לאו דווקא, ובוה מוכן דמה שכתבו דגבי בור ואש ממונד לאו דווקא, הפירוש בזה הוא, דאף כשמחייבין ליה משום ממונו, אין אנו מחייבין אותו מצד ממון גרידא, אלא מצד מעשיו, שכיון שהיה לו לכסות הבור ולכבות הדליקה ולא עשה כן, ממילא נחשב לו כאילו הוא הדליק וכרה הבור, משא"כ לגבי שן ורגל שאף שמחייבין ליה משום מעשיו גרמו לו הוא מטעם שנחשב כממונו.

ובזה יובן גם דברי התוס' (ח:), דהקשו שם התוס' "וא"ת והיכי אתו כולהו מאש ובור מה לאש ובור שכן מעשיו גרמו לו", ולכאורה הרי גבי שן ורגל נמי שייך לומר מעשיו גרמו לו, וכעת יתיישב עלנכון, דהיינו שגבי בור ואש תמיד החיוב הוא משום דנחשב כמעשיו, משא"כ שן ורגל שאינו חייב משום מעשיו אלא משום ממונו.

מנא תבירא תבר

בגמרא בבא קמא בסוגיא דצרוורות, (ד' 97 יז:) למדנו, 'בעי רבא דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו, בתר מעיקרא אזלינן וגופיה הוא או דלמא בתר תבר מנא אזלינן וצרוורות ניהו' ומקשה הגמרא, 'תפשוט ליה מדרבה, דאמר רבה (לקמן ד' 97 טו:) זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור, דאמרינן ליה מנא תבירא תבר', מתרצת הגמרא לרבה פשיטא ליה לרבא מיבעיא ליה.

ובפרש"י (בד"ה פטור) 'פטור המשברו וחייב הזורק, אלמא בתר מעיקרא אזלינן, היינו' מזה שרבה פטר השובר ומחייב הזורק מוכרח לומר שאזלינן בתר מעיקרא, ומחייבים הזורק על מעשה הזריקה מעיקרא ונחשב כעשה בגופו ולא כצרוורות, ולכן הראשון חייב, ומאז נחשב הכלי למנא תבירא, ולכן אין לחייב מי שמזיק אותו לאחר כך, שכבר אין לכלי זה שום שוויות שעומד לשבור הוא. ולכן לענין הבעיא יהיה חייב לשלם נזק שלם. [מדברי רש"י משמע שאם היו אומרים בתר תבר מנא אזלינן היה השני חייב, וליכאורה הרי כבר אינו שווה כלום, ועל מה אתה מחייבו, הרי יש לפטרו בק"ו מזוטו של ים שהוא מדברים שהם שלו, ואיך אתה מחייבו על שבירה זו, ועיין רמב"ן במלחמות שהקשה כן על רש"י, ועיין חידושי הגר"ח (סמנציל) מש"כ בזה]

ובהמשך הגמרא, 'תא שמע תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם, שמע מינה בתר מעיקרא אזלינן וכו'.

ובגמרא (לקמן ד' 97 טו:) הובא דברי רבה ועיין ברי"ף שם (ד' יא ע"ב מדה"ר) שפסק כרבה דבתר מעיקרא אזלינן. וכתב הבעל המאור שם דאנו תמהין על הרב אלפסי ז"ל דכתב בההיא דתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי והוא דקאזיל מיניה מיניה אלמא בתר תבר מנא אזלינן עד קשיין אהרדי.

קול   מנא תבירא תבר   רינה   קה

ונראה שיש לחלק ע"פ מה שחילק תוס' (יז ע"ב, תוד"ה זרק) בין זרק חץ לזרק כלי, כמבואר באחרונים הכוונה שאין לחייבו אחר מעשיו בסוף רק כאשר עשה פעולה בגוף הדבר משא"כ בחץ שעדיין לא עשה שום מעשה בגוף הכלי, לכן אין דין בתר מעיקרא אולינן מחייבו, ובה נחלק גם בין זרק כלים מראש הגג שחייב לדין של תרנגולים שמחטמים בחבל שפמורים שהתם לא עשו שום מעשה בגוף החפץ מעולם.

עוד יש לתרץ דבתר מעיקרא אולינן אינו סברא אלא לחבר מעשיו האחרונים ולומר שהעושה מעשה בדבר מסוים שיש למעשה זו המשך ותוצאות, אנו רואים כל התוצאות בחפץ זו כאילו כבר נעשה בהתחלה, אבל לעולם לא נאמר שהעושה מעשה בחפץ אחד יחייבו על תוצאה בחפץ אחר שהרי זו הוא דין צרורות שאינו חייב רק חצי. (והוכח הגמרא מזה שגם בנידון כזה שאינו עוסק בגוף הדבר מחוייב נזק שלם כ"ג דהא).

ולכך דוקא דאזלי מיניה מיניה או חייב נ"ש אבל אם אינו אזלי מיניה וכו' יהיה פטור שאולי ההלכה הוא דבתר מעיקרא אולינן.

עוד י"ל דבא אחד ושברה במקל מי ששבר במקל יהיה פטור שמא ההלכה שהעיקר ההתחלת השבירה, וכן הזורק יהיה פטור, שמא הלכה דבתר תבר מנא וכן דברי המלחמות.

עוד במלחמת שאם ההלכה כרש"י שהזורק חייב, היו צריכים לומר שהזורק חייב, ומזה מוכיח לפטור את הזורק, וכוונת הגמרא לא מבעיא שהראשון פטור אלא אפילו השני פטור. ולדברי המלחמות בגמרא רצו להוכיח שבתר תברא מנא אולינן, ומי שבר אותו, הראשון לא שבר, וודאי פטור. וכן אם הגיע השני ושבר אותו במקל גם כן יהא פטור שהרי אינו שווה כלום, ולכן השני גם כן פטור, הראשון פטור שהרי בתר תברא מנא אולינן, ומחייבים המזיק לא על הזריקה אלא על השבירה, ולכן אינו מחוייב רק על נפילתו, והשני לכאורה היו צריכים לחייבו, ובכל זאת רוצה לומר שהדין שגם השני יהיה פטור שאה"ן שבר הכלי אבל שבר כלי שלא שווה כלום, לכן אינו משלם כלום.

ולא כמו שפירש רש"י מנא תבירא תבר שבתר מעיקרא אזלינן, אלא הכוונה ששבר דבר שאינו שווה כלום וזה ביאור גם למה השני פטור. והמילים בתר תבר מנא אזלינן מספקת לנו לפטור גם הראשון וגם השני. ואם אחר מהם היה חייב מן הראוי היה לגמרא לפרט זאת, לכן גם דברי הגמרא מוכיח כן ששניהם שעשהו כאן פטורים.

ואם נאמר שבתר הזריקה אזלינן ולא מנא תבירא תבר, גם יש להבין שאם בא אחר ושברה יהא פטור, שהרי בכל זאת שבר דבר שאין לה שוויות כלל, וזה שזרק אפילו כאשר נשבר אזלינן בתר תחילת מעשיו, משא"כ כשלבסוף אינו נשבר אינו חייב. וגם לדברים אלו אין לחייב על עצם הזריקה אף שאול שוויותו אך אין לחייב כמזיק שהרי לא הזיק.

אמנם לפי פרש"י, היות ואזלינן בתר תחילת מעשיו לכן נוכל לחייבו. אמנם קשה לרש"י שהרי מצידו היה יכול להציל הכלי, ומולי הרב הגיע האיש משחית ושבר, אותו, איך ניתן לחייב הזורק הרי לא מעשיו שבר הכלי לאחר שהתחיל מעשיו הגיע אחר ושברה, ויש לעיין בזה טובא. וניתן להמעים הדברים על פי סברה שהרי היות ואיש הלזה לקח וגרם לה להפסיד השוויות שלה וגם לרבות אכן שבר הכלי לכן חייב, ועדיין דברי רש"י צ"ב.

וקושיא ששואלים על המלחמות ניתן להקשות גם לרש"י, שהרי בא השני וסילק מעשי הזורק ושבר על ידי מקל ולא על ידי מעשי הזורק נשבר, ועל מה לחייב הזורק שמצידו יבא השני ויציל הכלי. והיה הדעת נוטה להדמותו למי שזרק חפץ ובא אחר ותפסו זרקו שוב שהדעת נוטה לפטור הראשון ולחייב השני, לכאורה הוא הדין הכי מן הראוי לומר שהראשון פטור שהרי בא השני ושברה וסילק מעשיו, ועשה מעשה בעצמו. ובמלחמות שפוטרו השניים יש לומר שדעתו שבתר שכירה אזלינן וכנבאר. ומן המוכרח לומר בדעת רש"י שאנו מחברים מעשיו לתוצאותיו וכו' בדרך הלומדות.

באחרונים מרחו רבות להבנת דברי הראשונים וביניהם קושיא עצומה שמוכח בספרי אחרונים וביניהם דבי שמואל רובסקי מביא

קול   מנא תבירא תבר   רינה   קז

מקשין העולם אם אומרין מנא תבירא תבר, פירוש הדברים שמיד שזרק מלמעלה נתחייב ומתי חלות החיוב הרי עד שנשבר עדיין לא שבר ומששבר כבר הרי מאז שזרק כבר לא שווה כלום, ומבאר שהיות וזה שאינו שווה כלום זה רק פועל יוצא ממעשיו שזרק, הרי מתחבר תחילת מעשיו ובסוף מעשיו על ידי תוצאות מעשיו הראשונים וכמבואר לעיל שהכל נחשב למעשה אחד.

ולפי זה נמצא שאם האדם עצמו יזרוק מלמעלה ואחר כך ישבור הכלי במקל יהא פטור, שעל כל מעשה אין לחייבו. וקשה מגמרא שלא כתב כך, וצ"ע. ולכאורה יש לומר שהוכחת הגמרא שבתר מעיקרא אזלינן ולא בתר תברא מנא אזלינן, שאם נאמר שאזלינן בתר מעשי השבירה, אפילו על ידי עצמו מבעיא ליה להגמרא למימר כמו שכתב הגמרא, 'או על ידי עצמו'

יש ג' אופנים, אחד זרק ואחד שבר, שניים פטורים, שהזרוק לא על ידי זריקתו נשבר אלא על ידי השבירה במקל וזה ששבר במקל פטור שהרי שבר כלי שלא שווה כלום.

זרק ונשבר, שעל ידי שזרק אול השוויות, אומרים שמחברים מעשי השבירה עם מעשי הזריקה לחייבו כמבואר לעיל.

זרק ונשבר במקל, לכאורה יהיה פטור, שהרי על הזריקה א"א לחייבו כנ"ל וכן על יד השבירה במקל א"א לחייבו שהרי שבר דבר שאינו שווה כלום וכנ"ל ועל מה לחייבו, ולכאורה לפי המלחמות אכן יהא פטור. והוא פלא.

ולפי זה כמו בכרים וכסות ובא אחרי ושברו פטור הוה לי' לגמרא למימר אפילו על ידי עצמו, שגם אם הוא עצמו זרק ושבר במקל יהא פטור.

קח

קול

מנא תבירא תבר

רינה

קט

רינה

מנא תבירא תבר

קול

קול רינה

הלכות פסח

קי

קול

מנא תבירא תבר

רינה

תוכן העניינים

הלכות פסח

קיא	דרשת שבת הגדול.....
קיא	מנחת יהודה כשנים קדמוניות – של משה.....
קיא	וערבה לה' – וקרבתו אליכם למושפט.....
קיב	כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה וכו'.....
קיב	ביטול בלב.....
קיב	מדריגות בקרבנות.....
קיג	חמץ – שאור שבעיסה.....
קטז	הבנת הדברים.....
קטז	קדושת ליל התקדש חג.....
קטז	פשוטי עם בלילה הזה.....
קטז	הסדר הקצר שהצליח ביותר.....
קיז	ליל הסדר – להכניס אמונה חזקה לנו ולבנינו.....
קיח	מדריגות – האופן להגיע לזה.....
קיט	כל תגמולוהו עלי.....
קכ	שלושים יום קודם לחג.....
קכ	היוצא לדרך קודם ותוך שלושים.....
קכ	זהירות יתירה מחמץ תוך שלושים.....
קכ	היוצא תוך שלושים.....
קכא	היוצא קודם שלושים.....
קכא	יוצא לדרך קרובה.....
קכא	דין יוצא לדרך בזמנינו.....
קכא	משאיר בני ביתו בביתו.....
קכב	אם לא בדק.....
קכג	בחורים השבים לביתם.....
קכד	מי שאין השעה מספקת לו לגמור כל הבדיקה בליל י"ד.....
קכד	היוצא לפני י"ג לענין בדיקת חמץ.....

הכנה לבדיקת חמוץ	קכה
מוסר נאה בדברי הרמ"א מספר עבודת ישראל	קכה
לגרר הכתלים והכסאות	קכה
בדיקת ספרים	קכו
בענין החומרות בפסח	קכו
ישראל קדושים שמחמירים על עצמם	קכז
שבת הגדול	קל
שבת הגדול על שם הנס	קל
בדיקת חמוץ	קלא
זמן הבדיקה	קלא
זמן הבדיקה לכתחילה בתחילת אור ל"ד	קלא
אין בודקין ביום י"ג	קלא
עבר ובדק ביום י"ג לאור הנר	קלא
לכתחילה אין לבדוק ביום י"ג אפילו לאור אכסדרה	קלב
לא בדק אור ל"ד	קלב
בדיקה ביום י"ד לאור הנר	קלב
בדיקה ביום י"ד לאור אכסדרה	קלב
הבודק כנגד חלון פתוח	קלב
לא בדק קודם הפסח	קלב
קודם בדיקה	קלג
מחצי שעה קודם צאת הכוכבים	קלג
לימוד תורה	קלג
הלכות פסוקות	קלד
מזמן צאת הכוכבים:	קלד
לימוד הלכות השייכים לבדיקה	קלה
להמשיך ללמוד	קלה
לפסוק הלכה	קלה
תפילת מעריב אימת?	קלה
סדר הבדיקה	קלו
טעם חובת בדיקת חמוץ	קלו

מנהג נטילת ידים קודם הבדיקה	קלז
מנהג נטילת נוצה בשעת הבדיקה	קלז
דיני הנר	קלז
מה חייב בביעור	קלח
ברכת הבדיקה	קלח
ברכת על ביעור חמץ	קלח
הטעם שאין מברכין שהחינו על הביעור	קלח
שכח ולא בירך בתחילת הבדיקה	קלט
שכח לברך וסיים הבדיקה אך עדיין לא ביטל	קלט
לא בירך בשעת הבדיקה האם מברכין על השריפה?	קלט
איסור שיחה בשעת הבדיקה	קמ
דין שיחה בין ברכה לבדיקה	קמ
דין שיחה 'באמצע' הבדיקה	קמ
מנהג הנחת פתיתי חמץ	קמ
מנהג הנחת פתיתין	קמ
'עשרה' פתיתים	קמא
זהירות בענין הפתיתים	קמא
גודל הפתיתים כל אחד וכולם יחד	קמב
אופן הבדיקה	קמג
לימוד זכות בזה	קמג
בשם השערי תשובה	קמג
עפ"י דברי הדעת קדושים	קמג
עפ"י דברי שו"ת עמק הלכה	קמג
עפ"י דברי הגהת חכמת שלמה	קמד
זהירות מחמץ בשעת ולאחר הבדיקה	קמד
לבדוק כמה בתים	קמה
בדיקת כמה בתים בברכה אחת	קמה
דין מי שבדק בית שני ע"י שליח	קמה
בדיקה ע"י שליח	קמה
דין שליח הבודק לבדו	קמו

קמו	.....	דין שליח המסייע בבדיקה
קמו	.....	לא שמע השליח הברכה לא יברך לבדו
קמו	.....	בעל הבית שבא לבדוק במקום השליח באמצע הבדיקה
קמו	.....	בדיקת הכיסים
קמח	.....	מכירה לגוי
קמח	.....	חיוב בדיקה למי שמוכר חמצו
קמט	.....	מכירת חמץ לנוסע למקום שהשעות אחרות
קנ	.....	מצות ביעור
קנב	.....	חמץ שאין צריך לבערו
קנב	.....	דינים שונים השייכים לערב פסח
קנה	.....	איסור עשיית מלאכה בער"פ
קנו	.....	תענית בכורים
קנה	.....	כלי חמץ בפסח
קס	.....	השתמש בכלי חמץ בפסח
קסא	.....	מצא חמץ בפסח
קסא	.....	חמץ לאחר הפסח
קסב	.....	הכנת הסדר
קסב	.....	מצה
קסג	.....	מרור
קסג	.....	חרסת
קסד	.....	כרפס
קסד	.....	מי מלח
קסד	.....	בשר
קסד	.....	ביצה
קסה	.....	דיני ליל הסדר
קסה	.....	דיני ד' כוסות
קסו	.....	דיני הסיבה
קסז	.....	דיני כרפס
קסז	.....	דיני אכילת מצה

דיני אכילת מצה לזקן ולחולה	קסט
דיני מרור	קסט
דיני כורך	קע
דיני אפיקומן	קע
מצה מטוגנת - ברכתה	קעא
סדר בדיקת חמץ	קעב
יש הנוהגים לומר קודם הבדיקה	קעב
כששליח מבטל, אומר:	קעב
סדר שריפת חמץ	קעג
יש נוהגים לומר קודם שריפת חמץ:	קעג
אחר שריפת חמץ, יבטלנו בלבנו, ויאמר:	קעג
מספר "עבודת הקודש"	קעג
סדר הפרשת חלה ודיניה	קעה
ברכת הפרשת חלה	קעז
הלכות עירובי תבשילין	קעה
סדר עירוב תבשילין	קעה
סדר אמירת קרבן פסח	קפ
סגולה גדולה ונפלאה	קפג
מכתב מהגה"ק איש אלקים ר' שמשון מאוסטאפאליע זצוק"ל	קפג

דרשת שבת הגדול

שזכינו לשמוע מאת רב ביהמ"ד 'קול רינה' – הורודונקא
שבת הגדול תשס"ו

מנחת יהודה כשנים קדמוניות – של משה

בפרשת השבוע [ויקרא ז, לז] על הפסוק "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה וגו'". מביא בילקוט שמעוני מדרש נפלא, 'רב ברכי' ורבי חנן בשם רבי עזרי' משל למלך שהיו לו שני מגרסיין (טנחיס) ועשה לו הראשון תבשיל ואכלו וערב לו, והשני וערב לו, ואין אנו יודעין איזה ערב לו יותר אלא ממה שמצוה את השני עשה לי כתבשיל הזה, אנו יודעין שהשני ערב לו יותר. כך הקריב נח קרבן וערב לו שנאמר [בראשית ז] "וירח ה' את ריח הניחוח", והקריבו ישראל קרבן שנאמר [במדבר כה] "תשמרו להקריב לי במועדו", ואין אנו יודעין איזה ערב לו יותר, אלא ממה שצוה את משה ואמר לי "זאת תורת העולה היא העולה" אנו יודעין שזה ערב לו יותר, שנאמר [בהפטר-ה-מלאכי ג' ד'] "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם - כימי נח הה"ד [ישעיה נג] "כי מי נח זאת לי וגו'", "וכשנים קדמוניות" - כשני הבל שלא היתה עבודת אלילים בעולם.

ובמשקל ראשון דברי המדרש אינם מובנים, שהרי רוצים להביא רא' שקרבנם של משה ובני ישראל חביב יותר משל נח, ומביא ראיה שקרבנו של נח חביב, אין זה אלא רא' לכתור ששל נח חביב לפני המקום יותר משל משה, וצריך ביאור.

וערבה לה' – וקרבתני אליכם למשפט

הנה הפסוק הנ"ל שמוכא במדרש הוא הפסוק הראשון בהפטרת השבוע [מלאכי ג' ד'] "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים וגו'", ולאחר זה כתוב "וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר וגו'", וגם בזה יש לבאר השייכות

ק"ב קול דרשת שבת הגדול רינה

בין הפסוקים, ולהלן כתוב "זכרו תורת משה עבדי אשר ציויתי וגו'" ויש לבאר למה לא נכתב קודם לכן.

כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה וכו'

והנה בסוף מנחות (דף ק"ט ע"א) איתא 'אמר ר"ל מאי דכתיב (ויקרא ז, לו) "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם", כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם, אמר רבא האי 'לעולה ולמנחה' 'עולה ומנחה' מבעי לי, אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם. א"ר יצחק וכו' כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם'. ויש להבין אליבא דרבא דס"ל דמי שעוסק בתורה אינו צריך לא חטאת ולא אשם, וכי מה שייכות יש למי שעוסק בהלכות פסח וכדו' להבאת קרבן חטאת אשם וכו'.

וכדי ליישב כל הנ"ל נקדים לכאן סוגיא מעניינא דיומא בהלכות ביעור חמין.

ביטול בלב

איתא בגמרא פסחים (ו ע"ב) 'א"ר יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל', ומסקינן שם מאי טעמא, 'אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה', ומשמע דלאחר שביטל, אף אם ימצא בתוך הפסח גלוסקא יפה לא עבר בבל יראה ובל ימצא, ולכאורה זהו דבר שלא מציינו דוגמתו בכל התורה, שאף שנמצא ברשותו, כיון שביטל בליבו אינו עובר.

מזדריגות בקרבנות

וכדי לבאר כל הנ"ל נביא מה שכתב בספר העקרים (מלמד ג' פרק ט"ו, מונח בספר שזט הלוי שער מ"ז) בביאור מחלוקתם של קין והבל, שלכאורה יש להבין מה היה חטאו של קין שהביא מפרי האדמה עד כדי כך שלא

קול דרשת שבת הגדול רינה קיג

נתקבל קרבנו, הרי עיקר עסקו היה בעבודת האדמה ובוה הצליח, ולכן הביא קרבן מפרות האדמה. ומה חמא כ"כ שלא נתקבל קרבנו. ובאר שם בספר העקרים, דהנה קין בראותו את אדם טורח כל ימיו בעבודת האדמה ואוכל מן הצמחים היתה שיטתו שאין לאדם מעלה על הבהמה אלא בכך שהאדם בכחו לזרוע ולנטוע צמחים משא"כ הבהמה, אבל מלבד זה האדם והבהמה שווים, ולכן הביא קרבן לקב"ה מן הצמחים לשבח לה' על היתרון שיש לאדם. וזה היה עיקר חמאו שהראה שאין לאדם יתרון על הבע"ח. אמנם הכל הבין יותר מכך, שיש לאדם מעלה על הבהמות בעצם, והכיר כח האדם השולט על הבהמות, אך עדיין לא בשלמות, שלא הכיר ביתרון האדם שיש בו שכל הנבדל שכל אלוקי. אמנם שת, הוא הכיר בשכל האלוקי שיש באדם ושבוה עיקר מעלתו ויתרונו על הבהמה, וע"ש שמאריך בזה, שיש בכל דור אנשים ירודים כקין, ויש כהבל, ויש שדרגתם כמדריגת שת. והנה נח הקריב קרבנו במדריגת שת, שנתן לו הקב"ה השכל וההכרה להבדיל בין האדם שיש בו שכל אלוקי לבין הבהמה, וע"כ כתיב בו "וירח ה' את ריח הניחוח".

אמנם עדיין אין זה תכלית מדריגת ההקרבה, שמדריגת הקרבנות של ישראל גדולה מכולם, וכנרמז בש"ס (זכמים קט"ז ע"א) 'עורי צפון ובואי תימן, עורי גויים שמביאים עולות הנשחטים בצפון ויבואו ישראל הם המביאים קרבנות הנשחטים בדרום'. ומבואר בכ"מ שעכו"ם יכולים להביא רק עולות שכולו כליל, שאינם יכולים לעבוד את השי"ת עם הגשמיזת יחד, אלא אם פורשים לגמרי מעוה"ז, ואף אז אינם מבטלים אלא את גופם בלבד אבל לא את מחשבתם, אבל ישראל שעמדו על הר סיני ופסקה זוהמתן ביכולתן לבטל אף רוחן ומחשבתן, וזה בחינת קרבן עולה של בני ישראל, לבטל מחשבתן ורוחן וכל המחשבות הרעות ושיהיה המחשבה בלתי לה' לבדו.

חמץ – שאור שבעיסה

היוצא לנו מזה, שלעם בני ישראל יש כח מיוחד, שביכולתם לבטל כל המחשבות שאינם טובות, וע"י שהאדם מבטל המחשבות שאינם

קיד קול דרשת שבת הגדול רינה

חשובות הרי הוא מתעלה. ועי"ז יבואר ענין מה שע"י הביטול בלב בלבד הרי החמץ כמי שאינו, לפי שהחמץ נמשל ל"יצה"ר כנודע, וכמו שמצינו בכמה וכמה הלכות בדיני חמץ שמחמירים יותר משאר איסורין שבתורה כמבואר בהלכות פסח באריכות, ואפילו משהו אוסר, אף על פי שבשאר איסורין בטל בשישים, ומקפידים לבדוק גם על פחות מכשיעור, וכמבואר בראשונים דלפי שהחמץ הוא מרמז על היצר הרע שיורד ומסית, כדאיתא 'מי מעכב - שאור שבעיסה מעכב', שהשאור שבעיסה מעכב לנו לעשות רצון אבינו שבשמים בתכלית השלימות, ולכן החמירו כולי האי משום חומרא דחמץ, שכיון וה'שאור' זה היצר הרע המפריע לנו לעבודתו יתברך שמו, חייבים להתרחק ממנו ומכל הדומה לו בתכלית הריחוק, ולהשביתו בכל אופן בין במשהו בין בתערובות, ואין סומכים בזה על שום רוב או חזקה, אלא מבערים הרע לגמרי ללא פשרה כלל וכלל.

וכך קבעו בנוסח שאומרים לאחר הביעור, 'כשם שזכינו וכו' כך נזכה לבער החמץ שבלב', וזהו העבודה שלנו בימים לנקות עצמנו ולטהר נפשנו לגמרי מכל פגם שיהי', שלא יהי' לנו שום שייכות לכל שאור וחמץ כלל וכלל, רק לדבק נפשנו להשי"ת ולעשות רצונו בלבב שלם. ומשום זה, כמו שיש לבני"י כח מיוחד לבטל החמץ שבלב, כמו כן יש להם כח ע"י הביטול לבטל החמץ שהוא בעין.

וכדוגמתו מצינו ברמב"ם סוף הלכות מקוואות, שכתב שהטהרה במקוה אינה אלא חוק, שהרי אין הטומאה לכלוך שאפשר לנקות על ידי הכנסה למים והעברת הכלוך, שהטומאה הוא דבר פנימי שבנפש וכו', אלא העיקר לטהר מחשבתו של אדם וכו', ובוה מבואר מה דאיתא 'הבודק צריך שיבטל', שזה הוא העיקר שיבטל כל שמץ פסול וכל מה שהיצר מפתהו, שהזמן גרמא להחליט בכל הלב ומח 'לא אחר' - אין לי כל קשר לשאור ולכל דבר המחמיץ ואני משבית את זה לגמרי מרשותי במחשבה דיבור ובמעשה, ובוה נאמר לבוראנו בפה מלא 'אין לי שייכות לזה, אני בן למלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה, והקב"ה נתן ונותן לי טובה ושפע, ובשום

קול דרשת שבת הגדול רינה קמו

אופן לא אעשה שום דבר שאין אני במוח שהוא רצונך, ואעשה כל רצונך בשלימות, לעשות לך נחת רוח'.

הבנת הדברים

והשתא דאתינא להכי מוכן בפשטות דברי המדרש וההפמרה, שודאי קרבנו של משה היה המעולה שבכולם וערב לפניו יותר משל נח, אלא שגם בקרבנם של נח והבל היה ג"כ מעלה כל שהיא, ואף ערב לפניו במשהוא.

ובזה יבואר נמי סדר הפסוקים בהפמרה, דכתיב "וערבה לה' וגו' כימי עולם" - כימי נח, אמנם עדיין אינו במדריגה של ביטול המחשבה ועדיין לא נתקנו לגמרי, ולכן כתיב אח"כ "והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים וגו'" שעדיין לא מיהרו מחשבתם לגמרי, וזה דכתיב שם להלן "זכרו תורת משה עבדי", לבוא למדריגת קרבנו של משה שהוא ביטול המחשבה והפנימיות להיות בלתי לה' לבדו, שהוא המדריגה היותר גבוהה בקרבנות.

וזזהו ביאור דברי רבא, שהרי המעלה הגדולה בקרבנות היינו היתרון בשאר קרבנות שאינם כליל, ויש בהם גם מצות אכילה, והיינו שעם כל הגשמיות ועיני עולם הזה מעלים הכל לקדושה, ולכן גם העוסק בתורה שמנתק עצמו מהבלי עולם הזה להשתעשע בדברי תלמוד תורתך, ומתעלה מן העולם המושך לרע ומטיל עצמו לים התלמוד, לעסוק בתורה, הרי זה נחת רוח למקום כאילו הקריב כל הקרבנות, שנכלל בזה כל המעלות.

* * *

קדושת ליל התקדש חג

שמעתי מיהודי זקן שזכה לשמוע מהק' הישמה ישראל, שמי שאינו מאמין באמונה שלימה שבליל הסדר אפשר להתהפך ולעשות כברי' חדשה, הוא הרשע של ההגדה שעליו אמרו 'הקהה את שיניו', שזהו קושיותו

קפז קול דרשת שבת הגדול רינה

'מה העבודה הזאת לכם', שאינו מאמין שיש בזה מטרה ותכלית ויכול להגיע למדרגות גדולות ולהטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה, להיות כברי' חדשה ממש.

פשוטי עם בלילה הזה

ובזה יש לכאר מה ששמענו מספרים על גדולי עולם שכאו לראות סדרים של פשוטי עם, שבלילה הזה כולם צדיקים ונהפכים להיות כאדם חדש ממש.

ואין לשער ואין לתאר כמה הפליגו צדיקי עולם על סדרים של פשוטי עם, שאמרו שסדרים של אלו היו גדולים משלהם, ועשו יותר נחת רוח לפניו יתברך מכל היחודים ומדריגות גדולות שהיה להם.

הסדר הקצר שהצליח ביותר

אין כאן המקום להאריך בסיפורים, אבל סיפור מעט הכמות אך רב האיכות הלימוד לא אמנע מלהביע. רבי אהרן קרלינער המכונה 'רבי אהרן הגדול' אמר לחסידיו, אכן עבר סדרי בשלום ב"ה, אך אם אתם חושבים שהסדר שלי היה יותר מרוצה לפניו משלכם, דעו לכם שהסדר של 'בערצקע' היה יותר מרוצה לפניו.

אלו היה דבריו הקדושים שיצא מפיו בקדושה, וללא כל ספק 'כל דבריו אמת וצדק' ואין בזה שום חשש שקר חס ושלום, אך כולם תמהו על זה ולא הבינו פשר הדברים, ולפלא גדול היה בעיניהם.

ומעשה שהיה כך היה, אותו 'בערצקע' היה איש פשוט ביותר, היה עובד קשה כל היום להביא לחם לביתו, ולא היה מהלומדים או מהרבנים.

לפני פסח כמו בכל בית יהודי אז התחילו הכנות רבות, לא היה אפשרות לקנות כל צרכי החג בקל אלא כל דבר היה טירחא גדולה ביותר, המצות והיין וכן כל פרט ופרט, גם לכסות מקומות שיתכן יש בליעות חמץ

קול דרשת שבת הגדול רינה קיז

לא היה היכולת בידו, אלא היה הולך ומודד עצים לפי המידה ומשתמש בהם לכסות אותם המקומות.

וכן נהג 'בערצקע' בעצמו כל שנה לעשות עין גדול לכסות כל השלחן שאוכלים עליו לצאת כל הדעות, אך בשנה זה היה אחרת מכל שנה שלא הצליח לעשות מידתו בדיוק כגודל השולחן, רק היה קצת יותר גדול, אך לא מנע עצמו מלהכין עלי' כל צרכי הסדר מבעוד יום והלך להתפלל.

בינתיים כאשר 'בערצקע' עמד והתפלל, אשתו גמרה את כל ההכנות האחרונים להסדר, ובלי כוונה רחפה העין מעל השלחן וכל השלחן נפל, והבית נהפך מאורה לאפילה, ומשמחה לאבל.

'בערצקע' הגיע הביתה והיה מוכן מיד לומר קידוש, אך כאשר נכנס לביתו אשר במקום להיות מלא אורה וכו' היה הכל חשוך, קרא לאשתו ולא ענתה לו, ולא ידע מה לעשות, וכאשר מצא את אשתו ושאל אותה פשר הדברים התחילה לצעוק עליו, אתה אשם, אתה אינך יודע למדוד, השלחן היה מדי גדול וכל העבודה שלי היה לריק, במקום לענות לה ולהתווכח אמרה לה בערצקע, 'נכון, נכון, אני אשם, אני מבקש סליחה ממך, אני מתחרט ובפעם הבאה אדויק יותר' וכן נשאר ללא מצה וללא מרור וללא כלום, והלך לחפש בכל העיר למצוא מצה ויין וכו', וכל הזמן היה מפיים את אשתו, ואומר לה 'אני אשם, הכל בגללי, שלא מדדתי טוב' ומבקש ממנה סליחה שתמחול לו, וכך ממש לפנות בוקר ישב רבי בערצקי לאכול הסדר.

ליל הסדר – להכניס אמונה חזקה לנו ולבנינו

ועל סדר זה אמר רבי אהרן קרלינר שהיה יותר חשוב בשמים משלנו, ולמה, מפני שמטרת ליל התקדש חג היא ענין האמונה, ומי שמאמין בכל דבר שהוא מהשי"ת, אינו כועס על אף אחד אף פעם, שהרי חושב

לעצמו כך רצה הקדוש ב"ה והוא רק השליח, ולמה לכעוס עליו. ולכן זכה לעשות נחת רוח לפניו.

* * *

מדריגות – האופן להגיע לזה

בתפארת שלמה כתב על הפסוק "משכו וקחו לכם צאן", שפרש"י 'מי שיש לו יקח משלו ומי שאין לו יקח מן השוק', ובדרך הפשט דברי רש"י צריכים ביאור, וכי רש"י בא ליתן עצות למי שצריך צאן שילך לשוק, ומה בא להשמיענו. אלא מבאר התפארת שלמה שיש כאן בדברי רש"י סוד גדול, שתורה ציוה לנו ליקח צאן של מצוה, יש בזה רמז, שיקח כל אחד "צאן" של מצוה היינו יחוד שם הוי' ואדנ' גמטריא צ"א, ונ' הרמז לנ' שערי בינה, וזה ציווי לכל ישראל ליקח, ועל זה מבאר רש"י מי שיש לו מדריגות אלו יקח משלו, ומי שאין לו יקח מן השוק, ופירוש 'יקח מן השוק' היינו שנלמד איך להגיע לדבר שצריכים, שהרי אדם בעיסקו לפעמים כאשר צריך לבצע דבר שלפי דעתו יהי' לו רווח גדול מזה, יעשה כל מצדקי להגיע לזה, ולא יישן ולא יאכל עד שיגיע למטרתו שחשובה לו מאוד, ואותו הדבר יעשה כל מי שעדיין לא הגיע למדריגות אלו, שלא יותר על זה רק יעשה כל מצדקי להגיע למדריגות גדולות אלו.

זהלא אמרו אל תמנע טוב מבעליו, לכן אעתיק בזה לשונו המהור, דברים כהווייתן שהם בוערים כלפידים:

משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם פרש"י מי שיש לו יקח משלו ואם לא יקח מן השוק, והדבר תמוה מי לא ידע כמו אלה שאם אין לו צריך לקנות מהשוק.

אכן הדבר יבואר עפ"י הידוע שכנ"י נקראים צא"ן קדשים. צ"א הוא היחוד הוי' אדנ"י גימ' אמן נ' הוא רומז לחמשים שערי בינה. וזהו צאן פי' משכו מעולם הזקנה ג"ר לעולם העשי'. ומי שהוא במדרגה העליונה אינו צריך רק משיכה בעלמא כמו בדבר שהוא שלו.

קול דרשת שבת הגדול רינה קימ

אך מי שאינו במדרגה זו צריך ליקח מן השוק לשון קיחה. ויקח ראי' מבעלי מו"מ שהם משכימים ומעריבים במקח וממכר ואוהב כסף לא ישבע כסף הגם כי הכל הבל ומכ"ש בעניני העבדות הבורא שצריך לזרז ולהשכים לעמוד על משמרתו יומם ולילה. ולזה מזהיר הכתוב לבל יפול ברעתו להתיאש בעבודתו מחמת שרואה שהיציצה"ר מתגבר כנגדו ומסיתו להדיחו ח"ו כי בכוחו להפוך הכל לטובה ודבר זה יקח ראי' מאותו החשקות שיש לו בעניני עוה"ז ובאותו החשק יעשה המצות בשמחה וטוב לבב. וכאשר יגיע תור וזמן מצות אכילת מצה וכדומה ישמה ויגל כמוצא שלל רב.

וזה י"ל פי' הברייתא רשב"ג אומר הצרי אינו אלא שרף. הצרי אותיות היצר אינו אלא שרף. פי' שהוא נברא לזה הענין כנ"ל להביא התלהבות בלבו של אדם להיות בווער בקרבו כאש לוהט אם יזכה לעשות איזו מצוה מן המצות ואל יתעצל ויתעצב אל לבו ח"ו כי זהו עצת היצר להפילו ברשת רק יתחזק ויתאמץ לעשות המצוה בשמחה והרחבה בלב ונפש חפיצה אכי"ר.

כל תגמולוהו עלי

והאמת שאין האדם יודע עד כמה צריך ליתן שבה והודי' לפניו יתברך על כל דבר ממש, ולהרגיש שהקב"ה משפיע לנו ברוב רחמיו וחסדיו שפע ברכות, ומי מדבר בכלל על אדם שזכה לגדל בנים שהולכים בעקבי הצאן בדרך ישראל סבא, בודאי בודאי כמה גדולה חובתו להודות לה' על זה, שבדור הזה שהיצר אינו מניח לנו לחנך יוצאי חלצינו בניקל ומכביד עלינו המשא, ובכל זאת רואים בס"ד ילדים מאירים, וזוכים אלו שזוכים לישיב עם ילדיהן ולהשתעשע איתם ולרוות מהם נחת, הרי זה חסד גדול מאוד.

וזה"ר שנזכה עוד השנה לשמוע שופר של משיח, ולאכול מן הזבחים ומן הפסחים, והשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם. ונזכה לגאולה השלמה בכיאת גואל צדק במהרה בימנו אמן.

שלושים יום קודם לחג

היוצא לדרך קודם ותוך שלושים

זהירות יתירה מחמץ תוך שלושים

שואלין ודורשין בהלכות הפסח שלושים יום קודם לפסח [שו"ע סי' תכ"ט], ולכן כל שלושים יום צריך לעיין בכל דבר שעושה שלא ישאר בו חמץ באופן שלא יוכל להסירו בנקל. [משנה ברורה סוס"י תל"ו].

היוצא תוך שלושים

ולכן המפרש והיוצא בשיירא תוך שלושים יום צריך לבדוק, שכבר חל עליו חיוב בדיקה קודם שיצא אפילו באופן שלא יחזור עד אחר פסח ויבדוק לאור הנר, (ואין צורך להצניע י' פתיחים) בלילה שלפני יצאתו ללא ברכה, (שולחן ערוך סימן תל"ו, סעיף א, ובביאור הגר"א מבאור הטעם, משום דנוסח הברכה מבכזין על ביעור חמץ, ואם כן רק באור ל"ד מבכזן על ביעור חמץ לפי שמה שהוא מולא בבדיקה הוא מצניע לבערו למחר ונמצא דהבדיקה היא תחילת הביעור. משא"כ כשבדק קודם אור ל"ד, שאינו מצער החמץ אלא מפנהו מבית זה לכן אינו יכול לזכך על הבדיקה לחוד על ביעור חמץ. וע"ע בבית"ל ד"ה ולא יבדך שגשאר בזה בל"ע למעשה. ובשוע"ה אות א כתב שבכל אופן לא יבדך על הבדיקה קודם זמנה). וכן יבטל למחר. את החמץ רשאי לקחתו עמו או לשורפו מיד, וישאיר הבית נקי מחמץ לחלוטין. (תלו מ"ב ג. שועה"ר תלו א).

אם שכח או לא ידע שצריך לבדוק את ביתו, ולחזור כעת לביתו לבדוק - או למנות שליח שיבדוק במקומו, כרוך במרחק מרובה, וכגון: שהוא במדינה אחרת או בעיר אחרת וכל כיו"ב, ימכור את כל דירתו לגוי, ומצות בדיקה יקיים במקום שהוא שם בליל י"ד. (פוסקים, עיין פסקי תשובות תלו א, 8).

קול שלושים יום קודם לחג **רינה** **קבא**

היוצא קודם שלושים

וביוצא קודם שלושים, אם אין דעתו לחזור עד אחר הפסח אין צריך לברוק, (לפי שאז עדיין אין שאלים בהלכות הפסח). ואם דעתו לחזור קודם הפסח, חייב לברוק אפילו כשיוצא קודם שלושים יום, כשיוצא לדרך רחוקה, דחיישינן שמא ישתאה. (מפני שרגילות הוא להזדמן להס כמה סיבות וענינים בדרכו ויש לחוש שמא ישתאה הרבה, ולא יחזור עד ערב פסח סמוך לחשיכה, ולא יהי לו פנאי לבער קודם יום טוב' – שולחן ערוך הרב, אות י').

ואם לאחר שיצא נזכר שנשאר חמץ בביתו יש מחמירים שיחזיר לבערו, ויש מקילים (משנה ברורה).

יוצא לדרך קרובה

ואם יוצא לדרך קרובה, אפילו בתוך שלושים יום לא חיישינן, (וכתב המ"א: זמנל מקום הכל לפי הענין, ולפעמים אפילו בדרכ קרובה אם מגביל זמן ביאתו בזמנוס קרוב לזמן הבדיקה חיישינן שמא ישתאה, ולכך לבדוק מקודם. ויש מתירים במקום קרוב גם כאשר מאחר חזרתו, – ט"ז, בגדי ישע, והגר"ז).

דין יוצא לדרך בזמנינו

ולמעשה 'יש לדון לפי קירוב וריחוק המקום' [משנה ברורה סי' תל"ו ס"ק ט', על פי המקור חיים]. ולכן בזמנינו שכל העולם נחשב כקרוב כיון שנוסעים על ידי 'ערעפלאן', לכן לא ראינו שמקפידים על זה. (וכעין זה מצינו בסימן רמ"ט במשנה ברורה ס"ק א' לענין נסיעה בערב שבת).

ואם דעתו לחזור בתוך הפסח בודאי חייב בדיקה וביטול בלילה קודם יציאתו.

משאיר בני ביתו בביתו

ואם מניח בביתו אשתו וב"ב הגדולים שיש בהם דעת ויכולים לברוק, אין צריך לברוק כלום קודם יציאתו, אלא יזהיר לאחד מהם שיברוק ויבטל

קבב קול שלושים יום קודם לחג רינה

החמץ כשיגיע הזמן, ונכון הדבר שיבטל גם הוא בעצמו במקום שהוא כשמגיע זמן הביטול (מ"ב סימן תלו ס"ק ג).

אם לא בדק

אם לא קיים מצות בדיקה (כגון שיואל קודם שלושים ואין דעתו לחזור, וכדומה), אם יש לו אכסניה לו בלבד כגון שנמצא בדירה או בחדר משלו או שכר חדר במלון - בודק שם חמצו בליל י"ד בברכה. (שו"ת מהרש"ס ח"ג סי' ללא).

אין לו אכסניה משלו והוא אורח בבית בעל הבית, אך שם בבית בעל הבית יש לו חמץ שלו, שהוא קונה לבדו אוכל עבדו ועבדו משפחתו וכדו' - בודק שם חמצו ומקיים בזה מצות בדיקה וביעור. (תלו מ"ב כח. שועה"ר טו).

כמו כן יכול לעשות את הבעל הבית לשלוחו לבדוק חמצו ויוצא בזה ידי חובתו בבדיקת בעל הבית המאכסנו, דשלוחו של אדם כמותו. (תלו מ"ב כח. שועה"ר טו).

אין לו כלל חמץ שלו וכגון שהוא סמוך לגמרי על שולחן בעל הבית, יקנה חמץ לעצמו או שיקנה לו הבעה"ב חמץ, והוא יחלקו לי' פתיתים ויצניען ובודק החמץ בחדרו, ואם אין לו חדר הוא חוזר ומקבצן מכל המקומות שהטמינם בהם ומקיים בזה מצות בדיקה וביעור חמץ. (כיון שנתחייב כבר בבדיקה, שהלא היה לו חמץ בביתו ולא בדק, אינו יכול להפקיע עצמו מחיוב זה, ומחוייב לעשות כנ"ל. וספיר דמי למעבד הכי, כיון שחמץ זה אחר שקנאו שלו הוא, והוא עובר עליו צבל יראה, נמלא דעליו מוטל החיוב לבערו, וכיון שעיקר הבדיקה הוא לקבץ את חמצו ולהכינו לביעור למחרתו, ע"כ יעשה כהענה הנ"ל. וע"ע בלשון שועה"ר תלב ח "כיון שאין החמץ שלהם" משמע מלשוננו דבחמץ שלהם חייבים בבדיקה אף שהם סמוכים על שולחן בעה"ב, וכ"מ בלשוננו סי' תלו כ עיי"ש).

הנמצא בבית אחרים ביום י"ד, ולא קיים מצות בדיקה מפני שמכר כל חמצו לגוי לפני י"ד, או מפני שיצא מביתו לפני י"ד ולא ידע או שבה מחובת בדיקה, ועכשיו שנזכר מכר לגוי את כל חמצו שיש לו בביתו,

קול שלוש יום קודם לחג רינה קבג

אם יש עמו במקום שהוא עכשיו כזית חמין שהוא שלו, יכול לקיים מצות ביעור חמין בברכה. (עיין בסי' תלז מ"ב ס"ק ד דנחלקו האחרונים בלא בכך בשעת הבדיקה אם יש לו לכרך למחרת בשעת הביעור, לדעת שו"ע"ר תלז ה, דלא יכרך. והמ"ב שם בס"ק ד לדד להמנכך יש לו על מי לסמוך. מיהו זה דוקא כשדק בלילה וטרפו ביום, כהא נחלקו, כיון דאין הברכה עובר לעשייתו, אבל במלא חמין שלא היה נכלל בבדיקה ובביטול כו"ע מודו לרביך לכרך, וכ"ה להדיא בסי' תלז מ"ב ס"ק ה, ובשו"ע"ר תמו א.)

אין להמצא בפסח בבית או בחדר שידוע שלא ניקוהו וברקוהו מחמין. ובשעת הצורך אם אין לו אכסניה אחרת הברוקה מחמין, יכנס שם ויבדוק הבית. (הטעם בזה: דחיישינן שימצא חמין ויבוא לאוכלו, וזהו עיקר סיבת הבדיקה כמבואר בסי' תלז מ"ב ס"ק ב. וע"ע פסקי תשובות תלז א, דאיכא אף חיוב ברכה), לכתחילה יבדוק בלילה לאור הנר, ואם נכנס ביום יבדוק ביום מיד עם כניסתו. (תלז ס"א).

בחורים השבים לביתם

בחורי ישיבות השבים לביתם, ובמשך השנה אינם נוהרים שלא להכניס חמין לחדרם בשישיבה, או, אף שבפסח אינם בשישיבה, אפ"ה חל עליהם חובת בדיקה וצריכים לבדוק חדריהם לפני שנוסעים לביתם. (תלז א. מ"ב ג. שו"ע"ר תלז א. וע"ע שו"ע סי' תמ, ד).

בחור שנמצא בליל י"ד בשישיבה יבדוק חדרו בברכה. אם בליל י"ד כבר אינו בשישיבה, יבדוק בלא ברכה בלילה האחרון של הזמן טרם נסעתו לביתו, וינהג כהאמור לעיל בדין הנוסע מביתו, לאור הנר בלי ברכה. (עפ"י האמור לעיל, וכ"ה בדינים והנהגות מהחזו"א פי"ז סי"ח).

אם לא בדק בשישיבה, נתחייב כבר בחיוב בדיקה וביעור ואינו יכול להפקיע עצמו ויעשה כנ"ל.

קבד קול שלושים יום קודם לחג רינה

מי שאין השעה מספקת לו לגמור כל הבדיקה בליל י"ד

עצה למי שאין השעה מספקת לו לגמור כל הבדיקה בליל י"ד, שיקדים לבדוק לאור הנר כמה לילות קודם לכן, דגם בזה מקיימים מצוות בדיקה, ויזהר שלא להכניס שוב חמץ במקומות שבדק. ויש שכתבו למנוע מזה שהרי מפסיד הברכה. (סע"ז סי' תל"ג סק"ה),

אבל יכול לבדוק לכתחילה באחד מלילות השנה, אלא שישיר הדר אחד שאינו בדוק כדי שיוכל לברך עליו, ועי"ז לא יפסיד הברכה. (שו"ע הרב ז, ובשער הליון ע"ס ס"ק נו מביא מתרומת הדשן ע"ג מי שצדק ביתו ביום י"ג יצדק שוב בליל י"ד שלא לחלק בין בית לבית, ולפי זה די שיצדק חדר אחד, אבל אינו כריך לבדוק שוב את כל ביתו. אך מהמ"א משמע שריך לבדוק שוב כל הבית. ועיין בפרי מגדים ע"ש אכנהם א.).

היוצא לפני י"ג לענין בדיקת חמץ

ויש להסתפק במי שיוצא לדרך לפני ליל י"ג דאז חל חיוב הבדיקה בלילה לפני שיוצא לדרך, דלכאורה יש לו למכור החמץ קודם שיוצא לדרך (לפי מה שכתב המשנה ברורה סוס"י תלו). אמנם לא שמענו שנוהרין בזה.

ומי שרוצה להחמיר על עצמו בזה, או שיעשה המכירה קודם שיצא לדרך. או יכול לעשות שליח לבדוק חמצו בליל י"ד, (וכמבואר בסי' תל"ז ס"א שיכול ללכת לדרך ולעשות שליח) ולהתנות עם השליח שאם ימכרונו ביום י"ג לא יצטרך לעשות הבדיקה. מיהו המכירה ביום י"ג יהיה רק על ביתו כאן ולא על כל חמצו, כדי שישאר לו חמץ לבדוק בליל י"ד כדברי החתם סופר שמחוייב שיהי' לו חדר לקיים בו המצוה. ואם לאו, יקח ממישהו חמץ אחרי זמן המכירה, כדי שיהא יכול לברך.

הכנה לבדיקת חמץ

המנהג לכבד כל הבית והחדרים ביום י"ג, כדי שיוכלו לעשות הבדיקה
בדין בליל י"ד (משנה ברכה, ס"ק מו).

מוסר נאה בדברי הרמ"א מספר עבודת ישראל

"כל אדם צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה, נראה הרמז שכל אדם צריך
לפנות מחשבתו ב"ג בניסן ולעשות הכנה ב"ג כדי שיוכל לבדוק
בלילה. שאם לא יפנה מחשבתו מקודם וכשירצה לבדוק בפתע פתאום בודאי
לא יראה בעצמו שום חמץ ויאמר צדיק אני. רק צריך לפנות מחשבתו
מקודם ובודאי ימצא שם חמץ". (עבודת ישראל)

פסח הוא מיכלא דאסותא וע"ז אין דנין כלל בר"ה כדאיתא בזה"ק (פסח
ת"ס), לכן יש להזהר להחמיר מאד להנצל מחשש משהו חמץ עיי"ש,
וכזה יש לפרש הכתוב 'היום אתם יוצאים בחודש האביב' עפ"י הידוע
ד'היום' הנאמר במקרא היינו היום הידוע 'ראש השנה', וזה פירוש היום
אתם יוצאים זכאים בדין, בזכות חודש האביב, ע"י הכנת הבית לפסח
ומצוות הפסח כולם מסייעים לגמור הדין לטובה. (אמרי פנחס פסח אות כ"ג).

לגרר הכתלים והכסאות

ונהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהם חמץ, ואין ללעוג על המנהג
לומר שהיא מנהג שטות וחומרא יתירה, דיש לזה מקור בירושלמי,
דאיתא 'הטח ביתו בצק חייב לבער', (ומ"מ ראה גמורה ליכא דהתס כשטח על
הכותל כעין שטחין כטיט ליכול להתקבץ כזית במקום אחד, אבל לא כנגיעה מועטת, ד"ח).

והעניין דישראל קדושים הם ונהגו להחמיר אפילו במשהו. אך מעיקר
הדין אינו חייב לפי שאין שם חמץ כלל, ואפילו אם יש פרורים
בטלים מאליהם (מ"צ סי' תל"ד ס"ק ו).

קבו קול הכנה לבריקת חמוץ רינה

בדיקת ספרים

ועל פי זה מקילים שלא לבדוק ספרים שלפעמים משתמשים בהם בשעת סעודה שדינם כמקום שמכניסים בהם חמוץ, היות שאין בהם אלא פרורים שבמלים מאליהם, כנ"ל.

ויש מחמירים בזה מדינא שחיישינן להפוסקים שסוברים שגם פרורים צריכים לבער שלא יבוא לאכלו (עיין פרי חדש, חיי אלס סימן קי"ט אות ו', מעשה רב סימן קע"ג, חזון איש סימן קל"ג ס"ק יח) ויש מחמירים ממידת חסידות כנ"ל שישראל קדושים הם וכו', (עיין בזה בבאר היטב תמו, דברי האריז"ל של הנהר ממשהו חמוץ, ובספר דברי תורה מהודר"א ב סימן קל"ד שקאי גם על ב"י).

בענין החומרות בפסח

ה'קדושת לוי' מבארדיטשוב זי"ע ועוד גדולים וקדושים אמרו, על מה שנהגו אחינו בני ישראל לגרור קודם הפסח הספסלים והכסאות ושאר הכלים, שמכל גרירה בפני עצמה נברא מלאך מליץ טוב על בני ישראל (מעדני שמואל סי' ק"י סק ע"ב).

אצל הרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע פעם אחד רצו לעשות שלחנות חדשים ולא רצו להחליק השלחנות, וגער עליהם אמאי מחדשים דבר שאינו צריך ולא ראיתם מאדמו"ר נבג"מ, וסיפר מעשה שאחד שאל מאדמו"ר זצ"ל אמאי אין עושין שולחנות חדשים על פסח, והשיב מה יעשה הרב מבארדיטשוב שממליץ על ישראל, ואמר, רבש"ע כשיבוא השטן לקטרג אז תבא לפניך הקול שיש ממה שמגררים השלחנות מחמוץ על פסח, ויסתום אזניו עי"ש. (בית אהרן ליקוטים).

הנה ישראל קדושים הם ומחמירים על עצמם עוד חומרות כל אחד כפי קבלת אבותיו כמבואר בראשונים, (החל מהראב"ן הוצא ברא"ש פסחים פ"ג סי' ה', הרוקח סי' רמ"ז, ונפסק כן בטור ושו"ע סי' תמ"ב ס"ז נהגו לגרר הכתלים והכסאות שנענו בהם חמוץ וכ"כ הרה"ק ח"א סי' קל"ה ישראל קדושים הם וגוררין לפיכך הכתלים

קול   הכנה לבריקת חמץ   רינה   קבז

וכו, וכ"כ יוסף אומץ הקדמון זמנהגי פפד"מ אות תל"ט עמוד קנ"ז) ישראל קדושים הם ומנהגם לגרר חמץ בכל מקום שהוא אפי' מכותלים וכסאות וכיוצא, אפי' בקרקע בית החורף, ועוד יש מחמירין אפי' בשאר קרקעות, ואף שחומרות אלו גדולות הן עד מאד וכמעט לבלתי צורך, מ"מ מנהג יפה הוא לבער החמץ כל מה דאפשר עכ"ל, (וכדברים האלה נש"ע הכב סי' תמ"ב ס"ט).

ישראל קדושים שמחמירים על עצמם

ומקור קדוש לזה שישראל קדושים להחמיר בחמץ בפסח בחומרות רבות לחוש אפילו לחששות רחוקות, דברי האריז"ל (הוצא נאכל לזכרהם סי' תנ"ה ונש"ע הכב ח"ו נש"ת סי' ו') שכתב להחמיר כל החומרות בפסח.

בזה"ק (פרשת כי תאכל דף רפ"ב), 'ולמיהו שמורים ונמורים מחמץ ושאר בכל שהוא, וכל מאכלים ומשקים ומאני דפסחא כולהו נמורין ומאן דנמר לון מחמץ ושאר גופיה איהו נמיר מיצה"ר לתתא ונשמתיא לעילא' עכ"ל"ק.

וכן ידועים דברי האריז"ל (מוכא נאכל היטב ריש סימן זה), 'הנהור ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה', וכתב בשו"ת ערוגת הבשם (סי' קל"ח) דכוונת האריז"ל מהנהור ממשוהו חמץ אפי' מה שמדינא מותר עי"ש. (ועיין בדברי תורה ח"ו אות פ"ו מהגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש ז"ל שהביא את דברי הזה"ק הג"ל מקור לדברי האריז"ל הג"ל, וכן כתב זקנו הגה"ק מהרצ"א מדיעוב זי"ע בספרו הגהות מהרצ"א, ומוכיח שם שכוונת האריז"ל הגזיח ממשוהו חמץ, באכילה דווקא. ועוד עיין בזה שו"ת ערוה"ב או"ח סי' קל"ה, מחנ"א ח"ב סי' קל"ד, שו"ת חיי הלוי סי' מ"ו עיי"ש שדנין עס דברי אריז"ק קאי רק על אכילה).

ודבריו מרומזים בפסוק 'ושמרתם את המצות אל תקרא את המצות אלא את המצוות, בדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוות, שאם תזהר שלא תחמיץ את המצה שמירה מעליא כהלכות הפסח, אז תהיו בטוחים ושמרתם את המצוות לבלתי תחטאו' (דבש לפי מהחיד"א, אות ח' או"ח ח"י עיי"ש).

קב"ח קול הכנה לבריקת חמץ רינה

ובשו"ת מן השמים (סי' ע') כתב, 'שאלת על חמץ בפסח אם הלכה כדברי האומר חמץ בפסח במשהו, והשיב מצות חמץ הרי היא ראשונה שנצטוו בה ישראל כולם, וקיבלוה עליהם באהבה ובחיבה ובריעות והחמירו בכלליה ובפרטיה וכו', וכל המאריך בדקדוקיהם מאריכין לו ימיו ושנותיו, עכ"ל.

ויש שהוכיחו מכמה מקומות שאין להחמיר יותר מדאי (שו"ת זכר יהוסף סי' קל"ה, ובמעדני שמואל סי' ק"י ס"ק מ"ב מחזיק דבריו, וכתב ששמע בשם גדול וקדוש אחד שאמר להמחמירין יותר מכפי הגדר שגדרו חכמים הוא בכלל מה שאמרו חז"ל, 'כל הפורץ גדר ישכנו נחש', כי במקום שאלס הולך בדרך התורה ומחמיר במקום שאמרו חכמים להחמיר אזי מגין עליו כח דברי חז"ל והוא נשמר מן השמים מכל מכשול ח"ו המזדמן לפעמים בשגגה, אבל במקום שהאלס מחמיר ע"ע יותר מכפי הגדר והסייג שנתנו עליו חכמים א"כ הרי הוא אינו סומך א"ע על הגדר של החכמים דהא מחמיר יותר מכפי שאמרו הם א"כ טוב אין כח דברי חכמים אחרתאין לו לשמרו ממכשול ע"ש, ועיין עוד בזה במור וקליעה סי' תנ"ג, אשל אצרהם ריש סי' תמ"ז, ילקוט אוהב ישראל בחלק המנהגים, וילקוט מהרי"א בהוספות להנהגות או"י מ"ה) ויתפלל שיוכה לסיעתא דשמיא לא להיכשל במשהו חמץ חם ושלום.

ויש לעיין בזה שהרי בשו"ע וספרי קודש שאחר השו"ע מלאים בחומרות שונות וכו' ושכל המרבה בחומרות בפסח ה"ז משובח (ס' נדכת הפסח סי' ד' בפתחא זוטא סק"ג שתמה בזה על המעדני שמואל הנ"ל).

והרבי רבי בונם מפרשיסחא זי"ע אמר שהחומרות של חג הפסח אין להם שיעור שהוא כמו תכשימי כלה אשר כל המוסיף תכשימי' הרי זה משובח (שיח שרפי קודש, וכן זמי השלוח מהרה"ק מאזיבי"ה זי"ע בליקוטי ש"ס בשם רבו הרה"ק רבי בונס מפסיסחא זי"ע), והישמח משה זי"ע היה מחמיר מאוד בחג הפסח ונהג בעצמו כל חומרא שנאמרה באיזה ספר בחג הפסח (קונטרס תהילה למשה הוצא להגה"ק). הגה"ק מליסקא זי"ע הגם שבכל ימות השנה הו' בסוף ימיו מקיל מאד אבל בפסח אמר שאין חומרא בפסח (דרכי הישר והטוב במנהגי פסח) שהחומרות והזהירות הן בלי גבול עי"ש, (בני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר י' אות ז, ועי' בס' תבואות שמש על הלכות הגעלה סימן ד').

קול   הכנה לבריקת חמץ   רינה   קכט

הבעל דגל מחנה אפרים אמר, שבמדינת רוסיה נזהגים בהרבה חומרות בפסח ואינם מוצאים חן בעיניו, חוץ מחומרא אחת, שהיו מכינים מים מערב פסח על כל הפסח, אך הואיל שזקנו הבעש"ט הק' זי"ע לא נהג כן אף הוא לא הנהיג כן עיי"ש, ביאור הדבר שבפסח יש לכל אחד מסורת אבותיו בין להקל בין להחמיר, לרמוז שבזכות שלא שינו דרכי אבותם נגאלו (ע"פ סיפר הרה"ק רבי מרדכי פייביץ מהוסיאטין זי"ע נדפס בנר ישראל ח"ב עמוד כ"ט, ע"ע מה שהבאתי מהמשך חכמה).

מסופר על הרה"ק משפיווקא זי"ע, דאחרי שראה שיש דעה להחמיר (בירושלים) שחמץ בפסח אוסר במשהו אף בצונן, אמר א"כ אין לשתות שום מים בפסח דיש לחשוש דלמא טבעה בים ספינה מלאה תבואה ונאסרו כל המימות שבעולם, מה עשה, לקח בחורף חבית גדולה למאד והכין בתוכה הרבה שלג (היורד כנגע משמים) ועד הפסח יפשיר השלג בתוך החבית, ויהיו לו מים כשרים לפסח בלי שום פקפוק, והלך וסגר הוא בעצמו את החבית עם השלג שיהיה לו שמור מכל עד חג הפסח ולא תגע בו יד, ובער"פ כשפתח את החבית מצא שם "בייגעל" אחד חמץ גמור, ואז אמר שאין לו לאדם להיות "יוצא מן הכלל" ולהחמיר על עצמו יותר מכל העולם עב"ד. (מספר נר ישראל, תורת הרבי מרוזין ולאחזיו זי"ע, שסיפר מכ"ק רבי ישראל'ניו זי"ע מהוסיאטין, ששמע מאביו זי"ע ששמע בשם בעל דגל מחנה אפרים זי"ע).

שבת הגדול

שבת הגדול על שם הנס

שבת שלפני פסח קורין שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו, (שולחן ערוך בסימן תל סעיף א). ועיין בבית יוסף ובבאר היטב מדוע שאר הימים אין נקראים 'ימים גדולים'. ובביאור הנס עיין במשנה ברורה סי' ת"ל ס"ק א', ובטור שם, ובתוס' שבת דף פ"ז ע"ב ד"ה ולאו, ובביאור המהרש"ל לטור, ובכל בו סימן מז).

המנהג לומר במנחה ההגדה עד 'לכפר על כל עונותינו' (רמ"א שם) ובשם הגר"א כתבו שלא היה נוהג בזה, משם דאיתא בהגדה 'יכול מבעוד יום' (בית"ל ד"ה במנחה הגדה).

ובראבי"ה (חלק ב סימן תכה) כתב 'ונהגו התינוקות להקדים ולקרות ההגדה בשבת הגדול, ובענין זה כתב בסדר רב עמרם, ונראים הדברים שכדי להסדיר בפיהם, ויבינו בפסח וישאלו'.

ונוהגים המודקדים לברך בו איש לרעהו 'שבת הגדול מבורך' (מחזיק ברכה להחיד"א).

בדיקת חמץ

זמן הבדיקה

אור לי"ד

זמן הבדיקה לכתחילה בתחילת אור לי"ד

עיקר מצות בדיקה נתקנה אור לארבעה עשר, תיכף אחר צאת הכוכבים, בזמן שיש עדיין קצת מאור היום (וכר"ן כתב בשם הראב"ד דלכך נקט התנא לשון 'אור לי"ד' ולא 'ליל י"ד', שכל מקום שהתנא מביא לשון 'אור' יש לו עוד כוונה בזה מלבד 'לשון נקי', וכאן בא ללמדנו שצריך לבדוק בתחילת הלילה בעוד שאור היום שולט קצת), כדי שלא יתרשל או שלא ישבח (מ"ב תל"א סק"א מהר"ן, וע"ע מש"כ הט"ז בזה).

אין בודקין ביום י"ג

אין מקדימין לבדוק ביום י"ג, מפני שהבדיקה צריכה להיות לאור הנר (ר"ן דף א' מדפי הרי"ף) ואין בדיקת הנר יפה אלא בלילה (ירושלמי פסחים פ"א ה"א, ואפילו במקום אפל, שרגא לא כמה דמנהר צלילא מנהר ציממא, שאמר רב הונא כשהיינו צורחים לאלו המערות של בית מדרש הגדול מפני השונאים היה להם סימן לדעת מתאי יום ומתי לילה, שאם היה האור חזק היו יודעים שהיא לילה, וכשהיה כהה היו יודעים שהיא יום), ומטעם זה כתב הר"ן שאם בא להקדים לבדוק ביום י"ג לאור הנר, אינו רשאי.

עבר ובודק ביום י"ג לאור הנר

אם עבר ובודק ביום י"ג אפילו לאור הנר יחזור ויבדוק אור לי"ד, אך לא יברך. (דעת הגר"א בסוס"י תל"ג ס"ק כ' בשם הירושלמי שבדיעבד מועלת בדיקה לאור הנר אפילו ביום, לכן עכ"פ לא יברך, מ"ב תל"ג סק"א).

קרב קול בדיקת חמץ רינה

לכתחילה אין לבדוק ביום י"ג אפילו לאור אכסדרה
לכתחילה אסור לבדוק ביום י"ג לאור אכסדרה וצריך להמתין עד ליל י"ד. והטעם, משום שמבטל בכך תקנת חכמים שתקנו לבדוק בלילה. ובדיעבד אין צריך לבדוק שנית. ועכ"פ יחזור ויבדוק חדר אחד בלילה. (מ"צ תל"ג סק"ו).

לא בדק אור לי"ד

בדיקה ביום י"ד לאור הנר

עבר ולא בדק אור לי"ד, יבדוק בברכה ביום י"ד שחרית אחר שיתפלל והבדיקה צריך שתהא לאור הנר (סי' תל"ג ס"א) וכן יבטל החמץ אם עדיין לא הגיע שעה שישית (תלה א').

בדיקה ביום י"ד לאור אכסדרה

אכסדרה שהיא פרוצה לגמרי ברוח הרביעית, לכתחילה יבדקנה לאור הנר בליל י"ד ואם עבר ולא בדק, יבדקנה שחרית ואין צריך לאור הנר כיון שאורה רב (תל"ג ס"א). ועי' בכף החיים תל"ג סק"ה, דאם בודק אכסדרה לאורה, לא יברך על בדיקה זו.

הבודק כנגד חלון פתוח

'הבודק ממש נגד חלון פתוח דינו כאכסדרה, ובצדדין אין דינו כאכסדרה'. (ועיין מ"צ תל"ג סק"ז לזכוכית דינה כללדין, אמנם עי' בדעת תורה צ'ס דעת קדושים לזכוכית שלנו שהיא זך ונקי הוי כאכסדרה, לפילו כשהיא סגורה).

לא בדק קודם הפסח

גם כשנוכר בחול המועד, יבדוק מיד אור הנר ובברכה, ובודק אף בחורין ובסדקין. (תלה ס"א מ"צ ס"ק ב.ד.ה. שועה"ר תלה א').

קול קודם בדיקה רינה קלג

נזכר ביום טוב שלא בדרק החמיץ, אם לא בטל החמיץ קודם הפסח, יבדוק ביום טוב גופא, אם זה בלילה בודק לאור הנר, (ואם זה ניום מסתפק בשער האיון תלה, ט אס מותר להלליק נר). והחמיץ שמוצא כופה עליו כלי ומבערו במוצאי יום טוב. (תלה מ"ג ס"ק ג. שועה"ר תלה א.ב).

נזכר ביום טוב שלא בדרק החמיץ, אך בטל החמיץ קודם הפסח, לא יבדוק ביום טוב, אלא יבדוק בחול המועד ויבער את המעון ביעור. (תלה מ"ג ס"ק ג, שעה"ל ט. ועיין שועה"ר תלה ב דס"ל דאף בכה"ג בודק ביו"ט גופא).

לא בדרק, לא קודם הפסח, ולא בפסח, בודק אחר הפסח בכל עת שיזכר, והבדיקה אף אחר הפסח תהיה בחורין ובסדקין ובנר, אך אינו מברך על בדיקה שאחר הפסח. (תלה מ"ג ס"ק ד-ה. שועה"ר תלה א-ה).

בדק בליל י"ד בלא ברכה, אם ברך בשעת הביעור אין מוחזין בידו דייש לו על מי לסמוך. (תלה מ"ג ס"ק ז. ודעת שועה"ר תלה ה דינכד בלא שו"מ).

קודם בדיקה

בדין עשיית מלאכה קודם הבדיקה, ישנם בזה ב' זמני איסור. א'. חצי שעה קודם צאת הכוכבים. ב'. מצאת הכוכבים או אין להשתהות כלל.

מחצי שעה קודם צאת הכוכבים

אסור: א) להתחיל בשום מלאכה. ב) להיכנס למרחץ. ג) להסתפר. ד) לשכב לישון. ה) למעום פת בשיעור יותר כביצה (מ"ג תל"א סק"ט), ויש מחמירין אף ביותר מכזית (מ"א).

לימוד תורה

בחצי שעה קודם זמן הבדיקה 'אסור' ללמוד אפילו פרק אחד אף על פי שיכול לגמור הפרק קודם צאת הכוכבים, מ"מ יש לחוש שמא על

קלד קול קודם בדיקה רינה

ידי עיונו בלימודו ישכח חובת הבדיקה וילמוד יותר, או שמא יבוא לו עיון חדש בלימודו וישהה בעיונו עד זמן מה לאחר צאת הכוכבים' (שולחן ערוך הרב אות ה').

ואם ממנה שומר שאינו לומד בעת, שיזכרנו בעת שמגיע זמן הבדיקה, מותר ללמוד עד צאת הכוכבים. (שו"ע הרב סוף סי' תל"א, ומשנה נכונה סימן תל"א ס"ק ז). ובמשנה ברורה מביא שיש מתירים ללמוד בחצי שעה זו אף ללא שומר, ורק בהגיע זמן צאת הכוכבים אסור, (ועי' מש"כ לקמן) ובבית המדרש שאינו לומד פלפול לכו"ע מותר (מ"צ פס.).

הלכות פסוקות

יש שכתבו כי הלכות פסוקות מותר ללמוד עד צאת הכוכבים ממש, שלא שייך בזה החשש שמא ימשך. [שו"ת אלף המגן סי' פו, וע"ע בערך השולחן סימן תלג].

מזמן צאת הכוכבים:

- א)** אין נכון לשהות הרבה אפילו בלא אכילה, כיון שלכתחילה עיקר הזמן הוא תיכף בצאה"כ (בה"ל תל"א, ועיין עוד בשו"ע בקו"א א' מש"כ בזה).
- ב)** אין נכון לשהות הרבה אפילו באכילת פירות (בה"ל סי' תל"א ותמה על המג"א דמשמע דמקיל באכילת פירות אפילו בהגיע הזמן).
- ג)** אפילו התחיל בהיתר קודם חצי שעה לפני צאת הכוכבים, מפסיק כשמגיע זמן הבדיקה (ממ"א ומ"צ סוסי' תל"א, עיין שו"ע אות ו').
- ד)** גם מי שנמנע מלבדוק מיד בתחילת הלילה, לא יקבע לאכול, ללמוד ולעשות מלאכה, רק בדרך עראי.

קול קודם בדיקה רינה קלה

לימוד הלכות השייכים לבדיקה

משהגיע זמן בדיקת חמץ אין ללמוד או ללמד תורה, עד אחר שיגמור הבדיקה. וכתבו הפוסקים, שאפילו הלכות בדיקת חמץ אסור ללמוד משהגיע זמן הבדיקה, (אצל בח"י שעה שקודם לאת הכוכבים מותר לכו"ע כ"ל). ואם אינו בקי בהלכות בדיקת חמץ, מותר ללמוד שלא בדרך פלפול אפילו הגיע זמן הבדיקה, הלכות בדיקת חמץ השייכים לעצם קיום המצוה, כגון זמנה, וחובה, אבל שאר הלכות לא. [אגודת אוזב שם; אוצר ההלכות הלכות פסח חלק א עמוד נב, ע"ע בזה בספר הלכות בדיקה וביעור חמץ, פרק א אות ו' דף כח].

להמשיך ללמוד

אם התחיל בלימודו מבעוד יום קודם החצי שעה שקודם צאת הכוכבים, ולומד בבית המדרש, יש מתירין אפילו בדרך פלפול, ללמוד אחר צאת הכוכבים (ונלי פלפול, חפילו נקביעות, מ"ב ח"א ז'), ויש אוסרים. ובשיעור הנאמר לרבים שלא בדרך פלפול, יש להקל להתחיל אפילו לאחר צאת הכוכבים. (שוע"ה אות ט') והמשנה ברורה (נשער האיון ז') מביא מחלוקת בזה ומקיל רק בחצי שעה לפני צאת הכוכבים. גם שאר חכמות וכדומה, אסור ללמוד לאחר הזמן לכו"ע [חקת הפסח הספרדי ס"ק ג בשם רבינו מנוח].

לפסוק הלכה

להורות הלכה מותר אף לאחר צאת הכוכבים, כשאין צריך לזה עיון [הגדת אגודת אוזב].

תפילת מעריב אימתי?

הרגלים להתפלל תפילת ערבית בצבור בזמנה עם צאת הכוכבים, יתפללו קודם הבדיקה, דאחר הבדיקה יהיה טורח לקבצן יחד, ובחוק יעקב כתב דלעולם יתפלל ערבית תחילה, משום דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. (מ"ב ח"א ס"ק ח', וכ"ה נשע"ה אות י').

סדר הבדיקה

טעם חובת בדיקת חמץ

הטעם שהחמירו חכמים לעשות בדיקה וגם ביטול, כתב הר"ן ריש פסחים דבאמת מן התורה מקיים תשביתו באחד מב' אופנים, או על ידי בדיקה וחיפוש, או על ידי ביטול. אולם חכמים החמירו לעשות גם בדיקה וגם ביטול, והטעם דבבדיקה לבדה אינו די, שמא לא יבדוק יפה וימצא חמץ בפסח ולא יבערנה מיד ויעבור בבל יראה ובל ימצא. ובביטול לבדו גם כן אין די, שמא ירע בעיני האדם שיש לו חמץ בעד כמה אלפים להפקיר, ואף שבפיו יאמר שיהא בטל והפקר וחשיב כעפרא, מכל מקום לבו לא כן יחשוב ולא יבטלנו בלב שלם, וגם שמא מתוך שרגיל בו כל ימות השנה אם לא יבערנו יבוא לאכלו. לכך תקנו שניהם, הבדיקה והביטול. (מ"ז תל"א סק"ז עיין ע"ס במשנה ברורה וכו' ובסימן תל"ד ס"ק ו')

וכתב הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ו שאלת ממני אודיעך דעתי מה נשתנה חמץ בפסח מכל איסורין שבתורה שהחמירה עליו תורה להצריכו בדיקה ושרוף וכלה וגם ביטול והוסיפו חכמים להצריכו בדיקה בחורין ובסדקין ולחפש אחריו לשרש אותו מכל גבוליו ולעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ואסרוהו בכל שהוא ואינו מתבטל כלל וחומרות כאלו לא נמצאו בכל האסורין שבתורה, ומפלפל בהטעמים שנאמר בזה בראשונים, דאית ביה כרת, ולא בדילי מיניה כולי שתא, והוי דבר שיש לו מתירין, ולא נחה דעתו עד שמסיים על כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות כי חמץ בפסח רמז ל"צה"ר והוא שאור שבעיסה ולכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו ויחפש עליו בכל מתבואות מחשבותיו ואפילו כל שהוא לא בטיל והרי זה אמת ונכון ע"כ.

מנהג נטילת ידים קודם הבדיקה

טוב שיטול ידיו קודם הבדיקה משום נקיות (משנה ברוכה סי' תל"ב, מביא משו"ת מהרש"ל, סי' פ"ו).

מצינו ב' טעמים בדבר: א) במהרי"ל (מנהגים דיקת חמץ אוח 3) כתב שיטול ידיו 'מפני הברכה שיהי' בנקיות', והוסיף שכן יסד הפייט, 'מברך כזאת באומין' – על ביעור חמץ, והכוונה 'באומין' – במהרת ידים, דכתיב (איוב יז, ט) יטהר ידים יוסף אומין.

ב) במהרש"ל כתב הטעם משום שבדיקת חמץ באה לצורך הרגל, (שהרי אין מצרכים שהחיינו על מצוה זו, ססומכים על שהחיינו שעושים לכבוד הרגל, שהבדיקה תחילה ולכך הרגל) ומצוה חשובה היא ולפיכך ראוי שתהי' נעשית בנקיות. ולפי טעם זה גם שליח הבודק בלא ברכה צריך ליטול ידיו, מפני חשיבות מצוה זו. **ובפרי** מגדים (אשל אברהם ס"ק א), מביא שגם בני ביתו העומדים אצלו יטהרו ידיהם קודם הבדיקה, ואם אין ידיהם טהורות ודאי צריכים לטהר ידיהם, שיוכלו לענות אמן.

מנהג נטילת נוצה בשעת הבדיקה

בשעת הבדיקה המנהג ליטול נוצות ולכבד היטב במקום החורים והסדקים, לגרור משם החמץ עם הנוצה (מ"ב סימן תלג ס"ק מ"ו).

דיני הנר

הנר צריך להיות של פתילה א' בלבד, דאם יש בו יותר מפתילה אחת יש לו דין אבוקה ופסול, שידאג שמא ישרף ביתו ולא יבדוק כהוגן, וגם שאין יכול להכניסו בחורים ובסדקים.

רצוי שהנר יהיה של שעווה, ויש בזה גם טעם עפ"י סוד (עבודת ישראל לשנת הגדול ד"ה אין בודקין, ועיין בספר חקת הפסח סי' קכז דשעווה הוא מלשון יתעל שועתס'). ויכול ליקח אף דבר אחר אך שלא יהא מדבר הנוטף.

קִדְחַ קוֹל סֵדֶר הַבְּדִיקָה רִינָה

במקום שיש חשיש דליקה או היכא שיש חורין שקשה להכניס שם נר כגון 'קאר' וכדומה, יכול לברוק ב'פלעש לייט'. (קונטרס הליכות והנהגות להגרי"ש אלישיב סימן תל"א, עמוד 3, ועיין שו"ת צ"ח מסה חלק ו' קונטרס אלקטריק סימן ס"ג.)

ראוי לברוק השמריימעל והמאז'טן, כי לפעמים נשארים שם פירורי חמץ.

מה חייב בביעור

בודקים בחורים ובסדקים, ונחלקו הפוסקים אם יש חיוב ביעור ובדיקה על פחות מכזית, ועכ"פ כאשר ממונף קצת לכו"ע אין בזה חיוב. (משנה בדוכה סימן תמז ס"ק לג.)

ברכת הבדיקה

ברכת על ביעור חמץ

נוסח הברכה "על ביעור חמץ", כיון דהבדיקה היא צורך הביעור שלמחר.

הטעם שאין מברכין שהחיינו על הביעור

אין מברכין שהחיינו על הביעור ומצינו כמה טעמים בזה:

(א) בעל העיטור כתב הטעם משום דלא קביע לה זמן. דהיוצא לדרך ודעתו לחזור, בודק אפילו מראש השנה.

(ב) הרא"ש בתשובה כלל כ"ה כתב, דכיון דהבדיקה היא לצורך הרגל, סמכין על ברכת הזמן הרגל.

(ג) במהרי"ל כתב הטעם, כיון שעיקר מצותו היא הביטול שבלב.

(ד) רבינו פרץ כתב (מוצא צו"ת הכש"א ש"ע"ט), דאין מברכין שהחיינו על ביעור שמכלה מן העולם, (וכ"ה באבודרהם שאין צו שמחה כי מנטער על איבוד

קול סדר הבדיקה רינה קלמ

ממונו) והרשב"א תמה ע"ז דהא מברכין שהחיינו על מצוות עינוי של יום הכפורים, אף שענינה כילוי. ובתוס' (סוכה מו.) מצינו מקור לדברי רבינו פרץ, דדוקא מצוה שיש בה שמחה מברכין עליה שהחיינו. והא דיוהכ"פ יש ליישב דהלא לא היו ימים טובים לישראל כיוה"כ. ובמחזיק ברכה (סי' תל"א) מיישב קושית הרשב"א, דיוהכ"פ שאני משום קדושת היום ומשום דהנאה אית ליה בכפרה.

שכח ולא בירך בתחילת הבדיקה

שכח לברך בתחילת הבדיקה, יברך כל זמן שלא גמר לברוק. דכל זמן שלא סיים, עדיין מקרי עובר לעשייתו (רמ"א סי' תל"ב ס"א).

שכח לברך וסיים הבדיקה אך עדיין לא ביטל

לאחר שכבר סיים לברוק ועדיין לא ביטל, עיין בשערי תשובה (סימן תל"ג ס"ק ז' צ"ט תשובת מהר"ז רוטנבורג), דכל שלא ביטל עדיין לא גמר הבדיקה ויכול לברך, וכן אי' בפר"ח. אמנם בשו"ע הרב מבואר דיכול לברך רק כל זמן שנשאר לו עדיין לברוק מקום אחד, או על כל פנים זוית אחת, או אפילו חור אחד שיש לחוש שמא יש שם כזית חמץ. ולמעשה נראה דספק ברכות להקל. וכן נראה מדברי הפמ"ג (עיין תל"ב א"א סק"ז שגשאר זל"ע). ובחמד משה כתב עצה לחזור ולהשתמש בחמץ ולברוק אחר כך ע"י ברכה.

לא בירך בשעת הבדיקה האם מברכין על השריפה?

ואם יכול לברך בשעת השריפה דעת המ"ז (סימן תל"ג ס"ק ז') והמג"א (סס) דיכול לברך וכנוסח הברכה על ביעור חמץ. אבל דעת הב"ח דלא נתקנה הברכה כי אם בשעת הבדיקה. ולמעשה יברך בלא שם ומלכות.

ובמ"ב (תל"ג סק"ד) כתב שהרוצה לסמוך ולברך אין מוחין בידו דיש לו על מי לסמוך. (ועי' בקונטרס אחרון להרב סימן תל"ב, דאס שוקף מתחילת ש' ואילך לכ"ע יברך על השריפה).

איסור שיחה בשעת הבדיקה

דין שיחה בין ברכה לבדיקה

לכתחילה לא ידבר כלל אפילו מענין הבדיקה ובדיעבד אם דיבר מענין הבדיקה אינו מעכב, שלא מענין הבדיקה יחזור ויברך.

דין שיחה 'באמצע' הבדיקה

אחר שהתחיל לברוק יכול לדבר לכתחילה בדברים שהם צרכי הבדיקה, כגון לומר להדליק נר אם כבה או לפתוח הדלת כדי שיוכל ליכנסכנס לברוק. אך שלא לצורך הבדיקה, לכתחילה לא ידבר עד לאחר הבדיקה והביטול, כדי שישים אל לבו לברוק בכל המקומות שמכניסים בו חמץ (תל"ז ס"א) וכדי שהברכה תחול ג"כ על הביטול (צעל העיטור).

העושה צרכיו באמצע בדיקת חמץ יברך אשר יצר, וכן יענה אמן וב"ה וב"ש, ויעשה ברכת רעם וברק, (קובץ מצית הלוי)

מנהג הנחת פתיתי חמץ

מנהג הנחת פתיתין

כתב הרמ"א (תל"ז ס"ב), 'ונוהגין להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבודק כדי שלא יהא ברכתו לבטלה, (בשם מהר"י זקין). ומיהו אם לא נתן, לא עכב דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם נמצא' (בשם הגל זו). ומעמו ונימקו עמו שמברך על החיפוש ולא על המציאה, לכן גם כשלא מצא לא בירך לבטלה, שבירך על החיפוש ואכן חיפש (וכ"כ הגר"א והעתיקו החיי אדם בכלל קיט סימן כב, וכן הביא החק יעקב בס"ק יד בשם הראב"ד בתמיס דעיס סימן כטו).

זה"ט"ז (ס"ק ז) כתב שעיקר הברכה קאי על הביעור, ומברכים אותו לפני הבדיקה מפני שהיא תחילת הביעור, ולדעת הט"ז יותר טוב שלא להניח שמא יאבד (שעה"ל סימן תל"ז אות יא).

קול סדר הבדיקה רינה קמא

זהחק יעקב (ס"ק יד) כתב דמ"מ אין כדאי לבטל מנהג של ישראל, ומביא טעם מהמהר"י ווייל (סימן קכג) שנהגו כן כדאי שיזכרו למחרת לבטל את החמץ בשעת ביעור, שעל ידי שיש עליו עול לשרוף הפתיתים יזכור גם לבטל חמצו.

זהחק יעקב מעצמו מוסיף ליתן טעם למנהג ישראל תורה, שאם הבדוק יבדוק זמן מה ולא ימצא שום חמץ יתירשלו בבדיקתו ולא יגמור את הבדיקה כראוי, ולכן מחביאים פתיתים שעל ידי שימצא חמץ יתן ליבו לבדוק היטב, אולי ימצא עוד.

בספר הקדוש עבודת ישראל כתב, 'נוהגין להניח פתיתי חמץ במקום שימצאו שם הבדקים וכו', מיהו אם לא נתן לא עכב שרעתו של אדם לבער אם ימצא. ונראה שנהגו המנהג הקדוש הזה מפני שעיקר הביעור חמץ הוא היצה"ר. ולזה הנהיגו להניח חמץ להראות שבודאי יש בו עדיין עוון וחמץ הוא היצה"ר, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. כי האדם שמחזיק עצמו שתקן הכל בודאי לא התחיל לעבוד את ד', כמו שכתבתי במקום אחר פירוש הכתוב "אשר אין בו מום אשר לא עלי' עול", שמי שסובר שאין בו מום בודאי לא עלה עליו עדיין עול מלכות שמים. וכמאמר החכם בחובת הלכות "שאם אמרתי בלבבי לא הייתי חוטא - בודאי הוא חוטא ביותר כי הגאווה הוא החטא ביותר". ולזה נוהגין להניח פתיתי חמץ להראות כנ"ל כי בודאי לא תיקן הכל'.

'עשרה' פתיתים

הטעם שמניחים עשרה פתיתים הוא כנגד כיתרין דמסאבותא, ולכן לוקחים ושורפים, (עיין בספר טעמי המנהגים דזה), ובקב הישר כתב שהוא נגד עשרה מכות, ובאריז"ל כתב שהוא ע"פ סוד גדול (כאלו היטעז אות מ').

זהירות בענין הפתיתים

זהר שיהא חמץ קשה שלא יתפרר, וידאג שלא יאבד אחד מהפתיתים, וגם יניחם במקום משומר מפני התינוקות והעכברים. (מ"צ סימן תל"ג ס"ק י"ב)

גודל הפתיתים כל אחד וכולם יחד

בשערי תשובה (תל"ג ג' נשס שו"ת זרע אמת סימן מח) כתב 'שנכון לדקדק שכל אחד מהפתיתין יהי' פחות מכזית, שאם ח"ו יאבד לא יצטרך לבדוק אחריו'. ומוטב שבהצטרף יחד יהיו כל העשרה פתיתין כזית ויקיים בהם מצות שריפה וביעור למחר (אורחות חיים נשס מנחת פתים).

אדם הנמצא לברו בבית, מניח בעצמו את הפתיתים - ובודק בברכה, ובשעת הבדיקה חוזר ומקבצם, ומקיים בזה מנהג הנחת פתיתים. והטעם בזה: דע"י הנחת הפתיתים הוי כיש לו בביתו חמץ ידוע, דמצוה לקבצו בליל בדיקת חמץ ולקיים בו למחרת ביום י"ד מצות ביעור. (עיין תלז מ"ב סק"ד, וסי' תלה מ"ב סק"ה, שועה"ר תלז ה, תמו א, דעיקר הזכרה הוא על הביעור, אלא דמזכרין קודם הבדיקה, לפי שביעור החמץ מתחיל כמה שמקבלו כולו למקום אחד להיות מזומן לו לשרפו, וע"כ צדור דאף ציט לו חמץ ידוע ומקבלו מתחיל צדך צמזות הביעור ושפיר מזכרין עליו). היו גדולי עולם שנהגו אף לכתחילה להצניע הפתיתים ולחזור ולקבצם. (הגש"פ דברי יואל אות קח. אורחות רבינו מהגרי"י קנייבסקי זוק"ל פסח אות ה'. ושמעתי דאף הגה"ק מקלזנבורג זי"ע נהג כן). אך מנהג העולם שבני הבית מצניעים הפתיתים, בכדי שלא יתראו הבודק. (חק יעקב תלז ס"ק י"ד).

ראוי לרשום היכן הצניעו כל פירור כדי שאם לא ימצא בבדיקה ידעו היכן הוא ויוכלו לאוספו ולבערו. (ובהכי נפיק מחששת הט"ז תלז ס"ק ד' עיי"ש).

כשבדק חמץ לפני ליל י"ד אינו צריך להצניע י' פתיתים. (לעיל פ"ב ס"ד הארכנו בזה).

אופן הבדיקה

היו גדולי ישראל שנהגו בעצמם לעשות בדיקת חמץ כאילו לא עשו שום דבר מקודם [וזה לשון הסדר היום 'ולא יאמר אדם וכו' המצוה מוטלת עליו וכו' לבדוק כאילו לא נעשה דבר] אך המנהג שמכבדין ומנקין ורוחצין היטב ביום י"ג, ונוהגין שלא להכניס לשם חמץ וכו' וכו' כליל י"ד רק בדרך העברה כדי לקיים עיקר התקנה עיין משנה ברורה סימן תל"ג ס"ק מו).

לימוד זכות בזה

בשם השערי תשובה

א) כתב המחבר (שו"ע תל"ג סי"א) בזה"ל: המכבד חדרו ב"ג ניסן ומכווין לבדוק החמץ ולבערו ונוהר שלא להכניס שם עוד חמץ, אעפ"כ צריך לבדוק בליל י"ד. ומפרש המשנה ברורה הטעם, משום שהכיבוד אינו בדיקה גמורה שמא נשתייר חמץ באיזה גומא.

אמנם עי' בשערי תשובה (שהביא מהחיד"א במחזיק ברכה נ"ס ח' מהכ"ז ש' לפסחים), 'דמה שמקילין לבדוק דרך העברה בלי חיפוש היטב בחורין וסדקין, לפי שבתחילה מכבדין ורוחצין ומנקין הכל היטב. ואפילו רוחצין ומנקין על ידי אינו יהודי, מסתברא דנאמנים, דאנקיותא קפדי ולא מרעי נפשיהו'.

עפ"י דברי הדעת קדושים

ב) עוד מצינו בדעת תורה בשם הדעת קדושים, שאם מכבדים היטב החדרים וידוע באומדנא ברורה שלא נשאר עוד שום חשש חמץ בחורים, סגי אח"כ בבדיקת נר כל שהוא וא"צ לחפש היטב.

עפ"י דברי שו"ת עמק הלכה (מוצא נשעה"ט)

ג) עוד מצינו בשער הציון (תל"ז ס"ק י"ב) דבזמננו שמנקין היטב הבית קודם הבדיקה, א"כ הנחת הפתיתין היא חיוב מעיקר הדין. ומקורו משו"ת

קמד קול אופן הבדיקה רינה

עמק הלכה שכותב בזה"ל 'דלדין חובה להניח פתיתין משום חשש ברכה לבטלה דנוהגין כמ"ש הרמ"א דצריך לכבד הדריין קודם הבדיקה ושוב אין הבדיקה חיובית' עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דמ"ש השער הציון לא מיירי בכיבוד שלנו. כי בכיבוד שלנו שמנקים היטב לפני' יש לסמוך עלי' והנחת הפתיתן יש להם יסוד מעיקר הדין (ועכ"פ לענינו אם יש חשש ברכה לבטלה בודאי אפשר לסמוך עלי').

עפ"י דברי הגהת חכמת שלמה

(ד) עוד מצינו בהגהת חכמת שלמה להגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל, דאם נוהר ג' ימים קודם הפסח שלא להכניס חמץ בחדר, געשה אותו מקום במקום שאין מכניסין בו חמץ (ועיין דמ"ב סימן תלג ס"ק כז שזכיר מח' בזה).

והנה מכל הנ"ל וודאי שיש למצוא לימוד זכות על המקילין לבדוק בהעברה. (אצל דעת המ"ב תל"ג ס"ק מ"ה משמע להחמיר, דכל שלא דק לאור הנ"ל יש לחוש לחמץ שנשאר בגומות).

זהירות מחמץ בשעת ולאחר הבדיקה

החמץ שמשיר לאוכלו בשחרית יצניע כבר מתחילת הבדיקה ואילך, שאם לא יזהרו ב"ב ויוליכו החמץ הנה והנה אחר הבדיקה, לא הועיל כלום בבדיקתו ויצטרך לבדוק שוב.

וכן החמץ שימצא בבדיקה, יצניענו לבערו למחר ויכפה עליו כלי רחב לכסותו.

בספר משך חכמה (פ' זא עה"פ ואחס לא תלאו איש מפתח ביתו) כתב דלכך הרבתה התורה גבי פסח בגדרים וסיגים משום דבזכות שמירת גדרים וסיגים נגאלו אבותינו ממצרים, כי במצרים נשתכח מבני ישראל גופי התורה שהיו גוי מקרב גוי הללו עובדי ע"ז וכו' אמנם הסיגים והגדרים שמרו ביתרון גדול כמו שאמרו במכילתא שלא שנו שמם שלא שנו לשונם שלא גלו מסתורין עי"ש, (ועי' לקט יוסף ע' 80, ואמרי פנחס או' רס"ז).

קול   אופן הבדיקה   רינה   קמה

לבדוק כמה בתים

בדיקת כמה בתים בברכה אחת

מי שיש לו כמה בתים שצריך לבדוקם, יברך בבית הראשון ותהיה דעתו גם על שאר הבתים דקיי"ל דהליכה לא הוי הפסק ואדרבה כך היא מצותו לילך ולחפש כל המקומות שמכניסין שם חמץ (שו"ע סי' תל"ג ס"ב).

דין מי שבדק בית שני ע"י שליח

אם בודק בית השני ע"י שליח, כתב בשו"ע הרב דקודם שילך השליח לבית השני יבדוק תחילה מעט בבית זה ואח"כ ילך לבדוק בבית שני. והטעם, לפי שבין הברכה לעשיית המצוה ההליכה מבית לבית חשובה הפסק. (והמשנה ברורה אינו מביא דין זה, וממה שכתב בהלכות לילית וסוכה משמע שאכן דעתו שיכול לילך בין הברכה לבדיקה).

בדיקה ע"י שליח

א) אם קשה לבעה"ב לבדוק לבדו, יכול להסתייע באחרים ועכ"פ יסייע בעצמו בבדיקה, שמצוה בו יותר מבשלוחו.

ב) לכתחילה נכון שלא לסמוך על קמנים ונשים, אלא על אנשים גדולים בני י"ג שנה ולמעלה.

בספר הקדוש עבודת ישראל כתב "ואם בעה"ב רוצה יעמיד מב"ב אצלו בשעה שמברך ויתפזרו כ"א על סמך ברכה שבירך בעה"ב, לבדוק איש איש במקומו" נראה הרמז שבו, שבעה"ב צריך להשפיע לכל אנשי ביתו קדושה וטהרה. ומי שהוא צדיק יותר צריך להשפיע קדושה וטהרה על כל בני עירו ומי שהוא צדיק יותר צריך להשפיע על כל העולם כולו, כדי שיוכלו לשוב בתשובה שלמה, ע"כ לשונו הק' זי"ע.

קמו קול אופן הבדיקה רינה

דין שליח הבדוק לבדו

ג) אם השליח עושה כל הבדיקה ואין בעה"ב בודק כלל, יברך השליח על הבדיקה.

דין שליח המסייע בבדיקה

ד) אם אחרים מסייעים לבעה"ב, יעמדו אצל הבעה"ב שעה שמברך ואח"כ יתפזרו לבדוק איש איש במקומו (תל"ב ס"ב).

לא שמע השליח הברכה לא יברך לבדו

ה) אם בירך בעה"ב על הבדיקה והמסייעים לא שמעו הברכה, אינם רשאים לברך כיון שכבר בירך בעה"ב על הבדיקה. ובכהאי גוונא עדיף שישתדל בעה"ב בעצמו לגמור הבדיקה, או יתן לבני ביתו ששמעו הברכה. אך אם אינו יכול להמשיך ולבדוק כגון שנחלש, יגמרו אחרים בלי ברכה.

בעל הבית שבא לבדוק במקום השליח באמצע הבדיקה

ו) שליח שהתחיל לבדוק (בזכרה) והפסיקו בעה"ב וממשיך הוא לבדוק, חייב בעה"ב לברך. דא"א לומר שנפטר בברכת השליח על הבדיקה, כיון דלא בירך השליח אלא על חלק שליחותו ולא על גמר הבדיקה. (כן נראה מהענה שנתן המג"א תל"א לתת לשליח לבדוק עד שיגמור מעריב, ומשמע מזה ש"אח"כ יכרך בעה"ב על בדיקתו).

בדיקת הכיסים

כיסים או בתי ידים של בגדים שנותנים בהם חמץ לפעמים צריכים בדיקה (הגה סי' תלג ע"ב מהרי"ו). ואפילו אומר ברי לי שלא נתן בהם חמץ, דמילתא דלא רמאי עלי' ולא אדעתי', ולכן צריכים בדיקה. (מ"ב ס"ק מז, ע"ב חק יעקב) ובשולחן ערוך הרב (סימן מ"ג) כתב 'מי שאין דרכו לתת חמץ בכיסו אין צריך בדיקה ונייעור מעיקר הדין, והמתמיר תבוא עליו ברכה',

קול   אופן הבדיקה   רינה   קמז

(והוא מלככי משה ומג"א). והעולם נהגים לנער הכיסים בשעת הביעור. ונכון לברוק אותם בשעת הבדיקה, ומ"מ צריך לחזור ולנערם בשעת הביעור שמא חזר והכניס בהם חמץ שאכל אחר הבדיקה. (מ"צ ס"ק מ"ז).

זבייטב פנים (לשנת הגזול הונח גם בלקוטי מהרי"ח) כתב רמז נאה למנהג העולם לברוק הכיסים ביום, שהרי על גול אין מועיל תשובה עד ששייב הגזילה, והנה בדיקת הכיסים הם לרמז על הגול הנקרא חמץ אך בדיקה זו אינו מועיל אלא על הגזל הידוע לו, והנה בלילה אין הבדיקה רק לחמץ שאין ידוע לו אבל ביום הבדיקה והביעור היא גם על חמץ הידוע, לכן בודקים ומבערים אז החמץ מהכיסים עי"ש, (עי' ח"י סי' תל"ו ס"ק י"ז, ומגן האלף ע"ס סק"ט).

מכירה לגוי

נוהגים למכור לגוי את כל הכלים שהשתמש בהם בחמץ, ואז אין חיוב מדינא לנקות ולשפשף הכלים. (תמה, ג. דאפי' חמץ בעין מותר למכור ושוב לקנות אחר הפסח).

אחר הפסח אין צורך למבול את הכלים שנמכרו במכירת חמץ. (כן מצואר זכמה אחרונים, וכן הוא המנהג, וע"ע פסקי תשובות תמה ת. ותנא ה).

חיוב בדיקה למי שימוכר חמצו

הנה מצינו בזה ב' שיטות אם יש חיוב בדיקה על החמץ שימוכר למחר ביום י"ד. החיי אדם והמקור חיים מחמירים וסבירא להו שחייב לבדוק, אך בתשובת בנין עולם (סימן כ') כתב דאין צריך לבדוק, דבוה שמוכר החמץ למחר מקיים תשבתו, וגם החתם סופר דעתו להקל כשמקיים מצות בדיקה בשאר חדרים, וכתב באשל אברהם 'דמסתברא להקל, וכן פשוט המנהג'. וכדי לצאת ידי כל הדעות, מוטב שיעשה המכירה ביום י"ג (משנה זכורה סימן תלו ס"ק לב).

מכר הוא או שלוחו [הרב] את כל דירתו לגוי קודם ליל י"ד, ובדעתו לצאת מהדירה בערב פסח אחר זמן איסורו, חייב בבדיקת חמץ, כי חיוב בדיקה הוא אף מטעם שלא יבוא לאכול חמץ, ומחשש זה אינו נפטר אלא בבדיקה ולא על ידי מכירה לגוי, ע"כ יבדוק בלא ברכה. (פסחים ז א תוד"ה אור וכו', טעם בדיקה שלא יבוא לאוכלו, כמצואר כמ"פ צפוסקים, וזחמץ של גוי חיישנן נמי להכי עיין בגמ' ס' ו' א' וכו"ה צש"ע סי' תמ, ז. שועה"ר תמ, ז. וע"ע ס' תמז, ז. ועיין בזה עוד חזו"א סי' קכד ב' ע"א תוד"ה אור).

יש לציין את המקומות המכורים לגוי, אם הוא חדר שלם יסגור הדלת במפתח ויצניע המפתח. אם אין מנעול לדלת או כשמוכר איזה ארון לגוי יעשה איזה היכר כגון שידביק נייר וירשום עליה "מכור" או כל היכר אחר

קול   מכירה לגוי   רינה   קמט

שיזכור שמקום זה מכור לגוי ולא יבוא להשתמש שם. (פסקי תשובות תמח יא 48. וע"ע שו"ע סי' תמח מ"ב ס"ק יב לכל שהחמץ היה שלו אינו כולל ממנו כ"כ עיי"ש). **ישראל** שהיה דר בבית גוי, ויצא משם תוך ל' יום שקודם הפסח, אם עבר לבית אחר שיוכל לבדוק ולבער שם את חמיו, או אפילו אין לו בית אחר וכגון שהוא מפרש בים ולא יוכל לקיים מצות בדיקה וביעור בבית אחר, אפ"ה כיון שהגוי נכנס לבית קודם שעה שישית, אין הישראל צריך לבדוק את בית הגוי. (תלו מ"ב לב. שו"ע"ר תלו כ-כב עיי"ש דניאר דהא דגזרו חכמים שאין ההפקר שמפקיר בפיו ובלבו מועיל כלום היינו דוקא בעלמא, אבל אם הניחו ברה"ר או ברשות המיוחדת לגוי, בהפקר גדול כזה לא גזרו חכמים).

אבל אם אין הגוי נכנס לשם קודם שעה שישית, חייב הישראל לבדוק את הבית קודם יציאתו משם, לפי שגזרו חכמים שמה שמפקיר ומבטל בלבו אינו מועיל כלום עד שיבדוק. (תלו מ"ב ס"ק לב, ובשעה"ל עס אות לג כתב דכ"ה נמי הכרעת שו"ע"ר תלו כ-כב).

מכירת חמץ לנוסע למקום שהשעות אחרות

אלו שמוכרים להרב במקום שהשעות יותר מאוחרות ממקום שהוא והרב נמצאים, כגון הנוסע לארץ ישראל, ומוכר חמצו לרב כאן בענגלאנד, יזהר להודיע להרב שמוכר חמצו שידע למכור ב"ג, שכאשר הרב ימכור החמץ כאן בענגלאנד, אצלו בא"י כבר יהי' אחר שעה שישית וכבר לא יהי' ברשותו, ולא יועיל לו המכירה, ולכן חייב למכור ב"ג.

וכן להיפך, הנוסע למקום שהשעות מוקדמות יותר כגון הנוסע לאמעריקא, יזהר להודיע להרב שמוכר חמצו שלא יחזר לקנות מהגוי רק בשעה מאוחרת דאם לא כן נמצא שקונה לו חמץ בזמן שעדיין אסור לו.

מצות ביעור

ראוי לשרוף החמץ ברשות הפקר, מפני ב' טעמים: א', אם ישאר מעט חמץ שלא נשרף כדבעי, מועיל ההפקר שמפקירנו אף לכתחילה. (תלג מ"ב ס"ק כח. שועה"ר תלו ט). ב', שיקיים מצות ביעור חמץ בחמצו, מה שאין כן אם ישרפנו ברשותו אינו מקיים עיקר מצות ביעור בשריפה, כיון שעיקר מצות ביעור בשריפה הוא לשרוף חמץ שאם לא ישרפנו יעבור עליו בבל יראה, וחמץ שברשותו אף אם לא ישרפנו אינו עובר עליו שהרי מוכר כל החמץ שברשותו. (כן מוכח מתוך דברי הרמ"א תלד, ג, שכתב שלא יבטל קודם השריפה, כדי שיקיים מצות שריפה בחמץ שלו. עיי"ש. ולכאורה מה לי שהחמץ אינו שלו הלא עדיין צריך לשרפו מפני חשש שמא יבוא לאוכלו; ומוכח, דאם החמץ אינו שלו אינו דומיא דנותר ואין מצוה מן התורה לשרפו. עיין בזה שועה"ר תמה ז דמאות שריפה בכדי שיהא דומיא דנותר, אם כן הוא הדין במכר חמץ לגוי, דשוב אין כאן איסור תורה. אין כאן מצוה ביעור בשריפה. על כן יוציא חמץ לרשות הפקר דשם אין חמץ מוכר וכל שלא הפקירו עובר עליו מן התורה כמבואר בפוסקים, ושם יקיים מצוה שריפת חמץ כהלכתה).

ראוי להדר לשרוף החמץ קודם סוף זמן אכילת חמץ, דאילו לאחר זמן אכילה יתכן דהחמץ נמכר כבר ע"י שלוחו לגוי ושוב אינו מקיים מצות ביעור בחמץ שלו. אך אם כותב במכירה שאינו מוכר החמץ שמייעד לשרפו או שאמר כן לבני ביתו וכאמור לעיל סעיף א' אין צריך לחוש לשרוף החמץ דוקא תוך זמן אכילתו. (עיין בכל הג"ל גם בס' תמה מ"ב ס"ק י).

נכון להקפיד בשריפת החמץ שישרף החמץ כולו עד הכוית האחרון, עד שיעשה פחמין (תמה מ"ב ס"ק א. שועה"ר ד). ויפסל לגמרי מאכילת כלב, מפני שרק בגמר שריפת הכוית האחרון מקיים עיקר מצות השבתה וביעור חמץ. (פשוט דכ"ז ש"ס לו עדיין חמץ אינו מקיים תשכיתו).

אין לו שהות או אינו רוצה להמתין עד שישרף כל החמץ כולו, יפקיר חמצו או יפסלנו מאכילת כלב, וישיר כוית אחד הראוי למאכל שלא

קול מצות ביעור רינה קנא

יפקירנו ולא יפסלנו, ואותו כזית ישרוף ויקיים בזה מצות השבתת חמץ בשריפה. (פסקי תשובות תמה 3 בשם הט"ז והגר"א).

חמץ שמקיים בו מצות שריפה, לא ישפוך עליו נפמ וכדומה, כדי שלא יפסל החמץ על ידי דבר אחר ואז לא יקיים מצות השבתה בשריפה. (פסקי תשובות תמה א. 2).

חמץ הנמצא באשפה, אם יש חשש שיש בו כזית, ראוי לשפוך 'בלימש' או חומר חריף אחר לאשפה ובכך לפוסלו מאכילת כלב. (עיין זזה תמצ מ"ב ס"ק לג, ושועה"ר תמצ כח דכפחות מכזית והוא מטונף אין זו חובת זיעור, ע"כ נכתב בפנים לאיירינין ביותר מכזית. וע"ע פסקי תשובות תמה ז, 24). ועפ"י האמור לעיל יש להדר לשרוף את החמץ אחרי גמר נקיון האשפה או אחרי השחתת החמץ שבו, בכדי שיקיים את עיקר מצות ההשבתה בשריפה.

חמץ שנמצא אחר שעה שישית יש להדר לבערו בשרפה, (תמה מ"ב ו). אם אינו יכול לשרפו, יאבדנו איבוד גמור, כגון על ידי השלכה לכית הכסא, או בכל אופן שמאבדו איבוד גמור. (תמה א).

חמץ שמכר לגוי ומצאו בביתו אחר שעה שישית אינו שורפו אלא מצניעו ומניחו במקום שמכר לגוי. (פסקי תשובות תמו א. וע"ע שם בהערה מס' 7).

אחרי זמן איסור חמץ, אסור לנגוע בחמץ בידיו, ואף אם דוחפו מרשותו אין לו לדחפו בידיו אלא בקנה, אך אם בא לאוחזו בידו בכדי לשרפו, מותר. (תמו ג. מ"ב ס"ק ט-יא. שועה"ר תמד יג. תמו ז).

חמץ שאין צריך לבערו

חמץ גמור שנפסל מאכילת כלב לפני פסח, אינו צריך לבערו, ומותר בהנאה ואסור באכילה. לכן 'שיך פיץ', 'זיף' שנעשו קודם הפסח, וכל כיוצא בזה אינם טעונים ביעור ומותר להשתמש בהם בפסח. (תמז א-ג, ומ"ב ס"ק כא דדוקא באכילה הוא לאסור דהא הוא אחשביה למאכל, אבל למידי אחרינא שרי לאתהנווי מיניה, וכ"כ המ"ב להדיא בס"ק מג, וכ"ה בשו"ע"ר תמז לג כד. וע"ע פסקי תשובות תמז ב. 3).

רפואות העשויות מחמץ גמור, אם טעמם מר עד שאינם ראויים אף לאכילת כלב, אינם טעונים ביעור, (תמז ג. מ"ב ס"ק מג. שו"ע"ר תמז לג). ומעיקר הדין אף באכילה מותרים, כיון שלא החשיבם כמאכל אלא כרפואה, אך מאחר וישראל קדושים הם, על כן נהגו דהנצרך לתרופה שיש בה חמץ יבלענה בנייר דק שלא ירגיש בחיך את טעמה ויבלענה. (פסקי תשובות תמז ה).

חמץ גמור שנתערב עם שאר דברים, שאינם ראויים לאכילת אדם - נחשב לחמץ שנפסדה צורתו, ומותר להשהותו ולהשתמש בו, אך אסור לאוכלו עד אחר הפסח. (תמז ד, מ"ב ס"ק כב. שו"ע"ר תמז כב-כד).

קטניות, תבלינים, 'זיף פאדער', אין צורך לבערם ויניחם במקומות שמכר לגוי.

דינים שונים השייכים לערב פסח

חמץ שנתערב לח בלה, אפילו נתערב בערב פסח עד הלילה, בטל בשישים, ומותר לאוכלו אף בפסח. נתערב יבש ביבש, צריך לאכלו בערב פסח. אם לא אכלו בערב פסח, בליל פסח חוזר וניעור איסור חמץ שבו. (תמז מ"ב ס"ק טז. ועיין שו"ע"ר תמז יח, כז).

קול לערב פסח רינה קנג

חמץ שהוא נותן טעם לפגם, מותר בערב פסח. (תמוז ס"ז בהגהה, ומ"ז ס"ק יז. שועה"ר תמוז יח).

אין לאכול מצה בערב פסח. (וטעם הדבר איתא בירושלמי, פ"י ה"א) האוכל מצה בערב פסח כבועל ארוסתו בבית חמיו. ומפרש ה"חק יעקב" (סי' תע"א סק"ז), דכמו דארוסה אסורה לבעלה עד שמברכין ז' ברכות, כמו כן אכילת מצה אסורה עד שמברכין ז' ברכות קודם אכילת מצה, ואלו הן: א) קידוש. ב) בורא פרי הגפן (כוס ראשון). ג) אשר גאלנו. ד) בורא פרי הגפן (כוס שני). ה) על נט"י. ו) המוציא. ז) על אכילת מצה.

קטן או קטנה שיש בהם דעת להבין מה שמספרים להם בלילה ניסים ונפלאות של יציאת מצרים, אסור להאכילם מצה בערב פסח, שנאמר (שמות יג, ח) "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה וגו'", בעבור זה - היינו מצה ומרור המונחים לפניך, ואם התינוק ימלא כריסו מן המצות, האיך שייך לומר 'בעבור זה' הרי כבר אין המצה חידוש אצלו (תכומת הסן סי' קכה, מ"ז סימן תע"א ס"ק יג. שועה"ר תע"א ז).

ובשו"ע הרב (תע"א) מבאר, דאע"פ שאסור להאכיל בידים דברים האסורים אפילו לקמן שלא הגיע לחינוך, אפילו בדברים שאינן אסורין אלא מדרבנן (כלא"י כסי' שמ"ג), מ"מ דברים שאינן אסורין מחמת עצמן [איסור תפצא] אלא שאיסורן תלוי בזמן, כגון מצה בערב פסח או לאכול קודם קידוש, מותר להאכילם בידים אם הם צריכים לכך, כמו שמותר להאכילם בידים ביוהכ"פ, ואין מענין אותם אפילו יכולים לסבול התענית. (ע"ע סי' הלאכ"י כש"ע תל"ז ס"ג).

ואף שאין לו דעת לישאל אך מבין מה שאומרים לו אין להאכילו. (ערוך השולחן אות ה)

יש אומרים שאיסור אכילת מצה לקמן היודע מה שמספרים הוא גם כן משעה שחשכה בליל יו"ט, במרם אמירת ההגדה, ואע"ג דמותר בשאר מאכלים (כ"כ ש"ע הרב סי' תע"ז סכ"ג).

קנד   קול   לערב פסח   רינה

יש נוהגין שלא לאכול מרור בערב פסח כדי לאכול מרור לתאבון. (תעא רמ"א ב. וכו"ה בשועה"ר תעא יא. אך עיין במ"צ תעא טו דכתב "ואין למנהג זה טעם").

התחלת זמן איסור האכילה הוא מעלות השחר (משנ"ב, חק יעקב, ושו"ע הרב) אולם מתוך דברי המג"א משמע דמחמיר לאסור אכילתה מבערב, ויש נוהגים שלא לאכול מראש חודש. (משנה ברורה סימן תע"א ס"ק י).

אסור לשנות יין בערב פסח משעה עשירית והלאה. אבל פחות מרביעית או ב' רביעיות מותר. (תעא מ"צ ס"ק ו-ז. ועיין שועה"ר תעא ב, דכתב, יוכל לשנות כל המשקין חוץ מיין שלא ישתה ממנו מעט, מפני שהוא סועד את הלב, וכו', אבל הרבה יין יכול לשנות, וכו', ומ"מ לא ישתה הרבה כ"כ עד שיהא שבע כי בודאי הוא מקלקל תאות המאכל, עכ"ל. וכו"ה במ"צ ס"ק ח).

עוגה מקמח מצה, דינה כמצה - ואסור לאכלה בערב פסח. (תעא ס"ב בהגהה, מ"צ ס"ק יט, וכן מוכח משעה"ל תמד א בשם דרך החיים לאוסר אף בהרמזליך ומשמע דכ"ש דבאפוי אסור. שועה"ר תעא ט. ומש"כ השעה"ל בלות טז לאסור דוקא ביש לה תואר לחם, כוונתו להתיר בנתבשל. והלכה זו מוכחת מדברי מהרי"ל ומכל הפוסקים).

'קניידלעך', וכן מצה מבושלת מותרין באכילה בערב פסח עד שעה עשירית. (תעא מ"צ ס"ק ב. שועה"ר תעא ה, ועיין בסימן תמד שמביא המשנה ברורה מהגר"א לאסור). אף המחמירין שלא לאכול בפסח שרויה, בערב פסח יש מקילין בה ומותרת באכילה. יש מצדדין שלא לאכול מצה מבושלת בערב פסח, אפילו קודם שעה עשירית. (תמד שעה"ל א. שועה"ר תמד ד).

אסור לומר על שום בשר בהמה בשר זה לפסח, ויש מחמירים גם על עופות ודגים שלא לומר זה לפסח. (תסט א. מ"צ ס"ק ב. שועה"ר תסט א-ב).

חמץ נוקשה בטל בס' קודם פסח, ובשעת הדחק אף בפסח. (תמו מ"צ ס"ק טו). ומותר אף באכילה. (תמצ מ"צ יט, ובשעה"ל ס"ט לו דכ"ה אף שי' שועה"ר).

קול לערב פסח רינה קנה

איסור עשיית מלאכה בער"פ

בזמן שבהמ"ק היה קיים, היה אותו היום שהביאו בו קרבן יו"ט גמור, והיה אסור במלאכה. [ובתוספות דף נ. ל"ה מקום שנהגומביא שמהריב"א משמע, שאסור בעשיית מלאכה מן התורה]. ולפי זה כיון שבער"פ - מחצות ואילך, כל ישראל מחוייבין להביא קרבן, לכן בזמן הבית היה אותו היום - מחצות, כיו"ט שאסור במלאכה. (תסח א. מ"ב ס"ק א. שועה"ר א-ב) אע"ג דבזמן הזה ליכא הקרבה, מ"מ כיון שנאסר אותו היום אז במלאכה, נקבע איסורו לעולם (שם בתוספת, ומונח בפוסקים, וע"ע בזה בספר חוט המשולש מכתב מהחכם סופר עמוד 77).

[והקשה הצ"ח, כיון דאיסור מלאכה ביום הקרבת הקרבן הוא מן התורה, מה שייך לומר דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו, ולמה אם כן בזמן הזה אסור בעשיית מלאכה? אמנם בספר "מצפה איתן" מפרש, טעם האיסור הוא מדרבנן, לפי שמהרהר יבנה המקדש, על כן גזרו איסור אפילו בזמן הזה, כדי שלא אתי למיסרך לכשיבנה המקדש].

(ובדק"י מפרש סיבת האיסור 'כדי שלא יהא טרוד במלאכה, וישכח ביעור חמלו וכו' ותיקון מלה לזכך הלילה כו'. ונפקא מינה כשחל ערב פסח בשבת, שאם סיבת האיסור הוא מפני שה' מקריבים קרבן, הרי זמן הקרבת הקרבן בשבת, ובערב שבת יהא מותר במלאכה, משא"כ אם סיבת האיסור כדק"י 'שלא יהא טרוד במלאכה' זה שייך גם כאשר ערב פסח חל בשבת, לאסור יום שישי במלאכה שיהא לו זמן פנוי להכנת החג כדבעי. ובדי"ל מכריע שיש להקל כהירושלמי שכן היא דעת רוב הפוסקים.)

והעושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם, ומה שהוא משתכר במלאכה זו יהיה לו הפסד כנגדה במקום אחר. (שם מ"ב ס"ק ב. שועה"ר ג.)

צריך להסתפר קודם חצות. ובדיעבד ששכח, הסכימו הרבה אחרונים להקל ע"י גוי, וכן הדין בכביסה (או על ידי פועל ישראל שאין לו מה לאכול, תסח מ"ב ס"ק ה. שועה"ר ז).

קנו קול לערב פסח רינה

לכתחלה יש ליטול הצפרנים קודם חצות. אם שכח או שנטרד ולא נטלן עד חצות מותר לנטלן אף אחר חצות, לפי שיש אומרים דאף בחול המועד מותר לנטלן. (תסח מ"ב ס"ק ה, שעה"ל ז. שעה"ר ו).

אלו שהתירו להם חכמים לכבס ולהסתפר בחול המועד [כגון הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורים] - מותרים אף בערב פסח אחר חצות. (תסח מ"ב ס"ק ז. שעה"ר ה).

ערב פסח אחר חצות מותר בכל המלאכות המותרות בחול המועד. (תסח מ"ב ס"ק ז. שעה"ר ה) וכן התירו בו אמירה לגוי.

ערב פסח אחר חצות אסור בעשיית כלי חדש ובתפירת בגד חדש, (תסח ז, מ"ב ס"ק ז. שעה"ר ז). ואם הוא לצורך המועד ועושהו מעשה הדיומ, כגון: שתופר תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה כשיני כלב - מותר. (תסח מ"ב ס"ק ז. שעה"ר תסח ה).

ערב פסח אחר חצות מותר לתקן בגד ישן, כל שהוא צורך המועד, ומותר אף ללא שינוי. (תסח מ"ב ס"ק ח. שעה"ר ז).

בחול המועד אין לתקן בגד ישן. ואם הוא צורך המועד מותר לתקנו על ידי שינוי. (תקמא ד-ה).

כפתור שנפל אין לתקנו במועד, מפני שלא שייך לתקנו דרך שינוי. אם רוצה לתפרו רפוי באופן שאינו מהודק לבגד, יש לדון דאולי נחשב לשינוי.

מותר לגהץ לצורך יום טוב הן בערב פסח אחר חצות והן בחול המועד. אך אין ליצור על ידי הגיהוץ קפלים חדשים כפי שמצוי בשמלות. (תקמא ב, מ"ב ס"ק ח-ט).

מותר להטיל ציצית בבגד, הן בערב פסח אחר חצות והן בחול המועד. (תקמא ג. מ"ב ס"ק יב).

תענית בכורים

כל הבכורים מתענים בערב פסח - כהנים לויים וישראלים, בין בכור מהאב בין בכור מהאם. (תע א. מ"ב ס"ק ב. שועה"ר תע א.).

תענית בכורים מתענים עד צאת הכוכבים. (שועה"ר ומ"ב ס.).

אדם שחש בראשו או בעיניו, או שחושש שבעקבות התענית יקשה עליו לקיים חובות ליל הסדר [אכילת מצה, מרור, ד' כוסות], אינו צריך להתענות אך רצוי שיאכל רק מיני תרגומא. (מ"ב ס.).

המנהג הוא שנשים בכורות אינם מתענות. (סס ס"א. שועה"ר ג.) אך ראוי שישתתפו בסעודת מצוה ויפטרו עצמם מתענית ע"ז, ונחשב שהשתתפו אם הבעל או האב מביא הביתה מהמיני מאכל שחילקו בעת הסיום ודי בכך. (פסקי תשובות תע ב, 4).

קטן שהוא בכור אביו מתענה עבורו. היה אף אביו בכור ומתענה עבור עצמו - נחלקו הפוסקים בדינו, יש אומרים דתענית האב עבור עצמו עולה לו אף עבור בנו, ויש אומרים דהאם מתענה עבור בנה. ובמקום צער אינה צריכה להתענות, ותענית האב עולה גם לבן. (תע ב. מ"ב ס"ק ט. שועה"ר 7-ה).

המנהג במדינתנו להקל בתענית זו ולאכול בסעודות מצוה או סיום מסכת, והמנהג בסעודת סיום שמתקבצים ושומעים מפי המסיים את סיום המסכת, ומצטרפים עמו בסיומו, ואחר כך עושין סעודה. (תע מ"ב ס"ק י. ועיין בשועה"ר תע ח, דבמקום שאין מנהג ידוע יכולין הבכורות לאכול בסעודות מטה, אבל במדינות אלו המנהג להחמיר עכ"ל, עיי"ש). ואחר הסעודה מותרים באכילה כל היום. (פסקי תשובות תע 27.1).

כלי חמץ בפסח

אין להשתמש בפסח בכלים של חמץ, אף אם עברו עליהם י"ב חודש. [היתר י"ב חודש נאמר רק לענין יין נסך דרבנן, או לגבי כלי שאין משתמשין בו משום חומרה כגון כלי שרויה, אבל לא לענין כלי חמץ, שעת תנא א].

נוהגין שלא להשתמש בפסח בכלי חרס שהשתמשו בהם בחמץ, אף ששימושן היה רק בצונן. (תנא כב. מ"ב ס"ק קלג).

כלי זכוכית כעין כוסות וכדו' שיש לחוש שהשתמשו בהם לפעמים בחמץ חם, או ששייה בהם חמץ צונן מעת לעת, מחמירים לומר שאין מועיל להם הגעלה, (תנא כו כמ"א. מ"ב ס"ק קנד. שועה"ר תנא, עג), ובשעת הדחק ינקם יפה יפה ויכשירם על ידי עירוי ג' ימים, ומ"מ במקום שנמצא לקנות חדשים, אין לשנות את המנהג שנהגו שלא להשתמש בהן. (תנא מ"ב ס"ק קנו).

פרטי דיני הכשרת כלים הם רבים, וכיון שכתבו הפוסקים לגבי סכינים, דמי שאפשר לו מצוה מן המוכרח שיקנה חדשים לפסח, (שועה"ר תנא יד. ומ"ב ע"ב ס"ק יט) א"כ מסתבר דה"ה לכל הכלים. וכן הוא הרגילות ברוב תפוצות ישראל שיש לכ"א כלים המיועדים רק לפסח, ונחסך עי"ז הרבה מכשולות ותבא עליו ברכה. (פסקי תשובות תנא ז, ד עיי"ש. וע"ע ע"ב ס"ק ז' מס' 9 שהיו גדולי ישראל שהקיפו להגעיל איזה כלי שנקיונו נעשה בקלות, ככלי שלא תשתכח תורת הגעלה).

כלי חמץ שאינו רוצה להכשירם ולהשתמש בהם בפסח, ירחצם היטב מחמץ בעין, ויצניעם במקום צנוע שאינו רגיל לילך לשם כל ימי הפסח, וטוב לסגורם בארון או בחדר ויצניע המפתח. (תנא א. שועה"ר תנא א).

בזמנינו פשט המנהג שמוכרין אף את כלי החמץ במכירת חמץ, ואז שוב אין חיוב לנקות הכלים. ויראי ה' הנוהגים שלא לסמוך על המכירה לענין חמץ בעין, מנקים ומסירין החמץ בעין הדבוק בכלים, אבל אין צורך

קול כלי חמץ בפסח רינה קנט

לשפשף החלודה ובסדקין וחריצין, לפי שאפילו אם יש פירור חמץ נפסל כבר מאכילת כלב, מחמת חריפות ה'דעמערגינמ' שנשפכו עליהם. (פסקי תשובות תנא ה.19).

אם יש לו כלים יפים שנשתמשו בהם בחמץ, ורוצה להשאירן בביתו לגוי, אם הם מונחין במקום גבוה שאין היד מגעת לשם, מותר להשהותן שם, והמחמיר ומצניען תבא עליו ברכה. (תנא מ"ז ס"ק ז. שועה"כ ע"ז). ואם הם מונחים במקום שיד אדם מגעת ורוצה להשאירם שם בימי הפסח, צריך למכרם לגוי עם כלי החמץ, ויניח סימן להיכר על המקום שמונחים שם לידע שהכלים הנמצאים בו מכורים לגוי. (פסקי תשובות תנא).

השתמש בכלי חמץ בפסח

טעה והשתמש בפסח בכלי חמץ, שתשמישו בשאר ימות השנה בתורת כלי שני, כגון כלי אכילה. אם אין הכלי בן יומו, ויש הפסד מרובה או מניעת שמחת יום טוב, המאכל מותר באכילה. (תנא מ"צ ס"ק יא. לב. שועה"ר כב ועיי"ש ללא הזכיר דבעינן שלא יהא בן יומו, ועיין בזה בשעה"ל י').

נתערב בפסח כלי חמץ בכלים הכשרים לפסח, ולא ידוע מהו הכלי החמץ, כל הכלים אסורים בשימוש. (תמו מ"צ ס"ק אג, שעה"ל קג. שועה"ר כג).

נתערב בערב פסח כלי חמץ בכלים הכשרים לפסח, נכון להחמיר בכל הכלים שהוא מסופק שמא הם הכלי חמץ, ולא ישתמש בהם אלא אם כן יגעילם ויכשירם כדין. (סס. וע"ע שעה"ל קנא ונמ"א ונמחה"ש עיי"ש).

נתערב בערב פסח כלי חמץ שאינו בן יומו ובישל בו לצורך יום טוב, במקום שיש מניעת שמחת יום טוב יש להקל ולהתיר את אכילת התבשיל. (תמו מ"צ ס"ק אג).

כלי חרס של חמץ שנתערב בכלים של פסח, מתבטל הכלי חרס בשאר כלים שהם הרוב, והם הלא כשרים לפסח, ואוכלין שבישל בכלים אלו בערב פסח, מותר לאוכלם בפסח, אבל בפסח אין להשתמש בחמץ בכלים אלו. (שועה"ר תמו כג עיי"ש בסברתו. ומלשון השעה"ל תמו קנא לדין לעיין נמ"א ונמחה"ש אין צורך אי ס"ל כדמשמע מהמ"א וכלכתב שועה"ר, או ס"ל כפקפוקו של המחה"ש עיי"ש).

מצא חמץ בפסח

המוצא חמץ ביום טוב כופה עליו כלי, ובמוצאי יו"ט יבערנו. (תמו א. מ"ז סק"ו. שועה"ר תמו ה). בלא ברכה. (תלה מ"ז ס"ק ה, שעה"ל יב. ועיין שועה"ר תמו א' דלעתו מצערו בצרכה, עיי"ש).

מצא בביתו חמץ במועד יבערנו בלא ברכה. (תלה מ"ז ס"ק ה, שעה"ל יב. ועיין שועה"ר תמו א' דלעתו מצערו בצרכה, עיי"ש). אם במכירתו לגוי מכר אף את החמץ בעין שברשותו, לא יבער החמץ אלא מניחנו ברשות הגוי. (פסקי תשובות תמו א. וע"ע שם בהערה מס' 7).

העובר ברשות הרבים ורואה חמץ אינו נוגע בו, וממשיך בדרכו ואינו חושש. (תמו ב'ה"ל ד"ה צביתו).

חמץ לאחר הפסח

חמץ שעבר עליו הפסח אסור באכילה ובהנאה, אף אם הפקירו בעליו ובמלו כדין. (שועה"ר תמח כט. מ"ז ס"ק כה).

לא ידע שנתר אצלו חמץ, ובדק ובטל וביער בערב פסח כל החמץ הידוע לו שברשותו, ואחרי פסח מצא חמץ שלא ידע על קיומו, נחלקו הפוסקים בדינו, ובמקום הפסד מרובה יש להקל להתיר בהנאה. (תמח מ"ז ס"ק כה, וצביתו הלכה ד"ה אפילו).

חמץ שנמכר קודם הפסח מותר אחרי הפסח בהנאה ובאכילה אף אם נמכר בקנין כל דהו. (תמח מ"ז ס"ק יז). חמץ נוקשה אחר פסח מותר בהנאה. (תמו מ"ז ס"ק קז).

הכנת הסדר

- א. מצוה לסדר שלחנו בפלים הנאים ביותר, וכן להכין מושבו כדרך חרות. כל זה יבין מבעוד יום, כדי שיוכל להתחיל הסדר מקדם ויוכל לקיים מצות והגדרת לבנד וגו'. (תע"ב מ"ב סק"ג)
- ב. מניחין לפני בעל הבית קערה שיש בה ג' מצות, מרור, חרסת, כרפס, מי מלח, בשר זכר לפסה, ביצה זכר לחגיגה. (תע"ג ס"ד)

מצוה

- ג. יבין ג' מצות שלמות, ובדיעבד יכול לקחת למצה האמצעית, מצוה שבורה. (תע"ה מ"ב ס"ק מ"ח)
- ד. מצוה שבורה במקצת – יכול לחרף קצוותיה, עד שתראה בשלמה, ודינה בשלמה לגבי לחם משנה. (פו משמע דסי' קס"ח ס"ב דגין היסס דמהני דמה דנכחית פשלמה)
- ה. רצוי שכל המסבין – אף הנשים – יבינו לעצמם ג' מצות שלמות, ובעת שיגיע עורך הסדר ל"יחין", יפרסו אף הם את המצה האמצעית, וינחיה בין השלמות.
- ו. טעם הדבר, כדי שבשעה שבעל הבית מברך המוציא ועל אכילת מצוה, יברכו אף הם ויאכלו ממצותיהם ולא יצטרכו להמתין מלאכל, עד שיתן להם בעל הבית.
- ז. בעל הבית העושה כן, יוכל אף הוא לאכל הכזיתים בכדי אכילת פרס, כלי שיצטרף להפסיק תוך כדי אכילתו בחלקת מצוה לשאר המסבין. (עי' גם באג"מ ח"ח אור"ח סי' ע"ז אות ד' דפתב לנהוג בן מטעם אחר)

קול הכנת הסדר רינה קסג

מרור

ו. יבין ירק מר למרור, בחמשה מיני ירקות נתן לצאת ידי חובת מצות מרור, חזרת [עלי חסה], עולשין, תמכא [חרין], תרחבנא, מרור. (תע"ג ס"ה)

מנהגנו למל למרור חרין או עלי חסה, ויש הנוטלין משניהם.

ז. המכין תמכא [חרין] מבעוד יום – יכסנו, כדי שלא יפוג חריפותו. (ס"ס ס"ק ל"ו)

לא הכינו מבעוד יום – מתר לגרדו במגררת אף בליל יום טוב, אף יגרדו בשנוי מועט, דהינו שלא יגרדנו על צלחת או קערה, אלא על גבי המפה או השלחן. (תק"ד מ"ב ס"ק י"ט)

בשבת אסור לגרד תמכא (סכ"א ס"ב), ולכן כשחל יום טוב בשבת, יגרדנו מבעוד יום ויכסנו.

חרסת

ח. החרסת היא זכר לטומ, ולכן יעשונו עב. ויעשהו מתפוחים, תאנים, אגוזים, רמונים, שקדים. ומתבלין אותו בקמון וזנגביל, שיהא דומה לתבן. ומגבלין [=לשין] אותו ביון אדם, זכר לדם. (תע"ג ס"ה)

ט. יעשה את החרסת מערב יום טוב, ואם שכח עושהו ביום טוב. (ס"ס מ"ב ס"ק מ"ז)

י. בשבת – אין לשפד יין לתוך החרסת משום אסור מגבל, על כן כשחל יום טוב בשבת, יבין החרסת מבעוד יום.

לא שפד מבעוד יום – ישפד על ידי שנוי, דהינו שישפד היין לצלחת ריקה ואחר כך יכניס החרסת לתוכה, ויש פוסקים שמחמירין ומצריכין לעשות החרסת דלילה, וכשמערכתם בכף – יערב שתי וערב, כלומר פעם

קפד קול הכנת הסדר רינה

אחת יערב לארץ ופעם אחת לרחב, ובין ערוב לערוב יוציא הפך. (סכ"א)
מ"ב ס"ק כ"ח, ושכ"ד ס"ג, חזו"א סי' נ"ח סק"ו)

כרפס

יא. לכרפס יקח מין שפרכתו זהה לכרפת המרור, דהיינו ירק שפרכתו בורא פרי האדמה.

אף לא יקח לכרפס מין ממיני המרור. (תע"ג ס"ד מ"ב סק"כ)

מי מלח

יב. מי המלח הם פדי להטביל בהם הכרפס. בשבת אין לעשות מי מלח, על בן בשחל יום טוב בשבת, יבין מי מלח מבעוד יום.

לא הבין מבעוד יום – יעשה בשבת כמות מועטת של מי מלח. (תע"ג מ"ב ס"ק כ"א)

בשר

יג. יבין בשר לקערת ליל הסדר – נהגו שיהיה זרוע צלוייה. (תע"ג ס"ד)

לכתחלה רצוי לצלות הזרוע מבעוד יום, ואם יש בדעתו לאכל הזרוע למחרת – יכול לצלותה אף בליל יום טוב. (קס מ"ב ס"ק ל"ב)

ביצה

יד. מכינים ביצה זכר לחגיגה, הביצה יכולה להיות הן צלוייה הן מבשלת. (קס)

דיני ליל הסדר

א. בכל מצוות ליל הסדר, דהינו מצה, מרור, כורך, אפיקומן, ד' כוסות, אמירת הגדה – נשים חיבות כאנשים.

מוצות הסבה נשים פמורות. (מע"ב סעיפס ליד)

ב. מצוה לחלק לתינוקות שקדים ואגוזים לפני תחלת הסדר, כדי שיהיו ערים בשעת עריכת הסדר וישאלו הקשיות. (ס"ט ו"ז ובהגר"ז ס"ק ל"א)

ג. מנהגנו שלא לאכל בליל פסח בשר צלוי, הן צלוי על גחלים, הן גריל, הן שפודים, הן צלוי בקדרה – דהינו שהתבשל ברטב היוצא ממנו ללא מים או כל משקה אחר, גזרה, שפא יאמרו בשר פסח הוא זה. (מע"ז ס"א ובמ"ב ס"ט)

ד. נוהגים לאכל הביצה מקערת הסדר, ואף שהיא צלוייה מתרת באכילה. (מע"ז ס"ק י"א)

דיני ד' כוסות

א. מצוה לחזר אחר יין אדם ושאינו מבשל, אלא אם כן הלכן או המבשל טובים ממנו. (מע"ב סעי' יא"ז ובמ"ב ס"ט)

ב. בכל כוס מהד' כוסות ישקה רביעית יין, ובדעיבד או במקום שהיון ביקר יוצא ידי חובה בשתיית רב רביעית. (ס"ט ו"ט ובמ"ב ס"ב)

ג. לכתחלה יש לשותות את רב רביעית הכוס ללא הפסק.

שקה באמצע שתיית רב כוס, שעור זמן שנתן לשותות בו יותר מרביעית – בכוס ראשון, שלישי ורביעי יצא ידי חובתו ואינו צריך לחזר ולשותות, בכוס שני חוזר ושותה ללא הפסק. (ס"ט מ"ב ס"ל וסקל"ד ושעה"ל ס"ק מ"ט)

קפו קול דיני ליל הסדר רינה

אף אם שָׁהָה בְּאִמְצַע הַשְּׁתִיָּה יוֹתֵר מִשְּׁעוֹר אֲכִילַת פָּרֶס, אִין תְּחַלֵּת הַשְּׁתִיָּה מְצַמְרֶפֶת לְסוּפָה, וְלֹא יֵצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ. וּבְכוּס רֵאשׁוֹן, שְׁלִישֵׁי וּרְבִיעֵי מְכַרְךָ שְׁנִית וְחוֹזֵר וְשׁוֹתָהּ, וּבְכוּס שְׁנֵי חוֹזֵר וְשׁוֹתָהּ לְלֹא בְּרַכָּה. (ע"ס ושעה"ז ס"ק מ"ז וזמ"ז ס"ק כ"א)

ד. ד' כוסות - שְׁתִיָּתֵן בְּהֶסְבָּה. שְׂכַח וְלֹא הִסֵּב - בְּכוּס רֵאשׁוֹן, שְׁלִישֵׁי וּרְבִיעֵי אִינוֹ חוֹזֵר וְשׁוֹתָהּ, בְּכוּס שְׁנֵי חוֹזֵר וְשׁוֹתָהּ. (ע"ס ס"ז מ"ז ס"ק כ"א)

ה. קְמָנִים, שְׁהַגִּיעוּ לְחֻנּוּךָ - מְצוּהָ לְהַרְגִילָם בְּד' כּוּסוֹת, וְדָיִם שֵׁשִׁיתוּ בְּמֵלֵא לֹאגְמִיָּהֶם. (ע"ס ט"ו וזמ"ז ס"ק מ"ז)

ו. ד' כוסות אלו, שְׁתִיָּתֵן עַל הַסֵּדֶר, דְּהִינּוּ שְׂיֵאמֵר הַהֲגָדָה בִּינְתָיִם.

יש פּוֹסְקִים שְׂפּוֹבְרִין, שְׂאֵם לֹא אָמְרוּ הַהֲגָדָה בֵּין הַכּוּסוֹת, לֹא יֵצֵאוּ יָדֵי חוּבָה, וְלִכֵּן יֵשׁ לְזַרְזוֹ עַל כָּךְ גַּם אֶת הַנְּשִׂיִם. (ע"ס ס"ח כה"ל ד"ה גְּלַח פְּסֵלֶר)

דיני הסבה

א. סֵדֶר הַסֵּבָה הוּא, שְׂיֵאכֵל וְיִשְׁתֶּה, בְּשֵׂרָאשׁוּ מְטָה לְצַד שְׂמֵאל עַל הַמְּטָה אוֹ עַל הַפְּפֶסֶל, וְכָרִים וּכְסֵתוֹת תַּחַת לְרֵאשׁוֹן. אִף הַסֵּבֶת אִמְרָ יָד [שְׂמֵאל] הוּא לְצַד שְׂמֵאל. (תע"ז ס"ג)

ב. חֵיּוֹב הַסֵּבָה הוּא:

א. בְּאֲכִילַת הַמְּצָה אַחַר בְּרַכַּת "הַמוּצִיא".

ב. בְּאֲכִילַת "כּוּרְךָ".

ג. בְּאֲכִילַת הָאֶפִיקוֹמֹן.

ד. בְּשְׁתִיָּת הַד' כּוּסוֹת.

וּלְכַתְּחִלָּה יִסַּב כָּל הַסְּעוּדָה הֵן בְּאֲכִילָתוֹ וְהֵן בְּשְׁתִיָּתוֹ, וּבְדִיעֵבֵד יֵצֵא יָדֵי חוּבָה, אִף אִם הִסֵּב רַק בְּעַת אֲכִילַת הַכּוּזִיָּתִי מְצָה וּבְשְׁתִיָּת הַד' כּוּסוֹת. (ע"ס ס"ז וזמ"ז ע"ס)

קול דיני ליל הסדר רינה קפז

בזמננו מקבל להסב רק בעת אכילת הכזית מצה ובשתיית הד' כוסות, ולא בכל הסעודה.

ג. אין מסבין בשעת אמירת ההגדה. (תע"ג מ"ב ס"ק ע"א)

ד. אשה פטורה מהסבה. (תע"ב ס"ד)

ה. אבל ל"ע, אם נהג שבעה אפלו שעה אחת לפני החג – חייב בהסבה, וקמ"ל – נהגו שלא ולבש, ומקל מקום אין מוחזין ביד הלובש. (שם סק"ג)

ו. גמר כל הסעודה, וברך ברכת המזון ונזכר שלא אכל מצה בהסבה, יחזור ויטל ידיו ויאכל ב' כזית מצה בהסבה. ובריעבד, אף בכזית אחד יצא ידי חובתו. ואינו חוזר ומברך על אכילת מצה. (שם זיה"ל ד"ה לא ילא)

דיני כרפס

א. לכרפס יקח מין שברכתו זהה לברכת המרור, דהינו ירק שברכתו בורא פרי האדמה.

אף לא יקח לכרפס מין ממיני המרור. (תע"ג ס"ד מ"ב סק"ב, ויש נוהגים להסב)

ב. בשמברך על הכרפס, יבון לקמור את המרור מברכה ראשונה.

ג. יאכל כרפס פחות מכזית, כדי שלא יתחייב בספק ברכה אחרונה.

אכל יותר מכזית – אינו מברך ברכה אחרונה. (שם ס"ק נ"ג)

ד. לא יטביל את הכרפס בחרסת. (שם ס"ז ובמ"ב ס"ק נ"ד)

דיני אכילת מצה

א. בשעה שמברך המוציא יחזיק בידיו ב' המצות השלמות עם הפרוסה שבניהם, ויבון בברכה הן על השלמה והן על הפרוסה. (תע"ה ס"א וזיה"ל ד"ה כזית)

קפח קול דיני ליל הסדר רינה

ב. אחר שברך ברכת המוציא יניח למצה השלמה התחתונה להשמיט מידיו ויאחו רק בעליונה השלמה ובאמצעות הפרוסה ויברך על אכילת מצה ויבון בברכתו על שתיהם. (שם מ"ב סק"ב ובה"ל ע"ס)

ג. בברכת על אכילת מצה יבון גם על המצה שאוכל בברך ובאפיקומן, ולכתחלה יזהר מלהפסיק בשיחה, שאינה מענגת הסעודה, עד אחר אכילת בורך. (שם ס"א ובמ"ב ס"ק כ"ד)

[הנוהגין לא להשיח עד אחר אכילת אפיקומן – חמרה יתרה היא. (הגר"ז תע"ה סי"ח)]

ד. אחר הברכה יבצע ב' כויתים, דהינו כוית מהשלמה וכוית מהפרוסה. ולכתחלה יבון, שתהיה הבציעה בבת אחת ולא כוה אחר זה, (לא נהגו לטבל גמלח) וכן יכניסם לפה וירסקם יחד, ויבלע כוית אחד ואחר כך יבלע השני. (שם ובמ"ב ס"ק ג' ט')

ה. שכח ואכל בלא הסבה, יחזר ויאכל כוית מצה בהסבה ובלא ברכה. (תע"ב ס"ז מ"ב ס"ק כ"ב)

ו. אינו יכול לרסק בפיו שני כויתים יחד – יאכל בתחלה כוית מהשלמה ואחר כך יאכל כוית מהפרוסה.

ז. ובדיעבד אפלו לא אכל אלא כוית אחד בלבד מהשלמה או מהפרוסה או מצרוף שתיהן – יצא ידי חובתו, והוא שאכלן בתוך כדי אכילת פרס. (שם מ"ב ס"ק ט"י"א)

ז. כוית ראשון, שמברך עליו על אכילת מצה – יזהר מאוד לאכלו קדם חצות.

ובדיעבד אם אחר, יאכלנו אחר חצות ולא יברך עליו על אכילת מצה. (תע"ז מ"ב סק"ו)

קול דיני ליל הסדר רינה קסט

דיני אכילת מצה לזמן ולחולה

א. זמן או חולה, שקשה להם לאכול מצה יבשה, יוצאין ידי חובתן באכילת מצה שרויה במים, אך יזהרו, שלא תהא המצה שרויה מעת לעת. (תס"א מ"ב ס"ק י"ז י"ח)

ולשתות בעת אכילת המצה משקאות קלים או תה - מתר אף לבריא, היות שלא מתבטל טעם המצה ע"י שתיתו. (פו משמע ע"ס וע"ע סי' תפ"א מ"ב סק"א)

ב. אין לשרות מצה במקרק, אפלו עבור זמן וחולה, בין שהמרק מבטל את טעם המצה, ואף במקרק צונן ראוי להחמיר. (תס"א מ"ב סק"כ ושע"כ אות לה)

ג. זמן או חולה, שקשה להם לאכול מצה, אפלו כשהיא שרויה - יכולים לאכול מצה המפוררת בקמח (ע"ס כה"ל ד"ה יזאל).

אף לא ישתה בעת אכילתו, בין שצריך לאכול את המצה ולא לשתותה. (ע"ס כה"ל ד"ה והוא)

ד. מצה מבשלת - אינו יוצא בה ידי חובתו, אף אם יש במצה פזית, ויש להחמיר אף בנתבשלה בכלי שני, כל שהיד סולדת בו. (ע"ס)

דיני מרור

א. יבין ירק מר למרור, בחמשה מיני ירקות נתן לצאת ידי חובת מצות מרור, חזרת [-עלי חסה], תמכא [-חריון], עולשין, חרתכינא, מרור. (תע"ג ס"ה)

מנהגנו ליטול למרור חריין או עלי חסה, ויש הנוטלין משניהם.

ב. הגיע בסדר ההגדה למרור, יקח פזית מרור וישקענו בחרסת, אבל לא ישהנו בתוכו שלא יבטל מרירותו. וינער החרסת מעליו ויברך על אכילת מרור. (תע"ה ס"א)

קע קול דיני ליל הסדר רינה

ג. המרור נאכל בלא הסבה, ואם רוצה לאכלו בהסבה, רשאי. (ס"ס ומ"ז ס"ק י"ד)

ד. צריך להזהר לאכל המרור לפני חצות, ואם אחר, יאכלנו בלא ברכה. (תע"ז מ"ב סק"ו).

דיני בורף

א. הגיע בסדר ההגדה לבורף, יקח פזית מהמצה השלישית, וכזית מרור טבול בחרסת, ומנגער החרסת, ואומר זכר למקדש בהלל ואוכלן בהסבה.

והנוהגין שלא למבל את המרור של בורף, בחרסת, יכולים לסמוך על מנהגם. (תע"ה ס"א ובמ"ב ס"ק י"ט, ובהגר"ז ס"י"ט).

ולכתחלה יכניסם לפה יחד וירסקם יחד ויבלע פזית אחר ואחר כך יבלע את השני, ובדיעבד כל שבלען בתוך כדי אכילת פרום - יצא. (ס"ס ובמ"ב ס"ק ט"ז כ"ב)

ב. אכלן בלא הסבה, וקשה לו לחזור ולאכלן בהסבה - בדיעבד יצא ידי חובה. (הגר"ז ס"כ ועין בתע"ז מ"ב סק"ד)

דיני אפיקומן

א. אחר גמר הפעודה אוכל האפיקומן, ולכתחלה טוב שיאכל שני פזיתים אחר זכר לפסח ואחר זכר למצה הנאכלת עמו. (תע"ז ס"א מ"ב סק"א)

ב. האפיקומן נאכל בהסבה. שכח ואכלו בלא הסבה: אם לא קשה לו לחזור ולאכל, ועדין לא הפיח דעתו מאכילה - יחזור ויאכל בהסבה עוד פזית לשם אפיקומן, אבל אם הפיח דעתו מאכילה, או שקשה לו לחזור ולאכל - יצא ידי חובה ואינו חוזר ואוכל. (ס"ס ובמ"ב סק"ד ובשעה"ל ס"ס וע"ע סי' תע"ב במ"ב ס"ק כ"ב)

ג. אבר האפיקומן - יקח פזית ממצה אחרת שמורה. (ס"ס ס"ב)

קול דיני ליל הסדר רינה קעא

ד. האוכל את האפיקומן אכילה גסה, דהינו שאינו מתאונה כלל לאכל, ונפשו קצה באכילה, אינו יוצא ידי חובתו. (מע"ו מ"ב סק"ו)

ה. יהיה זהיר לאכל האפיקומן לפני הצות, ולכתחלה רצוי, שגם החלל וברכה שלאחריה יאמר קדם הצות. (מע"ז ס"א ומ"ב סק"ו ז')

ו. אחר האפיקומן אין לאכל שום דבר, כדי שלא יבטל מפיו טעם האפיקומן. בדיעבד, אם אכל אחר האפיקומן, יחזר ויאכל כזית מצה שמורה לשם אפיקומן. (מע"ח ס"א ומ"ב סק"א)

ז. כמו כן, משקאות שיש בהם טעם חזק, אין לשתות אחר אכילת אפיקומן, כדי שלא יבטל מפיו טעם האפיקומן, אבל משקאות קלים וכן תה - יש להקל. (תפ"ח ס"א ומ"ב סק"א).

מצה מטוגנת - ברכתה

א. טיגן חתיכות מצה. יש בין החתיכות חתיכה שיש בה כזית - מברך עליה המוציא. אין בחתיכות חתיכה בגודל כזית - נחלקו הפוסקים בדינה, ולכתחלה יברך המוציא על מצה אחרת ויאכלנה תוך הפעודה. (תס"ח ס"ו ומ"ב ס"ק נ"ו)

סדר בדיקת חמץ

יש הנוהגים לומר קודם הבדיקה

הריני מוכן ומזמן לקיים מצות עשה ולא תעשה של בדיקת חמץ לשם
יחוד קוב"ה ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על בעור
חמץ:

מיד אחר הבדיקה, יבטל כל החמץ שברשותו, הבלתי ידוע לו, שמא נעלם
ממנו, ויאמר:

כל חמירא וחמיעא דאכא ברשותי דלא חמתיה ודלא בערתיה לפטל ולהוי
הפקר כעפרא דארעא: (יש נוהגים לומר "כל חמירא" וכו', ג' פעמים)

כששליח מבטל, אומר:

כל חמירא וחמיעא דאכא לפלוני ברשותיה דלא חמי ליה ודלא בעריה
לפטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא:

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו שתזכנו לתור ולחפש בנגעי
בתי הנפש אשר נואלנו בעצת יצרנו הרע, ותזכנו לשוב בתשובה שלמה
לפניך. ואתה בטובך הגדול תרחם עלינו ותסיענו ותעזרנו על דבר כבוד
שמך ותצילנו מאסור חמץ אפלו בכל שהוא בשנה זו ובכל שנה ושנה כל
ימי חיינו אמן וכן יהי רצון:

סדר שריפת חמץ

ביום ארבעה עשר, עד סוף השעה החמישית, שורפים את החמץ.

יש נוהגים לומר קודם שריפת חמץ:

הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה ולא תעשה של שריפת חמץ לשם
יחוד קוב"ה ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל
ויהי נעם וגו':

אחר שריפת חמץ, יבטלנו בלבנו, ויאמר:

כל חמירא וחמיעא דאפא ברישתי דחמתייה ודלא חמתייה דבערתייה ודלא
בערתייה לבטל ולהוי הפקר בעפרא דארעא: (יש נוהגים לומר "כל חמירא"
וכו', ג' פעמים)

מספר "עבודת הקודש"

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שתרחם עלינו ותצילנו מאסור
חמץ אפלו מפל שהוא לנו ולכל בני ביתנו ולכל ישראל בשנה זו ובכל
שנה ושנה כל ימי חיינו. וכשם שבבערנו החמץ מבתינו ושרפנוהו כך תזכנו
לבקר היצר הרע מקרבנו תמיד כל ימי חיינו ותזכנו לדבק כך ובתורתך
ובאהבתך ולדבק ביצר הטוב תמיד, אנחנו וזרענו וזרע זרענו מעתה ועד
עולם, בן יהי רצון, אמן:

יהי רצון מלפניך יהוה אלהי ואלהי אבותי, בשם שאני מבער החמץ מביתי
ומרשותי בן יהוה אלהינו ואלהי אבותינו תבער כל החיצונים ואת רוח
הטמאה תבער מן הארץ ואת יצרנו הרע תעבירהו מאתנו ותתן לנו לב
בשר, וכל הסמרא אחרא וכל הקלפות וכל הרשעה בעשן תכלה ותעביר

קעד קול מספר "עבודת הקודש" רינה

מְמוֹשֶׁלֶת זָרוֹן מִן הָאָרֶץ. וְכָל הַמַּעֲקוּיִם לְשִׁכְיָנָה תִּבְעֶרְם בְּרוּחַ בַּעַר וּבְרוּחַ
מִשְׁפָּט בְּשֵׁם שְׁהַעֲבֵרְתָּ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת אֱלֹהֵיהֶם בְּיָמֵי הָהֵם וּבְזִמְנֵי הַזֶּה,
אָמֵן:

סדר הפרשת חלה ודיניה

חבילת מצות שיש בה שיעור מ"ג ביצים וחומש = (1.666 ק"ג) 3.67 פאונד לשיטת הרא"ח נאה. 4.96 פאונד (2.250 ק"ג) לשיטת החזו"א (כמנואל כספרי שיעורין של תורה). חייבת בהפרשת חלה.

סדר ההפרשה: א', יכין מצה בשיעור כזית וישאירנה בתוך החבילה. ב', בשעת ברכה מניח ידו על המצה ומברך אשר קדשנו במצותיו להפריש חלה. ג', נוטל המצה בידו ואומר זה יהא חלה, [וזה נקרא קריאת שם חלה]. ד', אחר קריאת שם חלה נוטל את המצה שהפריש לחלה ושורפה. (יו"ד ריש סי' שכת, ובהגהות רע"א. וק"ט סי' שכת ה).

חבילות מצות שאין באף חבילה בפני עצמה שיעור חלה, אך אם נצרפם יחד יהיה בצירופם שיעור חלה, יעשה נגיעה צרוף סל, דהיינו ניח החבילות על מפה ויפתח הארזיה באופן שיגעו המצות זה בזה, אם כל ק"ג ארוז בנפרד, יפתח הארזיות כדי שהמצות יגעו זה בזה, ויכסם באותה מפה. (יו"ד שכו זנקה"כ כסופו עיי"ש. תנז מ"ב ס"ק ז. שעה"ל ט, יד. שעה"כ תנז יד). ובדיעבד אם לא הניחן על מפה רק כיון במפה, נוטה המשנה ברורה לומר דכיון מפה מהגני להחשיבו כצירוף סל. (תנז זכ"ל ד"ה והסל מלכפן).

אין בחבילות אף אחר צירופם שיעור חלה, אך חושש שמא בשעה שהיו עדיין ברשות המוכר נצטרפו לשיעור ונתחייבו בחלה, יפריש חלה מספק אך לא יברך בהפרשתה.

כאשר מפריש לצאת ידי הספק, אינו צריך להפריש כזית, ובהפרשת כל שהוא יוצא ידי חובה ואינו צריך ליטול כזית כיון שמעיקר הדין הפרשת כל שהוא נחשבת להפרשה הפוטרת. (יו"ד שכת ה כזמ"א).

הפריש מפני הספק [שמא נצטרפו ברשות המוכר], ואחר ההפרשה נצטרפו המצות שברשותו לשיעור החייב בחלה, חוזר ומפריש ללא ברכה.

קול סדר הפרשת חלה ודיניה רינה קעו

לפי שההפרשה הראשונה לא היתה אלא מפני הספק שמא נצטרפו ברשות המוכר, לפיכך יש לחוש גם לאירך גיסא שמא בשעה שהיו המצות ברשות המוכר לא הצטרפו לשיעור חלה, וחתיכת המצה שהפריש מפני הספק לא חל עליה שם חלה, ועתה שנצטרפו המצות לשיעור החייב בחלה נתחייבו ודאי בחלה, על כן אף שכבר הפריש פעם אחת חוזר ומפריש שנית ללא ברכה.

חבילות מצות שיש בכל חבילה שיעור חלה, או שבאחד יש שיעור חלה ובשניה אין שיעור, אינם צריכים לא צירוף כלי ולא נגיעה, אלא כיון ששתיהן לפניו מפרישין מזו על זו. (יו"ד שכה ב, וש"ך שם ס"ק ג, ונקה"כ שכו בסוף דבריו עיי"ש. וכו"ה בשועה"ר תנז יב. מ"ב תנז ז). וטוב להחמיר שיגעו המצות זה בזה בשעת ההפרשה. (שועה"ר שם. ובניאור הגר"א שכה ה, כתב לאס המצות מונחים בלא כלי כלל אפילו רחוקין זה מזה החדר מלכפן והוי מן המוקף. ואם המצות מונחים בכלים פתוחים בעינן קיבוץ ונגיעת כלים אהדלי. ואם הכלים סגורים לא מהני מה שהכלים נוגעים זה בזה ואי"ז הפרשה מן המוקף, ועיין במ"ב תנז ז דהעתיק את כשיטת הגר"א). בדיעבד, כל שיש בכל חבילה שיעור חלה, מועיל אף שלא מן המוקף כלל, ואף אם המצות בבית אחר. (תנז שעה"ל יג).

ב' בני אדם המקפידים שלא יתערבו מצותיהם, וכן אדם אחד שיש לו ב' מיני מצות ומקפיד שלא יתערבו זה בזה, אין המצות מצטרפות לשיעור חיוב חלה אף על ידי צירוף סל ונגיעה. (יו"ד שכו א).

חבילות מצות שיש בכל חבילה שיעור חלה, יכול להפריש מחבילה אחת על השניה אף אם מקפיד שלא יתערבו המצות. ולכתחילה צריך שיהיו מן המוקף, לדעת הש"ך (בנקה"כ יו"ד שכו) אינם צריכים נגיעה, ולדעת הט"ז והסכים עמו הגר"א צריכים נגיעה. (יו"ד שכה ח).

על כן אם יש מספר חבילות ומקפיד שלא יתערבו זה בזה ובכל חבילה יש שיעור חלה; יקח כזית עבור חלה מאחת החבילות (כמ"א יו"ד שכו ה. דרכ"י שם), ויוסיף משאר החבילות כל שהו, ויכוין שכל כמות החלה שהפריש יחול על כולם, ויוצא בזה ידי חובת כל השיטות.

קול סדר הפרשת חלה ודיניה רינה קעז

שכח ולא הפריש חלה לפני החג יפריש בחול המועד. אבל ביו"ט לא יפריש לפי שאין מפרישין חלה ביו"ט, וכל זמן שלא הפריש חלה, אם הוא חלת ארץ ישראל - המצות אסורות באכילה, אבל אם הוא חלת חו"ל מותרות המצות באכילה, ומשייר מהמצות ואחר יום טוב מפריש מהמשוייר. (תקו ג, מ"ב ס"ק כ כא).

היה מחוייב בהפרשת חלת ארץ ישראל ושכח שלא הפריש חלה לפני החג ואין לו אפשרות לשאול מצות מחבירו בכדי לקיים מצות אכילת מצה, יפריש חלה אף בחג בכדי שלא תתבטל מצות אכילת מצה, ובחול המועד ישרוף את החלה שהפריש. (כה"ח תנו טז).

ברכת הפרשת חלה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַפְרִישׁ חֲלָה:

הלכות עירובי תבשילין

בשנה זו צריך לזכור בחו"ל לעשות עירוב תבשילין מערב החג, כדי שיהיה מותר לבשל ולהדליק ביום ב' דפסח ערש"ק לצורך שבת, אבל אין לבשל ביום א' דפסח לצורך ש"ק או ליום ב' דפסח. (וכן כשחל יום ה' דפסח ביום ה' בחו"ל, וכן כשחל ז' של פסח ביום ו', יש לעשות עירוב תבשילין).

עירוב תבשילין כיצד, לוקח מצה אחת שלימה ובדיעבד כביצה, וכזית תבשיל כגון בשר ודגים וביצים, את המאכלים צריך להשאיר ולאכול בשבת, ומי שיש באפשרותו נכון שיקח את המצה ללחם משנה בכל ג' סעודות שב"ק ויבצע עליה בסעודה שלישית, דכיון דאיתעביד ביה מצוה חדא ליתעבד ביה מצוה אחרינא. וצריך שיחזיק העירוב בידו בשעת הברכה ואמירת בדין יהא וכו'. **מצוה** מן המובחר שהתבשיל שמניחים לעירוב תבשילין יבשלו אותו בעיו"ט דוקא ולא מקודם.

אם נאכל תבשיל העירוב או שנאבד קודם שבישל לשבת אינו יכול לבשל אא"כ נשאר ממנו כזית, ואם כבר התחיל בהכנת התבשיל בעוד עירובו קיים וקודם גמר הבישול נאכל או נאבד העירוב, מותר לגמור בישולו.

אורח האוכל ולן באותו מקום נחשב כבני הבית ויוצא בעירובו של הבעה"ב, אבל אם לן בביתו ומדליקים הנרות בביתו, צריך לעשות עירוב תבשילין, כדי שיוכל להדליק נרות ביו"ט ערב שבת.

סדר עירוב תבשילין

לוקח מצה שלימה וכזית תבשיל, ואוחז את העירוב, והמערב גם לאחרים יזכה לחבירו את העירוב, ויגביה אותו הזוכה מפה, והמזכה נוטל את העירוב ומברך:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו, וצונו על מצות עירוב:

קול הלכות עירובי תבשילין רינה קעט

בְּהַדִּין עֲרוּכָא יְהֵא שְׂרָא לָנָא לְאֶפְוֵי וּלְבִשּׁוּלֵי וּלְאֶמְוֵי וּלְאֶדְלוּקֵי שְׂרָנָא
וּלְתַקְנָא וּלְמַעְבַּד כָּל צְרָכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבְתָּא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל
הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:

סדר אמירת קרבן פסח

כדי שנשלמה פרים שפתינו, ראוי לעסק בסדר קרבן פסח בערב פסח אחר תפלת המנחה שהיא כנגד תמיד של בין הערבים, וי"א לאמרו אחר קטרת קדם "ה' צבאות עמנו":

רבו העולמים, אתה צויתנו להקריב קרבן הפסח במועדו בארבעה עשר לחדש הראשון ולהיות כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם קורים את ההלל, ועתה בעוונותינו תרב בית המקדש ובטל קרבן הפסח ואין לנו לא בהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ונשלמה פרים שפתינו. לכן יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שיהיה שיח שפתותינו חשוב לפניך פאלו הקרבנו את הפסח במועדו ועמדנו על מעמדו ודברו הלויים בשיר והלל להודות לה'. ואתה תכונן מקדשך על מכונו ונעלה ונקריב לפניך את הפסח במועדו, כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך באמור:

דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבת שה לבית: ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במקסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על השה. שה תמים וזכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מדרים יאכלהו: אל תאכלו ממנו נא וכשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו: ולא תותירו ממנו עד בקר והגתר ממנו עד בקר באש תשרפו: וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם כרגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליהוה:

כך היתה עבודת קרבן פסח בארבעה עשר בניסן: אין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים. ערב פסח בין בחל בין בשבת היה התמיד

קול סדר אמירת קרבן פסח רינה קפא

נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה, ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת, היו שוחטין אותו ב'שש ומחצה וקרב בשבע ומחצה, והפסח אחריו. כל אדם מישראל, אחד האיש ואחד האשה - כל שיכול להגיע לירושלים בשעת שחיטת הפסח חייב בקרבן פסח. מביאו מן הכבשים או מן העזים, זכר תמים בן שנה, ושוחטו בכל מקום בעזרה, אחר גמר עבודת המיד הערב ואחר הטבת הנרות. ואין שוחטין הפסח ולא זורקין הדם ולא מקטירין החלב על החמץ. שחט השוחט, וקבל דמו כהן שבראש השורה בכלי שרת, ונותן לחברו וחברו לחברו. כהן הקרוב אצל המזבח זרקו זריקה אחת כנגד היסוד, וחוזר הכלי ריקן לחברו, וחברו לחברו מקבל את המלא ומחזיר את הריקן. והיו הכהנים עומדים שורות, וכדיהם בזיכין שכלן כסף או כלן זהב, ולא היו מערבים. ולא היו לבזיכין שולים, שלא יניחום ויקרש הדם. אחר כך תולין את הפסח באונקליות ומפשיט אותו בלו וקורעין בטנו ומוציאין אמורים: החלב שעל הקרב ויותרת הכבד ושתי הפליות וחלב שעליהן והאלה לעמת העצה. נותנן בכלי שרת ומולחן ומקטירן הכהן על המערכה, חלבי כל זבח וזבח לבדו: כחל ביום ולא בלילה שהוא יום טוב. אכל אם חל ערב פסח בשבת, מקטירין והולכין כל הלילה ומוציא קרביו וממחה אותו, עד שמסיר מהן הפרש. שחיטתו וזריקת דמו ומחוי קרביו והקטור חלבו דוחין את השבת, ושאר עניניו אין דוחין. בשלש פתות הפסח נשחט, ואין פת פחותה משלשים אנשים. נכנסה פת אחת, נתמלאה העזרה - נועלן אותה. ובעוד שהן שוחטין ומקריבין וכהנים תוקעין, החליל מכה לפני המזבח, הלויים קורין את ההלל. אם גמרו קדם שיקריבו כלם - שנו; אם שנו - שלשו. על כל קריאה תקעו הרעו ותקעו. גמרה פת א' להקריב - פותחין העזרה, יצתה פת ראשונה. נכנסה פת שנייה - נעלו דלתות העזרה. גמרה - יצאה שנייה, נכנסה שלישית. כמעשה הראשונה כך מעשה השנייה והשלישית. אחר שיצאו כלן, רוחצין העזרה מלכלובי הדם, ואפלו בשבת. אמת המים היתה עוברת בעזרה, שפשוצין להדיח הרצפה סותמין מקום יציאת המים והיא מתמלאה על כל גדותיה, עד שהמים עולין וצפין ומקבצין אליהם כל דם ולכלוד שבעזרה. אחר כך פותחין הסתימה ויוציאין המים עם הלכלוד.

קפב קול סדר אמירת קרבן פסח רינה

נמצאת הרצפה מנקה, זהו כבוד הבית. יצאו כל אחד עם פסחו וצלו אותם. ביצד צולין אותו: מביאין שפוד של רמון, תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו ותולהו לתוך התנור, והאש למטה, ותולה פרעיו ובני מעיו חוצה לו, ואין מנקרין את הפסח כשאר בשר. בשבת אינן מוליכין את הפסח לביתם, אלא פת הראשונה יוצאין בפסחיהן ויושבין בהר הבית; השניה יוצאין עם פסחיהן ויושבין בחיל; השלישית במקומה עומדת. חשכה - יצאו וצלו את פסחיהן. כשמקריבין את הפסח בראשון, מקריבין עמו ביום י"ד זבח שלמים, מן הבקר או מן הצאן, גדולים או קטנים, זכרים או נקבות, והיא נקראת חגיגת ארבעה עשר. על זה נאמר בתורה: וזבח פסח לה' אלהיך צאן ובקר. ולא קבעה הכתוב חובה אלא רשות בלבד, מכל מקום היא כחובה מדברי סופרים, כדי שיהא הפסח נאכל על השבע. אימתי מביאין עמו חגיגה, בזמן שהוא בא בחל בטהרה ובמועט, ונאכלת לשני ימים ולילה אחד. ודינה ככל תורת זבחי שלמים: מעונה סמיכה ונסכים ומתן דמים שתיים שהן ארבע ושפכת שירים ליסוד. זהו סדר עבודת קרבן פסח וחגיגה שעמו בבית אלהינו שיבנה במהרה בימינו אמן:

אשרי העם שפכה לו אשרי העם שיהיה אלהיו. אלהינו ואלהי אבותינו מלך רחמן טוב ומיטיב הדרש לנו. שובה אלינו בהמון רחמיו בגלל אבות שעשו רצונך בנה ביתך כבתחלה וכוונתו על מכונו. והראנו בכנינו ושמחנו בתקונו והשב שכנינו לתוכו והשב כהנים לעבודתם ולוויים לשירם ולזמרים. והשב ישראל לגויהם. ושם נעלה ונראה ונשתתה לפניך. ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחתך לרצון: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, יהוה צורי ונאלי:

* * *

סגולה גדולה ונפלאה

סגולה גדולה ונפלאה ללמוד בערב פסח האגרת הזאת נודע בשערים סגלת הסוד הנפלא ועזו בשחקים מה שגלה הרב הקדוש המקבל האלקי מוהר"ר רבי שמשון זצ"ל מאוסטרפאליע זצוק"ל שכותב בסוף המאמר כל המעין בסוד נפלא ונורא הזה על מכונו אפלו פעם אחת בשנה וביותר בערכי פסחים מבטח שהוא נצול כל אותה השנה מפל מכשול ומיתה משנה ושום אדם ואל ימשלו בו אויביו וכל שונאיו יפלו תחתיו ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל אמן סלה עכ"ל.

מכתב מהגה"ק איש אלקים ר' שמשון מאוסטרפאליע זצוק"ל.

זאת השאלה אשר נשאל רבנו שמשון ז"ל וזאת התשובה שהשיב.

שלום לרבני ארץ. גודרי גדר ועומדים בפרץ. יצילם ה' מפליון וחרץ. כלם קדושים אשר בארץ. כל חד לפום חורפיה מקשה ומתריץ ועל רב שלומכם התענגנו מעתה ועד עולם אמן סלה.

בתכלית הקצור, אודות הענין מה שרשמתי הסימנים דצ"ד עד"ש באח"ב וכו' והקשה מר אלי והאיך נרמזת הגאלה באלו הסימנים, ועכשיו אנגלה הדבר לכת"ר, מה שכתב האר"י זלה"ה, בקונטרס שלו הנקרא "פלאות רבות", בשער ט"ו הנקרא "שער יציאת מצרים" פרק ג', דף מ"ב, וז"ל הגה כבר השמעתיד שפרעה נלקה בעשר מכות אלו במצרים ע"י ג' אלפים ור"פ מלאכי חבלה הממנים המסבבים בג' רקיעים של טמאה,

א' נקרא שר"ע, וא' נקרא תמו"ד, וא' נקרא בישה"א, ועליהם השר הנקרא דלפק"ט [ג"א דלפקט"א], ועל [ועליהם] כלם השר הנקרא תק"א, בראשית, [והנה] חסר מן השלישית עשרה, וחסר מן הרביעית ששה, וחסר מן התשיעית ששה, ככתוב בתורה, והנה מה שמצינו שלקו המצרים במצרים עשר מכות

קפד קול סגולה גדולה ונפלאה רינה

ועל הים חמשים מכות מצד השם שפ"ו שבו אחוז דוד בן ישי, והשם אמר הכו והכס [ג"א: והשם אמר והכה], ומצד השם תק"ל לקו המצרים במצרים ארבעים מכות ועל הים לקו מאתים מכות, והשם אמר הכו והכס [ג"א: והשם אמר והכה], ומצד השם שצ"ה [ג"א: אשצ"ה] לקו המצרים במצרים חמשים מכות ועל הים ר"ג מכות, והשם אמר והכה, ובמה שהקב"ה מכה בו כרפא הגלות, ומה פשעו ומה חטאו ומה המעל אשר מעלו אבותינו להיות בכור הברזל עד שנגאלו [ג"א: שגאלם] בשמות הללו דע"ב צד"א כשה"ב, ע"כ לשון דברי הארז"ל עיי"ש זיע"א.

והנה מו"ר קדוש ישראל כתב, דברים אלו פלאות הם וסתומים וחתומים סגור ואין פורש אותם, וכבר שאלוני גדולי ישראל לבאר להם דברי האר"י זלה"ה ולא הגדתי להם, ומגדל אהבתו דמר אנגלה רוא דנא מה שנתגלה לי בחלום בחזיתא דלילא בנפל תרדמה על כל האנשים, והוא רחום וכפר עון וכו'.

וזאת הענין מה שכתב האר"י זלה"ה, הנה [הלא] כבר השמעתיד שפרעה נלקח בעשר מכות אלו במצרים ע"י ג' אלפים ור"פ מלאכי חבלה וכו' פונתו כך הוא, כי אמרו בעלי קבלה מעשיות, שיש ג' אלפים ור"פ מלאכי חבלה הממנים להכות הרשעים ולהענישם בגיהנם ולטהרם מעונותיהם, [ונתנו סימן על זה] להכות באגרף רשע, פי א'ג'ר'ף ר"ת ג' אלפים ור"פ, מלאכי חבלה המכים את הרשע [הרשעים], ועל ידם נלקח גם פרעה הרשע והמצרים.

ואומר אני הכותב שזהו סוד נפלא פאשר נחשב במנין ובמספר ד"ם צפרד"ע פנ"ם ער"ב דב"ר שחי"ן בר"ד ארפ"ה חש"ד מכ"ת בכורו"ת, אלו עשר מכות פאשר כתבתים פה אות באות, עולים לחשבון ג' אלפים ור"פ ממש, אותיות דדין פחשבנא דדין, הרומז על ג' אלפים ור"פ מחנות מלאכי חבלה הנ"ל הממנים להעניש ולטהר את הרשעים. וזה פשט נפלא אשר עין לא ראתה.

והנה החשבון מכון פאשר נחשב בנס חסר י', ערב חסר ו' חש"ד חסר ו'. וזה מה שכתב הארז"ל, חסר מן השלישית עשרה, פרוש ממכה

קול סגולה גדולה ונפלאה רינה קפה

שלישית שהיא בנים חסר יו"ד, וחסר מן הרביעית ששה, פרוש ממכה רביעית שהיא ערוב חסר ו', וחסר מן התשיעית ששה, פרוש מן התשיעית שהיא מפת חשך חסר ג"כ ו' [נ"א: שחסר מן המכה השלישית שהיא בנים יו"ד שצריך להיות חסר יו"ד, וחסר מן המכה הרביעית שהיא ערב ששה שצ"ל חסר וא"ו, וחסר מן המכה התשיעית שהיא חשך ששה שצ"ל ג"כ חסר וא"ו].

ומה שכתב בכתוב בתורה, ר"ל שכן כתובים בתורה חסר כנו"ל, בכתוב בתורה בפ' וארא בנים חסר יו"ד, ערב חסר וא"ו, חשך חסר וא"ו, ולא כמו שכתוב בסדורים שמסדר בעל האגדה כלם מלאים, רק כמ"ש בתורה, וכאשר נחשב בן אז החשבון מכון לא פחות ולא יותר מג' אלפים ור"פ מלאכי חבלה המענישים את הרשעים, והם הענישו את המצרים והכו את פרעה ואת המצרים במצרים באלו השלשה רקיעין של ממאָה.

ומה שכתב שאלו הג' אלפים ור"פ מלאכי חבלה מסבבים בג' רקיעים, א' נקרא שר"ע, וא' נקרא תמו"ך, וא' נקרא בישה"א, גם בזה יש לנו סוד גדול ונפלא ונורא שתקן המגיד במה שכתב [נ"א: שגרמו בדברי המגיד במה שאמר] אלו עשר מכות שהביא, עש"ר הם אותיות שר"ע, מכונ"ת אותיות תמו"ך, שהבי"א אותיות בישה"א, נרמזו גם אלו הרקיעים של ממאָה שבהם ג' אלפים ור"פ מלאכי חבלה שלקו את פרעה והכו את מצרים במגן מכות שהביא, מגן יו"ד מכות אלו, והוא פלא גדול.

ומה שכתב ועליהם השר הנקרא דלפק"מ, בנתו היא ששם זה שרשו יוצא ממלת המצרים, באותיות הקודמות לאותיות המצרים, ד' קודם לה', ל' קודם למ', פ' קודם לז', ק' קודם לר', ט' קודם לז', והמ"ם אחרונה של המצרים, היא מ"ם הרבוי ואינה מן השרש, ורמז לזה המגיד באמרו עש"ר מכונ"ת שהבי"א הקדוש ברוד הוא על המצרי"ם [כלומר האותיות שהם קודמות על אותיות המצרים] והבן, כך קבלתי והשם המובן יכפר.

ומה שכתב ועל כלם [ועליהם] השר נקרא תק"א, בראשית, בנתו פי ר"ת של עשר מכות דצ"ד עד"ש באח"ב, בגי' תק"א כמגן השר ממש,

קפו קול סגולה גדולה ונפלאה רינה

[וכנתו בכתב בראשית, והוא הראשית, ר"ל הר"ת של המכות], גם הוא מנין אש"ר, שזה סוד הכתוב את אשר התעללתי במצרים, וכיצא בו הרבה [אלפים] פסוקים שמורין להסוד אש"ר כמין הר"ת של העשר מכות הנ"ל, ויש לנו בזה סודות נפלאים הרבה ורמזים וכבד אלקים הסתר דבר.

ומה שכתב מצד השם שפ"ו אמר והכה אותם במצרים עשר מכות ועל הים נ' וכו', כנתו לענין סוד נפלא ונורא פלגתא של ר' יוסי הגלילי ור"א ור"ע, המזכר בהגדה ר' יוסי הגלילי אומר מנין וכו' ר"א אומר מנין וכו', רבי עקיבא אומר מנין וכו', שזה סוד רב"י יוסי הגלילי ג' שפ"ו ממש מכון, והינו רבי יוסי הגלילי אומר, פי' השם שפ"ו אמר והכה אותם וכו'.

ומה שכתב שבו אחוז דוד בן ישי, פי' דו"ד ב"ן ישי ג"כ ג' שפ"ו, ובאותו השם דוקא הבה אותם, וכתב בסוד רזא [נ"א: וזהו סוד נפלא] שרבי יוסי הגלילי היה ניצוץ של דוד בן ישי, ובאותו השם דוקא יבוא בן ישי, הגם שיש לנו בזה סודות נפלאות ונוראות, אמנם הפונה פנ"ל. [נ"א: אמנם הפונה רבי יוסי הגלילי ג' שם שפ"ו אמר והכה].

ומה שכתב ומצד השם תק"ל לקו במצרים [נ"א: פי' שם תק"ל אמר והכה במצרים] ארבעים מכות ועל הים לקו מאתיים מכות, רמז לסוד [נ"א: כנתו בסוד] רב"י אליעזר ג' תק"ל, והינו רבי אליעזר דוקא שהוא בג' השם תק"ל אמר והכה וכו'. [נ"א: והינו ר"א אומר ר"ל שהוא סבר שהשם תק"ל גרם למצרים המכות].

ומה שכתב ומצד השם שצ"ה [נ"א: אשצ"ה] לקו המצרים במצרים [נ"א: כנתו פי' רב"י עקיבא ג' שצ"ה. [נ"א: אשצ"ה עם הפולל], והינו רבי עקיבא דוקא שבג' שצ"ה [נ"א: עה"כ ג' אשצ"ה], אמר שהשם שצ"ה [נ"א: אשצ"ה] אמר והכה וכו', וכל אחד ואחד מאלו החכמים אמר לפי אחיזתו, הרי מרמזים אלו ג' שמות שפ"ו תק"ל אשצ"ה כאלו ג' תנאים רבי יוסי הגלילי בג' שפ"ו, רבי אליעזר ג' תק"ל, רבי עקיבא ג' [אשצ"ה]. וזהו סוד

קול סגולה גדולה ונפלאה רינה קפז

נפלא ונורא רזין דרזין סתימא סתרא דסתרין הינו כמ"ש למעב"ת. והוא רחום יכפר וכו'.

ומה שכתב ובמה שהקב"ה מפה בו מרפא הגלות, הינו כמו שכתבתי לכת"ר, דהנה באותן העשרה המכות נרמז טעם ירידת ישראל למצרים שמרמזין אותיות דצ"ך עד"ש באח"ב סוד ירדתם למצרים כמש"כ לכת"ר, וכו רפא אותנו הקב"ה והכה בהם מפה רבה אצבע אלקים הוא, הרי מן המכה עצמה בא הרפואה לישראל שבאותן המכות נרמזה הרפואה שגאלם הקב"ה בהם. [נ"א: ומש"כ ומה פשעו וכו', ר"ל באלו המכות נרמז החטא של אבותינו שגרים ירדת מצרים ובאותן המכות נרמזה הרפואה שגאלם הש"י].

ומה שכתב עד שהקב"ה גאל אותנו בשמות הללו דע"ב צד"א כשח"ב, הכונה דע"ב הם אותיות הראשונות של דצ"ך עד"ש באח"ב, ואח"כ שם צד"א הם אותיות שניות של דצ"ך עד"ש באח"ב, ואח"כ כשח"ב הם אותיות שלישיות של דצ"ך עד"ש באח"ב שגאל הקב"ה אותנו בהם.

הרי באותן המכות שהכו למצרים בהם נרמזים הרפואה והגאולה לישראל. [נ"א: הרי לך סוד הסימנים של דצ"ך עד"ש באח"ב שבאותן האותיות נרמז השר הממנה על כל המלאכי חבלה שהכו המכות למצרים, ובאותן האותיות נרמז טעם הגלות של מצרים, ובאותן האותיות נרמז ג"כ הרפואה והגאולה לישראל. ואלו האותיות הם בסוד נגוף ורפוא].

ויהא רעוא מלפני הקב"ה שיראנו ביאת משיחנו עם המלאכים השכיבים לגאולה אחרונה במהרה בימינו ויקים בנו מקרא שכתוב וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות אמן נצח סלה ועד.

אחרי זאת הודיע אותי רזא דנא שכל המעין בסוד נפלא ונורא הזה על מכונו אפלו פעם אחת בשנה ובכל [נ"א: וביותר] בערבי פסחים, מבטח שהוא מצל (נצול) כל אותה השנה מפל מכשול ומיתה משנה ושום אנס. ואל ימשלו בו אויביו וכל שונאיו יפלו תחתיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישביל אמן סלה.

